Va observa poate cineva, că n'are nimic de a face *serbarea școlară* cu aceea a *socialiștilor*. Noi spunem acelaș lucru. Dar tocmai de aceea relevăm ciudățenia coincidenței.

CE AU FACUT LUCRATORII DE LA C. F. R.

Trebue să spunem câteva cuvinte și despre dânșii.

După cum am arătat mai sus, la anul ar urma să se sărbătorească o jumătate de veac de la proclamarea — în 1885 — „sărbătorii muncii". A făcut o mare senzație atunci, când lucrătorii de la societățile americane de transporturi, s'au raliat la mișcarea pentru reducerea orelor de lucru la *opt!*

De astă dată, la București, însăși direcția C. F. R. a închis atelierele de întâi Mai și a pus la dispoziție lucrătorilor o garnitură de tren, cu o locomotivă, care i-a dus la mânăstirea Pasărea, unde — departe de ceilalți tovarăși — și-au prăsnuit pe 1 Mai al lor.

SOVIETELE, HITLERIȘTII ȘI SOCIALIȘTII

De altfel sovietele serbează și ele, în mod oficial, în fiecare an, ziua de 1 Mai.

Iar pentru republica germană, ziua de 1 Mai a devenit principala sărbătoare națională, cum e 10 Mai la noi. Steagul roșu a fâlfâit eri la localul legației germane din calea Victoriei, unde a avut loc o solemnitate cu caracter festiv. Hitleriștii au mai organizat o serbare la Turnverein.

La legație a vorbit ministrul Germaniei la București, arătând însemnătatea zilei de 1 Mai și a primit felicitări în numele guvernului german.

E o completă derută!

In aceleași momente, când hitleriștii deșertau numeroase butoae cu bere în luxoasele saloane ale legației din Calea Victoriei, oratorii socialiști români, de la „Casa poporului" și cei din str. Eug. Carada, arătau importanța zilei de 1 Mai, bine înțeles din punctul lor de vedere.

Socialiștii au vorbit împotriva fascismului, contra răsboiului, pentru *șase* ore de muncă (deoarece opt s'au acordat de mult), au cerut ajutoare pentru șomeuri, au manifestat pentru democrație și mai ales l-au atacat pe Hitler!

ALEX. F. MIHAIL

Filarmonica

Concertul simfonic al Filarmonicei de Vineri 11 Mai 1934 va fi dirijat de d-l Matei Socor.

In program:

Corelli: Concerto Grosso.

Mozart: Simfonia în mi bemol.

Strauss' Moarte și transfigurație.

Borodin: Dansurile polovițiene din opera Prințul Igor.

„Toto premiant"

S'a pus de curând în vânzare o carte de povești pentru copii și tineret, *„Toto premiant"* de *Paul B. Marian.*

Cartea aceasta face parte dintr'o colecție pe care editura „Principele Mircea" str. Doamnei 10, o inaugurează dedicând-o exclusiv copiilor.

Prețul unui exemplar este de 30 lei și se găsește de vânzare la toate librăriile.

După 1300 ani

CONSULUL Persiei la Karachi (India), care poartă frumosul nume de Huseyn Chan Keyestevan, a fost desigur cel mai mândru diplomat din lume, când a primit ordinul din Teheran, de a pleca la Shanghai, spre a deveni consulul Persiei în China. Căci astfel s'au reluat relații diplomatice, rupte, între cele două țări, de treisprezece veacuri.

Nu se poate preciza ușor care a fost cauza conflictului sino-persan, isbucnit în secolul al VII-lea. Primul acord s'a iscălit între cele două națiuni în 1920, dar nu s'au făcut schimburi de reprezentanți diplomatici. Actualul șah, Reza Han Tahlevi, a socotit că trebue să șteargă și ultima urmă a unei certe care datează din timpul dinastiei Danaizilor.

O PAGINA DIN ISTORIA CETATII TIMIŞOAREI

Reminiscenţe ale timpurilor înmormântate între zile de istorie şi legendă.

RUINE...

Ziduri groase din cărămidă pietrificată de bătrâneţe, se înalţă tăcute şi ruşinate par'că de elocvenţa stilului modern care îşi durează atotputernicia sigur şi grăbit, alături la doi paşi...

Ziua, pe crestele zidurilor îmbrăcate în pământ şi iarbă, câteva oi, turbură tăcerea cu ecoul talangei ce se clatină domol şi, smulg plictisite troscotul care înverzeşte din belşug...

Noaptea, luna aruncă reflexe bizare pe fondul întunecat al ruinelor, în luptă cu un bec electric, crescut nepoftit şi obraznic alături de zidărie şi, probabil motivul programului de fiecare seară al corului de orăcăeli întrebătoare şi necontenite ce pornesc din partea locatarilor, — singurii autorizaţi — ai chiliilor vechi, ce spintecă dintr'o parte în alta, zidurile dărâmate şi plecate de istov, sub măcinişul vremurilor care le-au biciuit aspru şi din destul...

Reminiscenţe ale timpurilor înmormântate între file de istorie şi legendă, aceste relicve ale măreţiei de altădată reprezintă ultimul efort către viaţă a ceeace a mai rămas din vechea Cetate a Timişoarei...

De jur împrejur, oraşul, sgomotos şi înfierbântat la lumina soarelui, noaptea scăldat în artificii de lumină comandată, îşi grăbeşte destinele spre viitor în muzica sălbatică a ritmului modern care svâcneşte neîncetat, organizat şi sub multiple aspecte.

Acum 383 de ani, Cetatea Timişoarei oferia cheia porţilor dintre Orient şi Occident, graniţă efemeră între supuşii Semilunei şi cei ce se închinau în numele crucii.

Pe vremea aceea, vitejia şi înţelepciunea sa, aduseseră românului Petrovici Petru, titlul de conte şi demnitatea de guvernator al cetăţii Timişoarei, sub zidurile căreia se adăpostiau mulţi Români şi Slavi alături de câtiva Unguri şi Germani.

Sultanul Soleiman avea nevoe de cale spre Apusul Europei şi aceasta trebuia să treacă peste Cetatea Timişoarei.

Ungurii aflând de acest lucru şi ştiindu-l pe guvernatorul Petrovici vrednic şi viteaz, au scontat o victorie asupra Turcilor dar şi un eşec pentru dânşii deoarece întrezăriau o apropiere a lui petrovici către Oltenia ceeace ar fi însemnat pierderea cetăţii.

Banca Naţională

Spre a evita, au hotărât înlocuirea guvernatorului român prin generalul ungur Losonczky Ştefan.

Fatală schimbare. La plecare, Petrovici jignit de procedeul acesta, a spus noului guvernator: „Dacă vei rezista hoardelor barbare, mă oblig a-ţi fi servitor viaţa mea întreagă".

Faptele ce au urmat, confirmară spusele lui Petrovici.

In adevăr, cu toate că în anul 1551, prin vitejia soldaţilor Români din cetate cari se găsiau în număr de 2-3000, Sultanul Soleiman împreună cu cei 80.000 de soldaţi ai săi a fost înfrânt, istoria maghiară ne arată că la 24 Iunie 1552, aproape 160.000 de Turci sub conducerea Sultanului Ahmed şi cu peste 100 de tunuri atacă cetatea care număra numai 2310 soldaţi.

Oastea musulmană, s'a aşternut în faţa cetăţii pe câmpia „Ulicia" pe unde se află zidite astăzi cartierele Iosefin, Mehala şi Viile Fabrică. Cetatea se împărţia în patru. Inima cetăţii o constituia castelul Hunyady care există şi astăzi în întregime, fiind ocupat de regimentul de pioneri. In faţa sa, pe unde se ridică actualul liceu de fete „Notre-Dame" curgea râul Bega peste care era aruncată o punte mobilă ce permitea accesul în castel.

Zidurile cari împrejmuiau castelul se întindeau în zig-zag pe locul unde se află în prezent regi-

Bulevardul Carol I din Timişoara

mentul de obuziere a cărui cazarmă este construită chiar pe acele ziduri, apoi şerpuiau către terenurile pe care astăzi sunt ridicate edificiile Manutanţei, Prefecturei, Spitalul Militar, str. Mărbească şi continuă prin spatele Bulevardului Regele Ferdinand.

In locul Teatrului Comunal de astăzi şi a palatului Lloyd se afla o baltă foarte întinsă, formată din revărsările de primăvară ale râurilor Bega şi Timişul-Mic, care prezenta un obstacol însemnat în faţa năvălitorilor. Zidul apărător propriu zis, compus din două părţi, Palanca Mare şi Palanca Mică, se întindea pe unde este astăzi Piaţa Unirei, Liceul Carmen-Sylva, şi Vila Szana iar cheia cetăţii — un turn cu apă — se găsia pe locul viran din faţa şcoalei de arte şi meserii şi palatul P. T. T.

Aci s'au dat cele mai îndârjite lupte între apărătorii cetăţii şi oastea Sultanului Ahmed.

Două zile, mica armată din cetate compusă mai mult din Români şi Slavi au ţinut piept cu vitejie atacurilor crâncene ale Turcilor, până când copleşite de numărul covârşitor ale asediatorilor, cei de pe ziduri au început să cedeze.

La 12 Iulie, guvernatorul Losonczky scrie: „cu bravii mei ostaşi ce au mai rămas în viaţă aşteptăm cu surâsul pe buze, ultima oră

Zidul de lângă fostul Turn al Apei din faţa Palatului Poştelor.

a vieţii noastre cu care vom plăti cel din urmă tribut, Sultanului".

Din cauza căludrei, apele încep să scadă, înlăturându-se astfel un obstacol important în calea Turcilor şi nu peste mult timp şi „Turnul Apei" căzu în mâinile asediatorilor. Situaţia cetăţii devenise cât se poate de critică şi orice rezistenţă era inutilă. Cu toate acestea, soldaţii români au luptat singuri şi din răsputeri încă puţin timp, deoarece vreo 3—400 soldaţi străini, mercenari au refuzat de a mai lupta. Totul a fost însă în zadar, Guvernatorul renunţă la luptă şi începe tratativele cu Turcii. Sultanul Ahmed promite a nu face nimănui nici un rău în cazul când i se vor preda cheile cetăţii dar nu se ţine de cuvânt şi trece prin sabie pe toţi creştinii cari rezistaseră asediului cetăţii, ţinând atâta timp în şah oastea musulmană.

Turbinele electrice.

De aci înainte, timp de 164 ani, pe zidurile cetăţii a fluturat flamura verde a Semilunei în care timp templele creştine au fost transformate în moschei mahomedane, viaţa a împrumutat aspectul oriental...

...Când după 164 de ani, Turcii fură izgoniţi, sub zidurile cetăţii abia se mai găsia câte un creştin...

Astăzi, sub ruinele falnicei cetăţi se adăposteşte mizeria.

Desmoşteniţi ai soartei, ţigani ori nevoiaşi scormonesc printre dărâmături şi însăilează un acoperiş spre a stăvili ploaia şi vântul.

Tabloul este un aspect inedit şi ciudat pentru secolul aviaţiei şi televiziunei... Pe zidurile ce altădată creşteau în râuri de sânge, răsare câte o baracă de scânduri cu figură de beţiv din care se strecoară şoivătoare şi timidă o şuviţă anemică de fum albăstrui, privind încruntată mai încolo unde se înalţă semeţe, creaţiunile prezentului... Şi tot mai departe se va scurge firul vremii purtând cu dânsa amintirea zidurilor ce se macină încet, vestigii ale unui trecut măreţ, elocvente prin muţenia lor... O tempora...

D'ARTAGNAN

In NÉGLIGÉ sau
EN GRANDE TOILETTE
ea este întotdeauna
răpitoare,
feminină

TOILETTE CRÉATION MARCEL ROCHAS-PARIS • PHOTO ROCKWELL PARIS

EA îşi datoreşte succesul în mare parte fizicului atrăgător, farmecului înăscut şi îmbrăcămintei elegante, de un gust rafinat. Totuşi, ea stie că parfumul subtil şi persistent, care o invălue, contribue în mare măsură la popularitatea ei.

Parfumul apei de Colonia Chat Noir nu poate fi descris; el trebue simţit. Acele femei cari întrebuinţează această apă de Colonia, susţin că accentuează feminitatea, că turbură simţurile.....

Chat Noir *création* lady

REALITATEA ilustrată

10 LEI

ANUL VIII No. 381

13 MAI 1934

REGELE CAROL II-lea, REGINA MARIA și PRINCIPELE NICOLAE, INDREPTANDU-SE CALARI SPRE LOCUL DEFILARII DE 10 MAI

Foto Berman

Fiţi atenţi!!

„Realitatea Ilustrată" plă eşte săptămânal 1500 lei celor pe cari îi fotografiază

Neobositul nostru fotograf e prezent la toate festivităţile, la toate spectacolele, la toate manifestările sportive, el prinde pe placa lui grupuri de oameni, pretutindeni unde sunt adunări provocate de cele mai variate întâmplări.

Din grupurile fotografiate, grupuri pe care le vom publica în revistă, „Realitatea Ilustrată" alege săptămânal trei persoane, necunoscute redacţiei şi care primesc câte 500 lei.

Alegerea persoanelor din grup se face de către un copil de cinci ani, care indică după felul în care-l impresionează chipurile celor fotografiaţi, pe cei trei cari urmează să fie premiaţi.

In săptămâna trecută, au primit astfel câte 500 lei, domnii Mircea Dimitriu, sublt. Ionescu Miltiade şi Sandu Naumescu.

Fiţi deci atenţi când vă fotografiază fotograful nostru, şi urmăriţi „Realitatea Ilustrată"!

SPORT

Duminică a avut loc la Floreasca reuniunea premiului S. N. I. C. Cursa a fost câştigată de Copoiu urmat de Le Premier.

*

In fotografia noastră, sosirea. Unirea Tricolor a învins pe Gloria C. F. R. din Arad cu 3—2 (0—2). In fotografia noastră o fază a matchului.

REALITATEA ILUSTRATĂ

Director: NIC. CONSTANTIN

Apare săptămânal în 32 pagini mari, cu un supliment gratuit de 48 pagini. Un exemplar 10 Lei

PREŢUL ABONAMENTULUI:

PE UN AN . . . . . 400 LEI
PE ŞASE LUNI . . . . . 200 „
PE TREI LUNI . . . . . 100 „

REDACŢIA ŞI ADMINISTRAŢIA
Bucureşti Str. CONST. MILLE 5-7-9
TELEFON 3-84-30

Imprimată la foto - rotogravură în atelierele „Adeverul" S. A

Din cauza inconştienţei unor copii care s'au jucat „de-a fumatul", un groaznic incendiu a izbucnit la Buzău.
După propunerea unuia dintre ei, copiii şi-au făcut toţi ţigări de hârtie. Unul din ei găsind o cutie cu chibrituri lângă magazie, a aprins ţigările şi fără să-şi dea seama, a aruncat chibritul. Materialul inflamabil — bumbac — a luat imediat foc.

Dezastrul de la Buzău

Şi iată cum o distracţie nevinovată, s'a transformat într'un cumplit dezastru.
Pagubele se ridică la mai bine de 60 milioane lei.
In fotografiile noastre vedem câteva aspecte tragice de la locul dezastrului.

(Foto Berman)

10 MAI

Regele, decorând după slujba religioasa drapelele. In dreapta şi stânga Regina Elisabeta şi Voevodul Mihai.

D-nii miniştri de externe ai Poloniei şi României, Beck şi Titulescu la defilare.

Voevodul Mihai defilând printre elevii liceului militar „Mânăstirea Dealului".

Familia Regală şi membrii guvernului în timpul serviciului religios.

Regele, Voevodul Mihai Regina Maria şi Principele Nicolae, primind defilarea.

Foto Berman

Incendiul de la Câmpu-Lung

A doua zi după groaznicul incendiu dela Buzău a izbucnit la Câmpu-Lung un foc care a luat proporţiile unui veritabil dezastru.
Au ars mai bine de 32 clăd ri, biserica şi turnul mânăstirii Negru Vodă, ambele monumente istorice, şcoala de cântăreţi, seminarul, orfelinatul şi muzeul, corporaţia Radu Negru.
Au fost mai mulţi răniţi. Pagubele se cifrează la 50 milioane. In cursul operaţiilor de salvare s'a distins un copi de 11 ani are şi-a salvat cu un eroi m uimitor 3 colegi. In fotografiile noastre vedem câteva aspecte prinse la locul dezastrului.

Regina Maria a vizitat săptămâna trecută expoziţia pictorului bulgar I. V. Hristof. Regina a fost primită de Ministrul Bulgariei la Bucureşti.

Foto Berman

Guvernul în Ardeal

Membrii guvernului au fost săptămâna trecută în Ardeal pentru a se informa la fața locului asupra stărei de lucruri de acolo și pentru a aviza asupra măsurilor cari sunt de luat.
In fotografiile noastre vedem cum au fost întâmpinați membrii guvernului în diferitele regiuni ale Ardealului, la Huedin, la Cluj și la Câmpeni.

In vedem — mai ales — pe d. prim ministru Tătărăscu vorbind cu o energie demnă de admirat, sătenilor.
(Foto Berman)

Concursul de dans are loc astă seară

Marele concurs de dans, organizat de către revista noastră şi casa Metro-Goldwyn-Mayer, va avea loc astăzi, Sâmbătă 12 Mai crt., la orele 9 seara, în saloanele restaurantului-bar „Eldorado" (fost Chateaubriand), şos. Kiseleff 16.

Se vor prezenta la concurs peste douăzeci şi două de perechi, şi cei doi cari vor avea norocul să fie aleşi, vor fi cu adevărat de invidiat. Eivor pleca în ziua de Marţi, 22 Mai crt., la orele 6 jumătate dimineaţa, cu avionul de pe aerodromul Băneasa. Biletele de avion se găsesc depuse la redacţia revistei noastre. In aceeaş seară, aleşii noştri vor sosi la Paris, unde vor fi găzduiţi la Hotel Claridge. Aici se vor întâlni cu câştigătorii spanioli, francezi, belgieni şi unguri, şi cu toţii împreună vor pleca a doua zi, Miercuri, tot cu avionul, la Amsterdam. Invingătorii polonezi vor sosi şi ei la Amsterdam în seara zilei de 23 Mai, venind prin Berlin. Reprezentanţii presei vor fi la aerodrom, spre a primi pe concurenţi. Masa de prânz va fi oferită la Carlton şi va fi urmată de o recepţie pentru presă. La orele 4 după amiază, se va face o plimbare cu automobilele prin Amsterdam. Apoi se va lua masa de seară la Carlton şi în cazul că participanţii la concurs nu vor fi prea obosiţi, se va vizita un spectacol, în grup.

Joi 24 Mai, la orele 10 dimineaţa, se va vizita Amsterdam, industriile de diamante Ascher şi muzeul Byx. Apoi va urma o vizită la hotelul Hamdorf la Laren, unde se va servi masa de plânz. După amiază o plimbare în direcţia Utrecht şi Oude Rijn, până la Haga. Se vor vizita plajele din Haga şi Schveningen. Masa de seară se va lua la hotel „de witte Brug". După masa de seară plimbare la Rotterdam, unde are loc o recepţie specială la dancingul Pschorr. Această recepţie din Rotterdam, la care va participa şi presa, este aranjată de domnul de Jong, dela casa Metro-Goldwyn-Mayer.

Vineri, 25 Mai, la orele 9.30 dimineaţa plecarea spre Alkmaar şi piaţa de brânzeturi. Apoi dela Alkmaar la Voolendam şi Ydam unde primăria aranjează o recepţie. Masa de prânz se va lua la hotelul Spaander în Voolendam. La orele 4 înapoiere la Amsterdam. Restul după amiezii liberă, rezervată pregătirilor pentru concursul ce are loc în aceeaş seară la Carlton Hotel. In acea seară vor fi aleşi campionii europeni de dans şi aceştia vor pleca la Paris şi de aci la Liverpool, unde se vor îmbarca pe unul din transatlanticele companiei Cunard Line, în cabină de lux clasa I, pentru New-York.

După câteva zile petrecute la New-York, campionii de dans vor pleca cu autocarele luxoase Pullman, ale companiei „Greyhound", la Hollywood, unde vreme de o săptămână vor fi oaspeţii vedetei Joan Crawford. In timpul călătoriei prin America, fericiţii aleşi ai concursului se vor opri în toate oraşele importante din Statele Unite şi vor avea astfel posibilitatea să viziteze America.

Inapoierea celor cari n'au fost aleşi la concursul din Amsterdam, se va face dela Paris, Duminică 27 Mai.

Concursul de Sâmbătă seara poate să însemne deci începutul unei epoci fericite pentru perechea care va fi aleasă.

Concursul nostru e public şi suntem încredinţaţi că seara de 12 Mai va însemna o distracţie selectă pentru publicul bucureştean.

TORTURI DIGESTIVE

Dacă sunteţi torturat de stomacul dv., după masă, suferinţele pot fi provocate de un exces de aciditate. Această stare de aciditate antrenează iritarea mucoaselor delicate ale stomacului şi durerea sporeşte la fiecare masă. Pentru a neutraliza aciditatea o sare alcalină ca Magnesia Bisurata va da cele mai bune rezultate. Acest anti-acid este inofensiv şi o jumătate linguriţă luată în puţină apă imediat după masă va face să dispară arsurile, acrelile, apăsările, gazele, indigestiile şi orice altă jenă digestivă.

Magnesia Bisurata se găseşte de vânzare la toate farmaciile şi drogueriile la preţul de lei 75, sau în format mare economic lei 110.

DE TOATE

In cartierul negrilor din New-York — Harlem — a avut loc de curând botezul unui negru. Fotografia noastră a fost luată în clipa când — având spaima morții întipărită pe față — negrul este cufundat în apă de premergătorii lui întru noua credință.

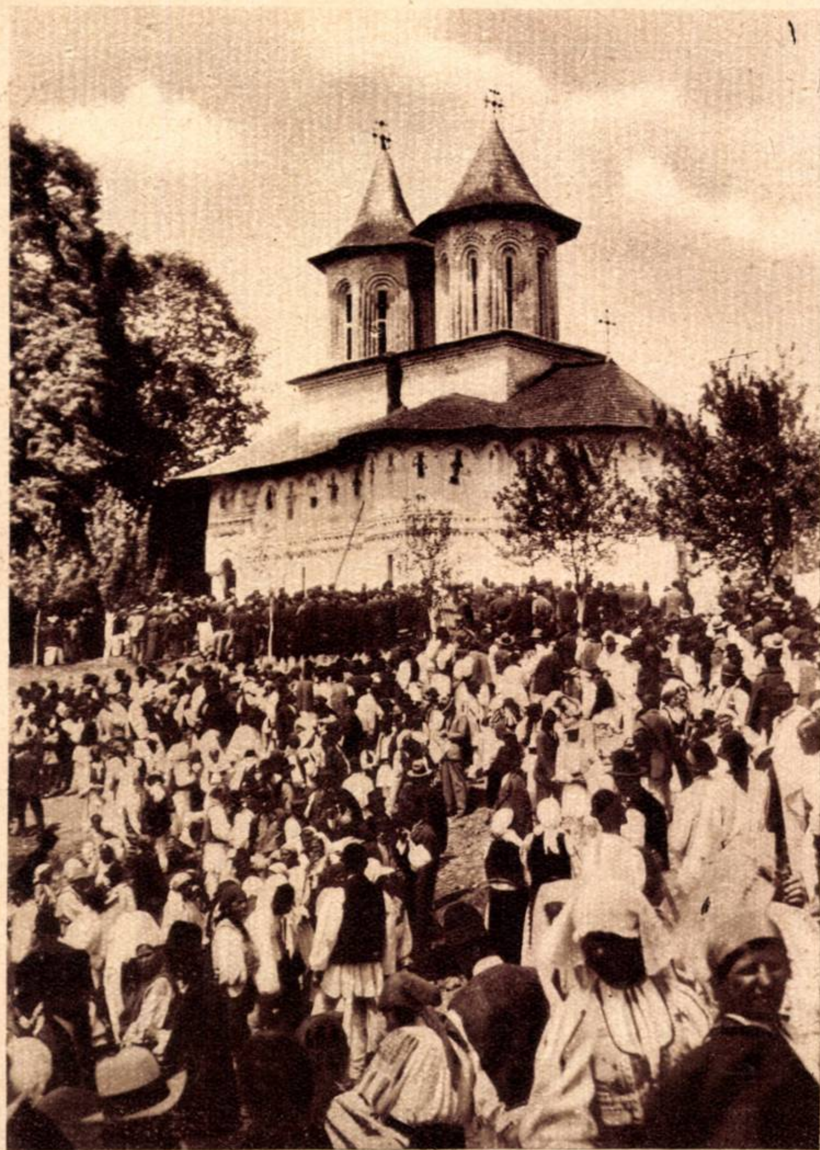
O societate de filme americană a angajat recent 13 actrițe noi pentru film. 13 tinere fete — viitoare vedete — pe care le vedem în fotografia alăturată.

Japonia este astăzi țara celor mai buni înnotători. In fotografia noastră alăturată vedem un grup de înnotătoare la antrenament.

Cel mai mare dintre fiii lui Mussolini este un călăreț pasionat. In fotografia noastră îl vedem cu calul său favorit antrenându-se pentru cea mai importantă probă a Italiei.

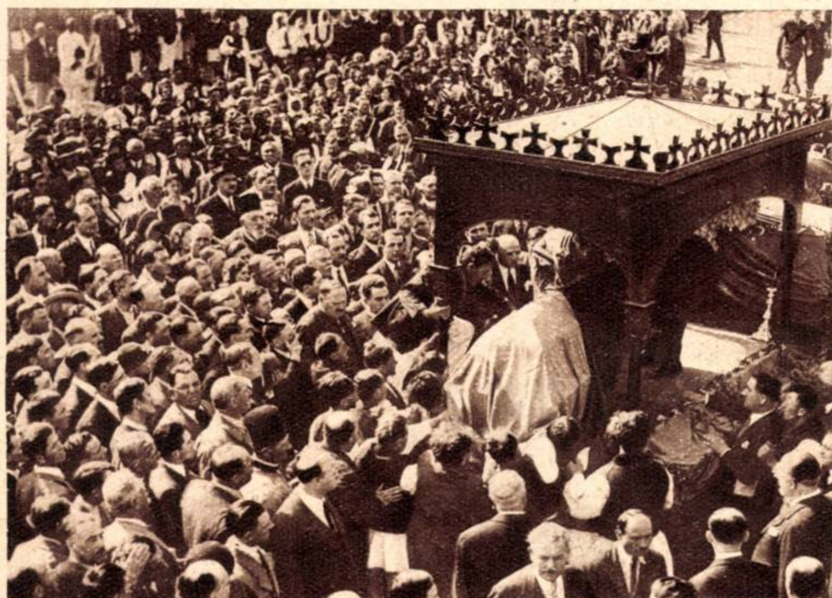
I. G. DUCA ȘI CETĂȚENII

Duminica trecută a fost reînhumat la mânastirea Urseni din județul R.-Vâlcea sicriul cu corpul neînsuflețit al fostului prim ministru I. G. Duca răpus mișelește acum câteva luni. Pu licăm mai jos un sug stiv episod, care desvălue cum Duca știa să vorbească cu cetățenii și să se informeze.

CRIZA de guvernământ adunase în piața Carol I, lumea ciubăr, din care fumul tutunului salvator și aburul gurilor vorbărețe, se prelingeau printre razele luminei becurilor electrice înfipte în felinarul din mijlocul pavagiului de asfalt. I. G. Duca ieșia pentru întâia cară din audiență, și murmurul poporului spectator, își înălța scara melodiei, ajungând la un moment ca freamătul ei să întreacă în șuerat vântul, ce prevestea iarna timpurie. Intr'un palton cu blană galbenă și roașă, ce pe vremuri învelise

In fotografiile din această pagină vedem:
Biserica din Urșani. In față sătenii veniți cu toții acolo să asiste la trista ceremonie.
Sicriul învăluit în tricolorul pe care Duca l-a slujit atât de mult. In jurul lui sătenii, membrii guvernului și familia.

simandicoasa persoană a cine ştie cărui om al zilei, se lăudau unul, altuia, înfundându-şi cât mai adânc mâinile în buzunare, cine este cel care va forma viitorul şi nădejdea ţării româneşti.

— Bă! Io nu vreau să mă laud, dar al meu, este cu credinţă în putere şi cinstit ca un negustor din piaţă. Vorba e vorbă, chiar dacă minte.

— Las'o! Toţi dau cu cinste şi dreptate, dar când este la putere ne rupe ficaţii cu pârleala. Şi-al meu ie barosan, dar la ciupeală nu se'nfige. Asta o spun cu mâna pe sfânta cruce.

— Io n'o spun pe sfânta cruce, dar intru în biserică şi fac jurământ înaintea sfântului Agache că al meu mântuie ţara de oţi. Să-l vezi la întrunire cum spune şi zice d'ăia ce fură şi jupoaie; la stâlpul infamiei cu iei, nu la ministru.

Mai alături de cetăţenii încălziţi şi însufleţiţi de cuvintele prinse în zborul vânturilor, doi... negustori, unul cu ciorapii numai pe laba piciorului, celălalt cu căciula îndesată pe ochi şi cu gulerul jiletcei ridicat la înălţimea posibilă a gradului de căldură, joacă pe loc clătinând din capete la fiecare vorbă umflată a celor doi şefi.

I. G. Duca, s'a întors cu maşina pe Academiei, stopează după clădirea băncii de pomină Franco-Română, îşi ia o căciuliţă de lutru pe cap, schimbă ochelarii fără ramă cu alţii cu agăţători, şi se pierde în mijlocul cetăţenilor, zâmbitor şi curios.

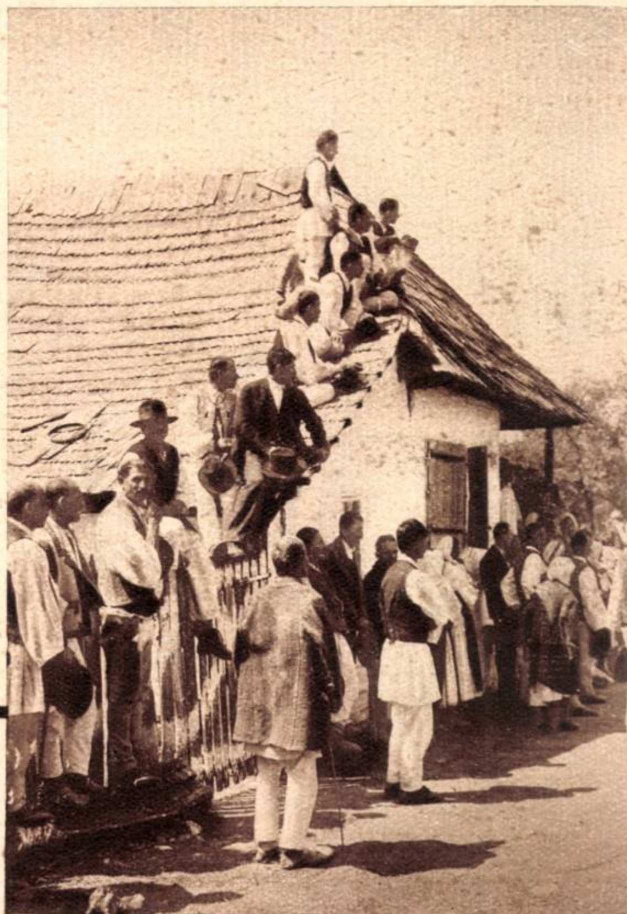

Intâmplarea îl aduce în cercul vorbăreţilor, chiar în mijlocul celorlalţi doi de golaşe făptură. Un uruit de maşină întrerupe pentru câteva secunde peroraţiile cetăţenilor încălziţi de motorul vocal. I. G. Duca se apropie de grup şi întreabă aşa într'o doară:

— Dar mă rog ce este aici?

Cel ce îşi ţinea gulerul jiletcei sus ca să aibă căldură mai multă la gâtlej, se uită la noul venit, se uită la tovarăş şi zice apăsat:

— Ia s'alege guvernul.

Sătenii cocoţaţi pe case, privind cu lacrimi în ochi trista ceremonie.

Serviciul religios oficiat în mijlocul reculegerii pioase a asistenţei întristate.

Săptămâna trecută a încetat din viaţă cunoscutul scriitor Paul Zarifopol. Fotografia noastră a fost luată înainte de ceremonia incinerării regretatu'ui om de litere.

I. G. Duca râde pe subt mustață. A găsit ce-i trebuia.

— Da? Şi cine o să vie la putere?
— Hapăi io sunt la Gogoişti!

— Ce mă, se repede celălalt cetățean, nu te-a învățat şeful că nu să spune Gogoişti şi să spune Gogogişti?
I. C. Duca îi lasă să spună cum vor ei, dar încet, încet, aduce vorba de sentimentele celor doi cetățeni nerăbdători să vadă... guvernul".
— Eu zic că n'ar fi rău să vie şi d-nu Goga la putere?

— Aşa şefule aşa, se repezi ăla cu haina strânsă la gât. Aşa; mie numi trebuie decât un post în piață, că acolo este pomana dracului, şi şperț, mamă, mamă! Am fost la leberali şi n'am nimerit-o, acu o brodii.

— Dar dacă vin liberalii ce te faci?

— Mă duc iar la ei că dacă n'oi face freo brânză, iau cel puțin cevaşilea pentru manifestație.
— Dar cu cine votezi?
— De, io ştiu? Cum o cădea bobii. Vine ăla, leberalul Duca cum îi zice, votez cu Gogoiştii că dă mai mult dacă fac freo, trei, patru, volte. Liberalii n'au nevoie, că ştiu să umfle urnele şi nu dă nimic.
I. G. Duca râde înfundat. Dar celălalt care asculta conversația se apropie, îl apucă de mână şi-l trage scuturat.
— Da matale şefule pe cine votezi? Că poate ai şi matale fre-un os de ros?
I. G. Duca îşi ridică ochelarii, îşi muşcă mustața să nu hohotească în râs.
— Păi... o să votez cu ai noştrii cu... Gogogiştii.
— Aşa şefule, aşa ,al nostru eşti.

PAUL EPUREANU

Un volum de poeme de Camil Baltazar

Volumul „Intoarcerea poetului la uneltele sale" de Camil Baltazar a apărut pe piață. Cartea de poeme pe care a scos'o editura „Cultura Națională" cuprinde poeme inedite dintre anii 1929-1934. Volumul a apărut în excelente condiții technice.

Determinarea sexului inainte de naştere

Se pare că în curând vom fi în stare să ştim cu anticipație numărul de băieți şi de fete ce se vor naşte într'un an, şi mai mult decât aceasta, se va putea determina dupe voie sexul unui copil conceput.

Această ultimă descoperire este opera a doi tineri doctori germani, frați, despre cari se spune că ar fi reuşit în toate cazurile de care s'au ocupat până acum. Părinții cari li s'au adresat lor, au cerut cu foarte mici excepții, băieți, dar şi cei doritori să aibă fete au fost satisfăcuți. Rezultatele acestea se pot datori însă numai unei simple coincidențe şi va fi nevoie de câteva mii de cazuri mai înainte ca actuala teorie să dobândească consacrarea ştiinței.

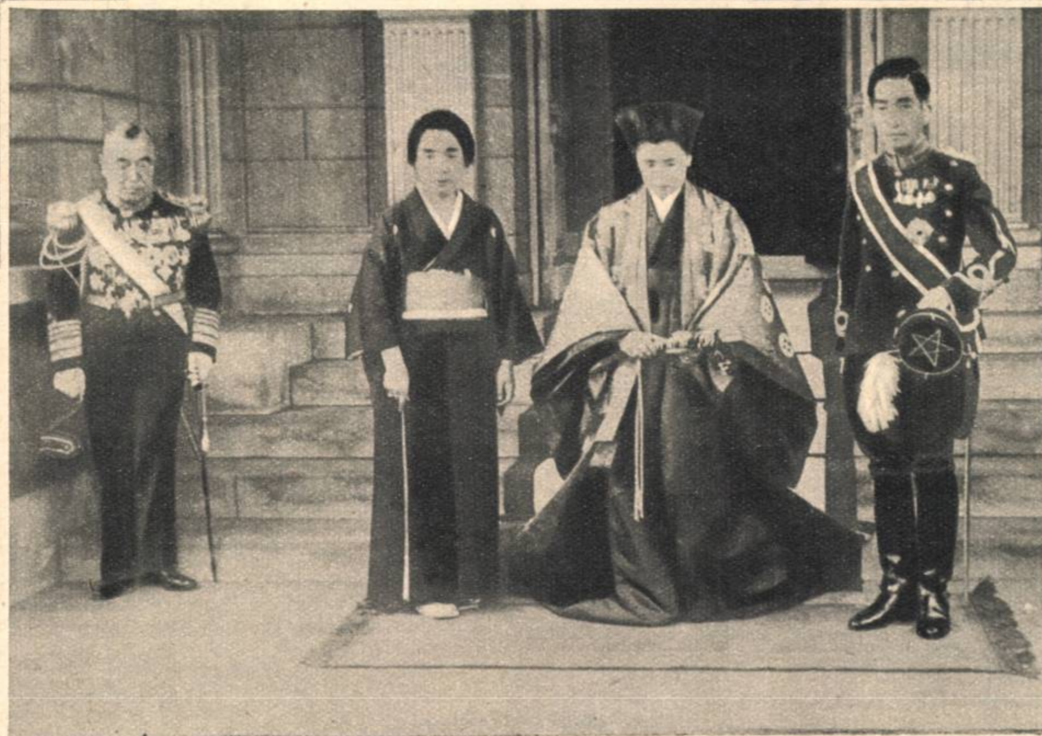
Cealaltă teorie, are o bază mai solidă, anume cifrele şi a fost expusă la ultimul congres medical ce s'a ținut la Londra. Statisticienii au stabilit că dacă primul născut într'o familie este un băiat, există şanse de trei la una ca băieții să fie elementul predominant în acea familie. Dar dacă primul născut este o fată, şansele de predominare ale elementului feminin sunt de numai trei la două.

FEL DE FEL

Nepoata ex-kaiserului Wilhelm îşi face şcoala la Londra. In fotografia noastră o vedem în drum spre şcoală cu mama ei, prinţesa de Brunswick.

Iată mai sus o fotografie în intimitate a campionului mondial de box la toate categoriile, Primo Carnera. A fost fotografiat după antrenament, tocmai în clipa când întreaga figură era o mască de săpun.

La Tokio s'a desfăşurat cu mare pompă căsătoria prinţesei Ayako Takeda cu Tsunemiton Sano. In fotografia noastră, prinţesa părăsind palatul împreună cu fratele ei, pentru a se duce la ceremonie.

La Los Angeles a avut loc de curând o mare sărbătoare aviatică cu prilejul aniversării a zece ani de la primul zbor în jurul lumii a trei aviatori americani. In fotografia noastră vedem zburătoarele „Clubului 99" în ţinută de zbor.

GRADINA DE LA POLUL NORD

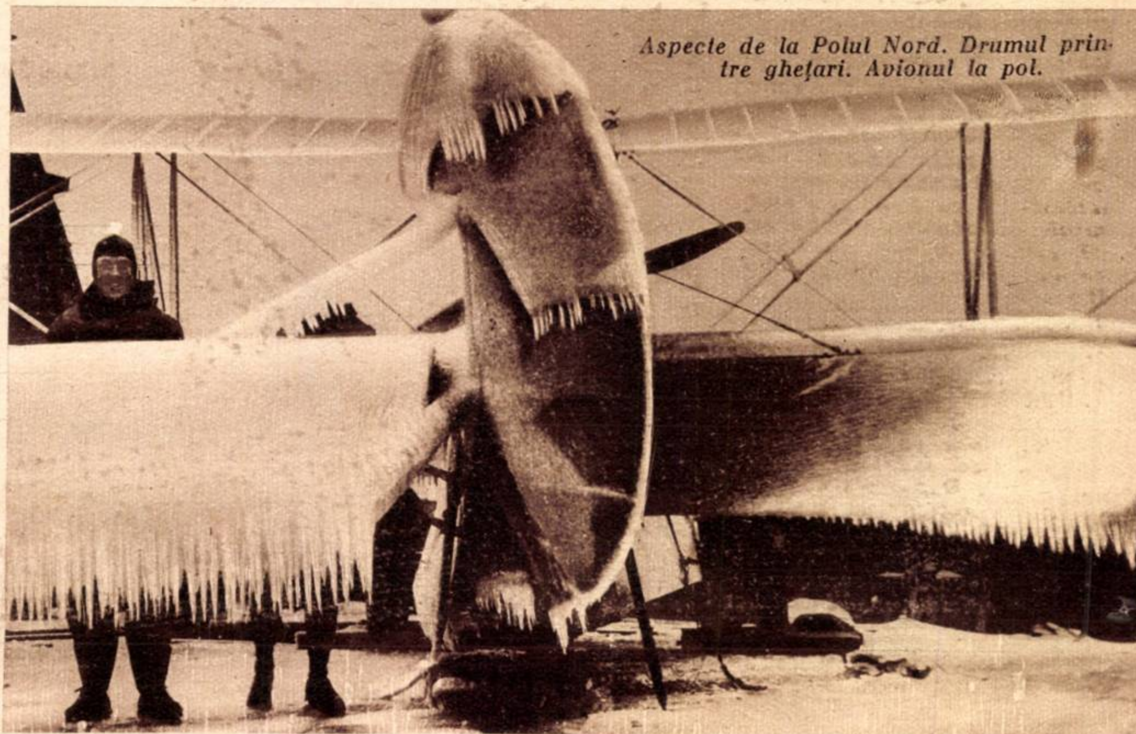
Roentge.., Radio şi circulaţie de avioane in Arctic, locul în care în două luni se coace grâul.

DACĂ'AŞ povesti oamenilor că poţi călători la cercul polar de nord, şi să vezi cum cresc acolo, în câmp, legume verzi, că poţi găsi acolo un spital prevăzut cu toate instrumentele noi, higienice, inclusiv aparatele de Roentgen, poate că aş fi învinuit de exagerare şi de fantezie. In general, există părerea că ţinuturile arctice stau sub zăpadă vecinică şi că acolo e totdeauna extrem de frig. Se crede că eschimoşii sunt singurele creaturi care îndrăznesc să se aventureze dincolo de cercul polar, şi că întregul ţinut, e tot timpul îngheţat. Dar dacă faci o scurtă călătorie, de pildă prin Canada, la nord-vest până la Aklavik, la o depărtare de câţiva kilometri de Oceanul îngheţat de nord, se vede că ţinutul arctic este o regiune a paradoxului. Bineînţeles că nu trebue să faci această călătorie în timpul iernii şi dac'o faci, atunci s'o faci cu avionul. In acest caz, şase săptămâni călătorul n'ar mai vedea soare, ar trăi tot timpul într'o lumină crepusculară, termometrul ar fi jos, sub zero. Totuş, dacă faceţi această escapadă în Iunie sau Iulie, aţi avea o privelişte a unei ţări cu totul diferită. Aţi porni dela Waterways şi termometrul va arăta între 60 şi 90 grade Fahrenheit, la umbră. Waterways se găseşte în centrul ţării „Muskeg", la o mică depărtare de cercul polar şi e ultima staţiune de cale ferată. De aci veţi merge spre nord cu barca sau aeroplanul, şi veţi găsi multe specii de animale şi plante, şi de peşti. Azi, aceşti peşti se mai prind numai de către Trappers, care-i întrebuinţează la colecţiile proprii. Dar nu va mai dura mult şi posibilităţi perfecţionate de călătorie deschid un adevărat paradis al peştilor, în ţinuturile din sudul cercului polar.

Cu ocazia sborului meu din Iunie, când am fost nevoit să amerizez, am făcut cunoştinţa lui William D. Clark, un Trapper, care trăeşte de douăzeci de ani pe meleagurile Arcticului. Ne-a invitat în coliba sa, care se găseşte la o depărtare de cincizeci de mile în centrul cercului polar, şi am admirat plantaţiile sale, constând din: ovăz, secară, trifoi, cartofi, salată, ridichioare, carote, spanac, ceapă şi alte legume, de care se crede că nu pot creşte decât într'o climă mai dulce. Ne-a povestit, că pământul, nesemănat încă până atunci, da rezultate atât de satisfăcătoare, încât în tot cursul iernii avea legume proaspete. Cu deosebită mândrie ne arătă verzele, care cântăriau până la 5 kilograme; postărnacul său cel mai frumos cântăria un kilogram, iar morcovul cel mai mare două kilograme jumătate: rezultate destul de frumoase într'o „ţară pustie".

Cine stă acolo mai mult timp, e mirat de viteza cu care creşte vegetaţia. Soarele de Mai încălzeşte de multe ori un pământ încă sdravăn îngheţat, totuş prima săptămână a lui August vede recolta ovăzului şi a secarei! Agricultorul din climele moderate trebue să aştepte în majoritatea cazurilor cinci luni după ce-au răsărit primele fire verzi ale paiului, până la coacerea recoltei, însă la Arctic secara creşte atât de iute, că aproape o poţi vedea. Aceasta se explică prin faptul că în timpul lunilor de vară, soarele încălzeşte nu numai ziua, dar şi mare parte din noapte. Plantele capătă prin aceasta cantitatea de căldură necesară coacerei, într'un timp mult mai scurt decât în celelalte zone.

Fenomenul soarelui dela miezul nopţii a fost descris de nenumărate ori; orice copil ştie azi, că soarele nu apune la cercul polar şi că lungimea zilei creşte, cu cât te apropii de pol. Totuş impresia ce o face acest fenomen nu poate fi uitată! Nu voiu uita niciodată baia luată la miezul nopţii, la care ultimele raze ale soarelui străbăteau prin fereastră! Pierzi orice noţiune a zilei într'o ţară în care la ora unu noaptea te poţi culca, sub razele luminoase ale soarelui ce răsare! Eu am mai stat la miezul nopţii în scaunul meu, la fereastră, citind, şi în timpul acestui scurt sezon de vară, uiţi cu totul că există o lumină artificială cu lămpi de petrol şi electricitate. Poate că e de mirare că vorbesc de lumină electrică în Arctic. Dar cine va vizita spitalul din Aklavik, la revărsarea râului Mackenzie, va găsi acolo electricitatea nu numai ca mijloc de iluminaţie, dar şi ca energie a aparatului de raze Roentgen. Transportul motorului şi al aparatului dela Toronto, pe o distanţă de patru mii de mile, dealungul unei regiuni necivilizate, ar furniza material pentru o epopee unică, dar rămâne stabilit că indienii, eschimoşii şi „Trappers-ii" sunt bine înzestraţi în materie de medicină, ca oraşele de provincie ale ţărilor civilizate. In anul trecut nu s'au făcut mai puţin de treizeci de operaţiuni grele în această sală de operaţie, înzestrată cu ultima expresie a technicei medicale. Viaţa la Pol e grea şi accidentele sunt dese. Bolile însă sunt proporţional destul de rare. Desigur fiindcă gerul puternic al iernii imunizează. Cu toate

Aspecte de la Polul Nord. Drumul printre gheţari. Avionul la pol.

Alte aspecte sugestive de la Pol. Un grup de supravieţuitori ai unui naufragiu, salvaţi.

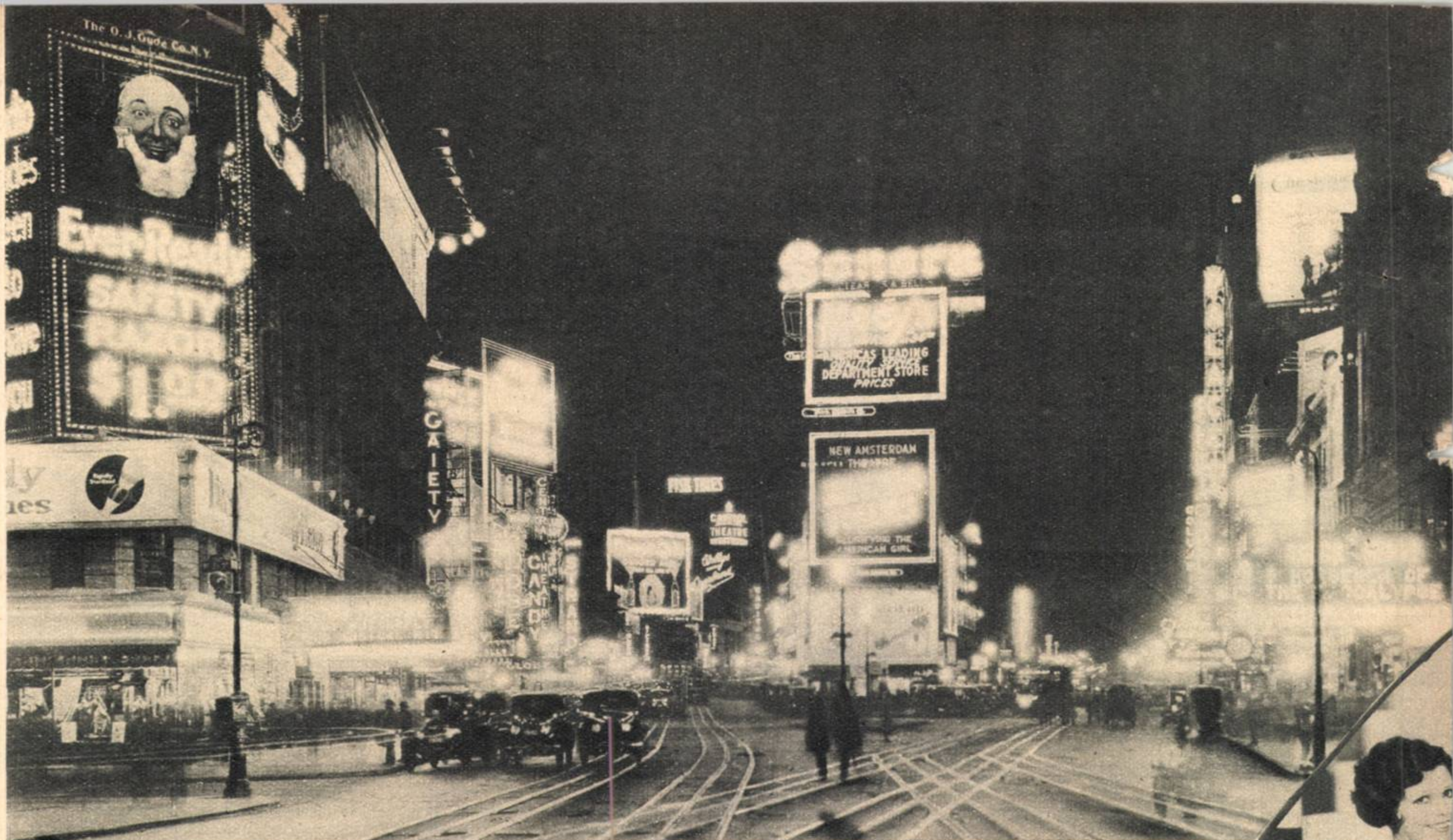
acestea, în timpul verii, ţânţarii pot deveni o adevărată plagă a întregii populaţii.
In sborul meu de înapoiere în civilizaţie, am avut un mic pasager: fetiţa directorului spitalului, în vârstă de nouă luni. Clima de acolo părea să-i priască tot atât de bine ca şi continua sdruncinare a avionului.
Staţiunea de T. F. F. din Aklavik — cea mai dela nord din întregul imperiu britanic — aminteşte că în zilele noastre este foarte greu să te separi de orice civilizaţie. Prietenilor mei în Aklavik am putut să le împărtăşesc o informaţie în timp de câteva ceasuri. Cu zece ani înainte, o asemenea informaţiune ar fi necesitat cel puţin şase luni.
Societatea de aviaţie canadiană, întreţine un serviciu de circulaţie regulat, până dincolo de cercul polar. In unele privinţi, sborul în Arctic e mai lipsit de pericole, decât jos, în sud. In timpul verii, atmosfera e de o claritate minunată, chiar dacă vânturi viclene fac ca avionul să fie uneori săltăreţ, trăgând aeroplanul cu 60—100 metri pe secundă. Am rămas uimit cu câtă dibăcie, piloţii temerari şi pricepuţi ştiu să-şi stăpânească, cu toate acestea, aparatul. Se povesteşte despre un aeroplan, care a rămas toată iarna fără nici o apărare, afară pe câmp, şi care apoi în primăvară, imediat ce-a fost umplut cu benzină, putea, fără altă intervenţie, să sboare.
Principala primejdie pentru sb·ruri constă în vreun defect al motorului atunci când ar trece peste un lanţ de munţi. Aeroplanele trebuesc prevăzute cu pontoane, spre a îngădui aterisarea pe vreunul din multele cursuri de apă, căci orice coborîre pe pământ uscat, ar putea avea urmări catastrofale.
Ultimii zece ani au fost de mare importanţă pentru eschimoşi, dintre cari mulţi, până atunci, nu văzuseră încă vreun alb. Acum stau cu încredere alături de albi, când aceştia îşi potrivesc aparatele de radio şi ascultă sunetele ce vin de departe. Nouă ne incumbă marea sarcină de a înălţa moralul indigenilor, în legătură cu colosalele schimbări. Tratamentul medical e gratuit pentru oricine, indiferent de culoarea pielei sale. Nu e greu de imaginat cum vor deveni odată ţinuturile arctice un loc preferat de vilegiatură. Ele oferă prilejuri unice şi nenumărate surprize. Ţara posedă o frumuseţe proprie. Deocamdată aparţine exclusiv căutătorilor de aur, negustorilor, vânătorilor, funcţionarilor guvernamentali şi misionarilor. Dar în general, cu desvoltarea circulaţiei aeriene, vor veni şi alţii aci. Am fost în stare, în decurs de 17 zile, să parcurg cele opt mii de mile dela Toronto la Arctic şi înapoi şi să mă opresc cu această ocazie în multe locuri.

A. L. FLEMING
Arhidiacon în ţinuturile arctice

Rectificare

In „Realitatea Ilustrată" no. 379, articolul din pagina 26, intitulat „Putem întineri?", în care se vorbeşte despre vizita doctorului Voronoff la Bucureşti, s'a strecurat o frază care ar putea fi interpretată ca o calificaţie ireverenţioasă la adresa corpului medical veterinar. Se spunea anume, că doctorul Voronoff la Bucureşti, a fost primit relativ rece, întrucât profesorii de medicină umană au stat în rezervă şi că printre cei cari l-au întâmpinat, au fost mai mulţi medici veterinari; că deci această primire trebue considerată ca un fel de recepţie de clasa II-a.
Intenţia autorului n'a fost de fel ca să jignească prin aceasta pe medicii veterinari şi nu faptul că la primire au fost medici veterinari, a însemnat o recepţie de clasa doua, ci rezerva doctorilor de medicină umană însemna aceasta. După cum la recepţia unui profesor de medicină veterinară, rezerva mediclior veterinari ar însemna o recepţie de clasa doua, indiferent de valoarea medicilor umani cari l-ar întâmpina.

A. M.

INCONJURUL PAMANTULUI 1)

Excursii de noapte în New-Yorkul ud.— Cheflii americani regretă prohibiţia

ERAM în hall-ul unui mare hotel, acela care poartă numele fondatorului său elveţian, popular în lumea întreagă. Cei doi tovarăşi ai mei, d. John W..., un diplomat american şi contele de Ş..., un francez care cunoaşte New-York-ul în toate ascunzişurile lui, au binevoit să mă'ndrumeze prin locurile de petrecere ale marelui oraş.

— Să luăm ceva la bar, înainte de plecare, spune S... cu un glas resemnat, aproape lugubru.

— Dece ai o înfăţişare atât de tristă, prietene?

— O să vezi, răspunse dânsul oftând, totul s'a schimbat.

In acest hotel erau două baruri, unul la stânga, plin de perechi plăcute şi de femei elegante. Eram gata să intrăm, când oberul ne-a oprit în prag cu un gest categoric.

— Imi pare foarte rău, domnilor, nu vă puteţi aşeza aici dacă nu sunteţi în tovărăşia doamnelor. Dar dacă vă duceţi în faţă, veţi găsi un bar tot atât de plăcut, rezervat domnilor.

Eram decepţionaţi. S... n'a stat mult în cumpănă, ca să încerce o păcăleală:

— Tocmai aşteptăm nişte doamne, spuse dânsul.

— Dar puteţi garanta că vor fi aci în câteva minute cel mai târziu?

Vai, nu puteam... Barul rezervat domnilor avea o înfăţişare jalnică. Era mare şi în totul nu erau decât patru clienţi; doi dintre dânşii aveau mutre suspecte, iar cât despre ceilalţi

1) Vezi începutul acestei serii de articole, numărul trecut al revistei.

doi... Nu înţelegeam pentru ce barul doamnelor nu-i atrăgea. N'am avut curajul să ne aşezăm.

— Vedeţi, spuse W... amestecând în cuvintele sale şi câteva înjurături tari, americane, decând nu mai există prohibiţia, existenţa nu mai are nici un farmec. Iată, bunăoară, strada în care ne aflăm, strada 1a. Odinioară, în oricare subsol puteai vedea prin ochiurile misterioase, lumini primitoare. Femei şi bărbaţi se strecurau ca umbrele în localurile care aveau tot farmecul locului oprit. La uşe trebuiai să te tocmeşti ca să poţi pătrunde. Arătai cărţi de vizită şi scrisori de recomandaţie. Poliţişti prietenoşi şi gangsteri temuţi, privegheau la aceste plăceri şi ceeace beai în definitiv, nu era prea rău...

Aspecte din New-York noaptea. Reclamele luminoase strălucesc afară, în timp ce în localuri, dansează trepidant nebunaticele girlsuri.

— N'o să-mi spuneţi oricum, că nu-i mai bine să intri să te aşezi liniştit într'o cafnea plăcută şi să comanzi consumaţii bune, pe care le bei fără grije, cu conştiinţa pacinică a cetăţeanului care-şi respectă legea.

Tovarăşii mei schimbară între ei o privire care voia să spună că nu prea aveau părere bună despre facultăţile mele intelectuale.

După un răstimp, ne aflam într'un restaurant cu înfăţişarea veselă, ceva cum ar fi „Duval", de categorie superioară. Incercasem să cer să mi se dea ceva la bar, dar am fost informat în mod destul de brutal, că în statul New-York nu se bea în picioare. Se pare că trebue să mergi până la Baltimore, spre a avea acest privilegiu.

In jurul nostru, câţiva oameni beau vin sau liqueruri; cei mai mulţi au în faţa lor, ca şi în timpurile vechi, cafea cu lapte, zeamă de portocale sau de grape-fruit, ba chiar unii n'au renunţat nici la acele extraordinare zemuri de varză acră, care, pe cât se pare, sunt foarte higienice. Mi s'a adus o listă unde erau treizeci de cocktail-uri diferite, „domestic-wines", calificate de Xeres, de Porto, de Bourgogne şi de Clairets, şi ca vin importat un Medoc al cărei nume mi-era cu totul necunoscut, dar care costa 3.50 dolari, o sticlă. Tovarăşii mei beau melancolici o „soda", îndoită cu whisky, care li se adusese într'un pahar de liqueur de o dimensiune mică.

— Şi când te gândeşti că trebue să plăteşti asta cincizeci de cenţi. Odinioară, într'un „speak easy" drăguţ, am fi putut bea un „flask" întreg, care ne-ar fi costat la bootlegger serios cel mult doi dolari, şi am fi avut pentru o seară întreagă. Cât priveşte despre vinurile proaste, e foarte simplu; ar trebui o propagandă enormă sau o scădere senzaţională a taxelor vamale, pentru ca americanii să se hotărască să bea din ele. Dar să trecem Broadway-ul. Iţi voi arăta un restaurant de noapte, unde se poate căpăta şampanie.

„Paradisul" — cum se numeşte acest local — era într'adevăr un loc minunat, atât timp cât priviai scena. Vreo patruzeci de femei tinere, dintre care nici una nu era urâtă, şi dintre care cel puţin jumătate erau de o frumuseţe surprinzătoare, executau dansuri şi acrobaţii diferite, într'un costum redus la minimum. Patronul, dinapoia unui haut-parleur enorm, comenta în termeni familiari, şi cu adevărate crize de admiraţie, farmecul acestor fiinţe minunate. Dar dacă scena era frumoasă de văzut, sala era cu mult mai puţin. Trei sute de newyorkezi, de un aspect, în general, vulgar, holbau ochii, hrănindu-se, după obiceiul lor, cu tocane ciudate, întovărăşite de salată, de maioneză şi de fructe felurite. Pe listă, patru mărci de şampanie cu doisprezece dolari sticla.

In timpul prosperităţii, un american bogat dădea bucuros până la douăzeci de dolari, ca să bea, sfidând legile, o şampanie de marcă. Dar ca să cheltueşti 12 dolari, în aceste timpuri de restrişte, pentru un lucru perfect îngăduit şi autorizat, nimeni nu mai vrea. De fapt ,în această sală imensă, sticla de şampanie pe care am comandat-o, era singura de felul ei.

Patronul care se apropiase de noi, mi-a împărtăşit desamăgirile lui.

— Nu, îmi spuse dânsul, intoarcerea la libertatea de a bea, nu ne-a produs binele pe care-l nădăjduim. Fiecare sticlă franceză trebue să plătească o taxă vamală de aproape doi dolari. Dacă adăugaţi impozitul municipal şi preţul exorbitant al licenţei, veţi vedea

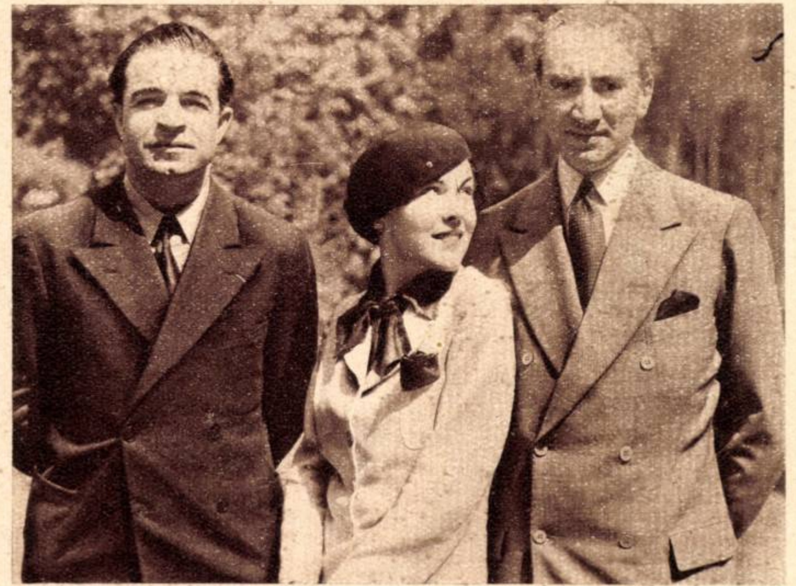

că suntem nevoiţi să vindem după calităţi, dela 8 la 12 dolari, şi nimeni nu cumpără.
Dealtfel, au gâtlejurile arse de vin şi de whisky.
Dar ce au devenit toate acele „speak easy", bootleggerii şi gangsterii? Am întrebat pe prietenii mei, pe când părăsiam „Paradisul":
— Bootleggerii sunt neguştori de vinuri, chelneri în cafenele sau angajaţi în berării sau distilerii. Gangsterii suferă de şomaj. Se ocupă pe cât pot cu noua lor îndeletnicire „kidnappings", când au îndrăzneala necesară pentru acest joc periculos, mai periculos decât orice, sau de mediocre atacuri nocturne şi furturi cu spargere, când sunt mai modeşti. ...Cât priveşte despre toate „speak-easy-iile" îţi vom arăta câteva.
Nu era departe de acolo, într'un subsol, unde altădată domnia noaptea întreagă veselia cea mai perfectă. Tablourile de altă dată, împodobiau încă zidurile. In grădina mică, estrada unde stăteau muzicanţii negri, căzuse, putrezită, de ploile de iarnă. Stăpânul, acelaş ca odinioară, se afla în dosul tejghelii sale, cu privirea necăjită. Erau trei consumatori, cari aveau o înfăţişare oarecum ruşinată. Totul îmi producea o poftă de râs, la fel ca şi acele femei galante, care, după ce şi-au petrecut viaţa împărţind plăceri, devin într'o bună zi burgheze respectabile şi adună pomeni în mahalaua lor. Acest loc de perdiţie devenise cinstit şi schimbarea nu-i priia de fel.
— Ştii, îmi spuse W..., că mai există bootleggeri cari au păstrat depozite vechi şi cari oferă cu 48 de dolari lada de 12 sticle de şampanie, care în mod legal ar reveni la 70? Preşedintele Roosevelt, desamăgit de produsul insuficient al taxelor pe alcool, vorbia tocmai de o scădere a tarifelor vamale, dar cred, din păcate, că aceasta ar fi spre folosul numai al whisky-ului şi al rachiului. Franţa nu e populară în acest moment. Californienii au cantităţi enorme de vinuri, de vânzare, şi dacă s'ar face o concesie vreunei ţări străine, se va acorda aceasta de preferinţă Canadei, care este un client bun, sau chiar germanilor şi italienilor, a căror influenţă politică merită osteneala ca să fie menajată.
Ne aflam din nou pe Broadway, către două dimineaţa. Era aceeaş orgie de anunţuri luminoase ca şi în timpurile de prosperitate, dar intensitatea luminatului pălise. Altă schimbare. Pretutindeni în fotografii ca şi în anunţuri, nu mai sunt decât femei, în asemenea cantitate, încât încerci privind vitrinele, o impresie de saturaţie. Iată aci se anunţă 200 de *„beautiful girls"*, la dispoziţia dansatorilor. In faţă, pe un transparent vi se făgăduesc cele 50 de fete „cele mai drăguţe din lume", alături vi se oferă, fără supliment de plată, o sută cincizeci de tinere „străine", calificate ca „georgeous" (splendide). In faţa music-hall-urilor sunt panouri întregi, tapisate cu fotografii de femei goale.
Intrăm într'o burlescă, un café-concert de categorie joasă. Vreo patru sute de bărbaţi stau aici, mestecându-şi chewing-gum-a, într'un fum des de ţigări eftine.
Vânzători străbat sala, oferind cărţi poştale de un gen special, şi „ziare piperate", al căror conţinut îl tălmăcesc cu elocvenţa ademenitoare a reclamagiilor de bâlci. Se ridică cortina în sunetele unei muzici languroase, o femee tânără vine pe scenă. Ea execută un fel de dans oriental, cu mlădieri de şolduri ritmice. După un minut îşi scoate rochia şi apoi dispare. Toată sala aplaudă. Iat-o că revine, luminată de un fascicol strălucitor, şi pe jumătate goală. De data aceasta, îşi scoate fusta. Entuziasmul creşte şi când o a treia oară părăseşte scena, zău nu ştiu ce-ar mai putea să-şi mai scoată! Dela 9 dimineaţa până la 3, a doua zi dimineaţă, aceste localuri sunt pline. Şomeurii vin grămadă. Plătesc 30 de cenţi, în schimbul cărora au distracţie, căldură, ore întregi.
— E trist de spus, observă S..., dar localurile cele mai rele fac afacerile cele mai bune. Teatrele pretind că sunt în ajunul falimentului, music-hall-urile merg ceva mai bine, cinematografele îşi fac afacerile, iar cât priveşte burlescurile sunt plasamente cu adevărat sigure. Dar înainte de a merge la culcare, vino să iei la mine un „night-cap" cu whisky veritabil... acela pe care-l am dela vechiul meu bootlegger.

JULES SAUERWEIN

Ministrul României în vizită la Hollywood

Domnul Carol Davilla, ministrul României în Statele Unite, însoţit de d. Dim. Dem. Dimăncescu, consulul nostru la San-Francisco, a vizitat de curând studiourile casei Metro-Goldwyn-Mayer, la Hollywood.
Domnul Davilla a fost condus prin studio de către Maureen O'Sullivan, interpreta principală din „Tarzan", şi de către John Farrow. Cu acest prilej, ministrul nostru a făcut următoarele declaraţii:
— „Am dorit mult să văd cum se fac filmele la Hollywood, deoarece sunt convins de importanţa cinematografului în propaganda de pace, între naţiuni. In timpurile trecute, răsboiul era

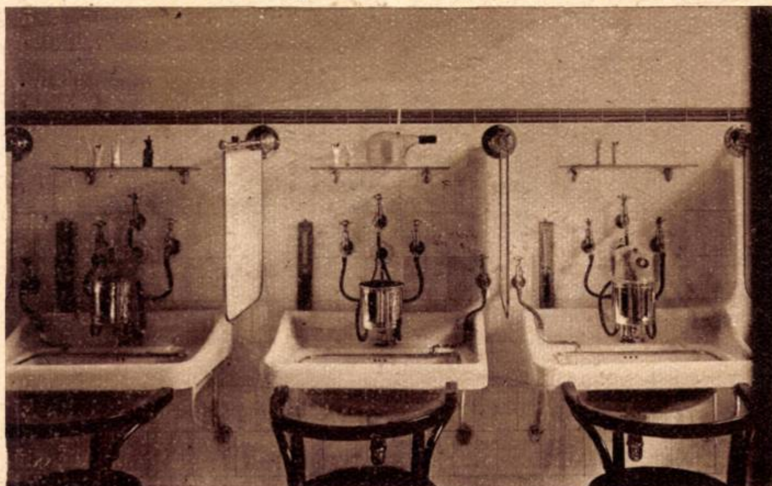

Dela stânga la dreapta: d. Dim. Dem. Dimăncescu, consulul României la San Francisco, Maureen O'Sullivan, eroina din Tarzan şi d. Carol Davilla, ministrul nostru la Washington.

(Foto M. G. M.)

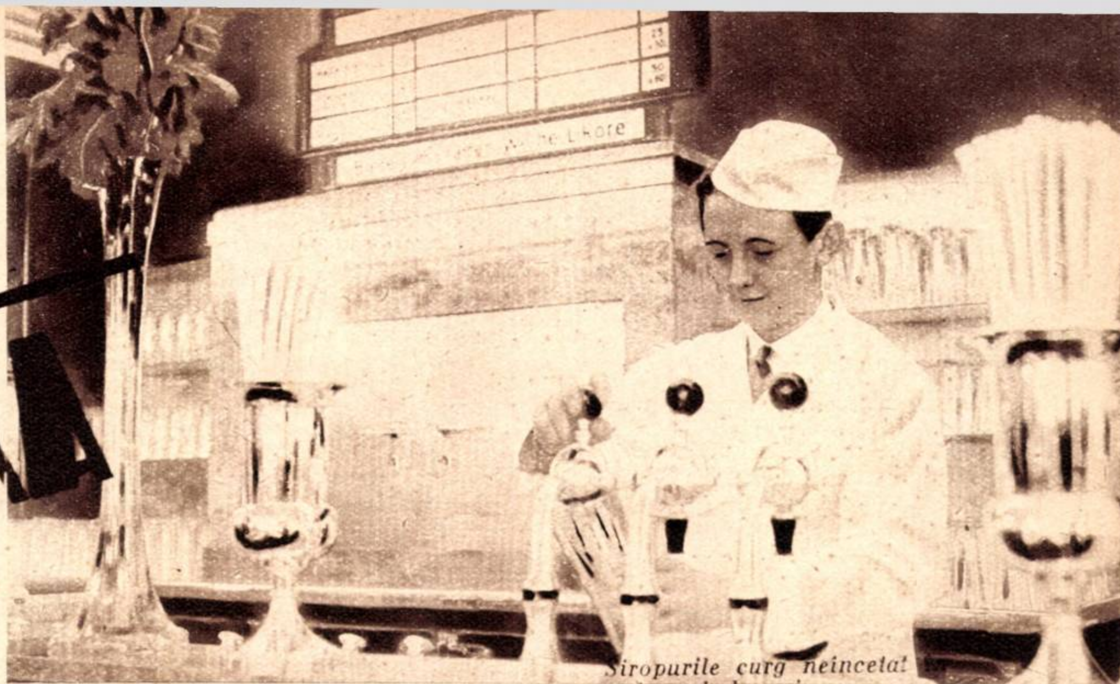
sprijinit de ignoranţă. Foarte uşor puteai să înfăţişezi pe duşman ca pe o fiinţă groaznică, fără să te temi de vreo contrazicere, atâta vreme cât armatele învrăjbite nu se vedeau unele pe celelalte, ca indivizi, decât când erau faţă'n faţă. Aceasta din pricina puţinelor mijloace de transport şi comunicaţie.
Astăzi este greu să convingi celelalte naţiuni că un popor este format din fiinţe anormale, sângeroase... din pricina că presa, radio, cinematograful şi toate celelalte mijloace de comunicaţie, îi arată cum sunt de fapt, iubitori de patrie, amabili, pacinici."

Terapeutica modernă

In colţ din sala de pulverizaţii a d-lui profesor dr. Predescu-Rion
Aparatele funcţionează cu aer comprimat şi servesc la vindecarea guturaiului cronic, a sinusitelor, a faringitelor, a anginilor repetate şi a altor afecţiuni ale aparatului respirator.

IN ZODIA ŞPRIŢULUI
30° LA UMBRA

Siropurile curg neincetat pahare, la baruri...
... şi termometrul nu vrea coboare de fel.

Aspecte pitoreşti dintr'o vară vremelnică.—Distracţii răcoritoare.—Beţia evadării.

UN spriţ la ţap, repede!

— Un mazagran cu multă gheaţă.

— O halbă!

Sezonul lor e în plin. Paharele aburite de lichidul rece ce-l conţin aleargă ca la un concurs. Nu, toată lumea aceasta care scoate mereu batistele, n'o face ca să salute pe cine ştie cine. E doar să-şi şteargă frunţile asudate, e doar să se vânture puţin.

E reacţiunea omului lovit de căldură. Aerul frige, caldarâmul la fel Să nu care cumva să te opreşti un minut locului. Vei simţi cum te lichefiezi, să nu care cumva să mergi: vei păţi la fel. Singura scăpare, unicul remediu, un spriţ luat la umbră, o jumătate klg., de răcoreală fluidă. Sunt singurele oaze imperioase în oraşul de flăcări, în anotimpul de jar.

Deaceea verande uzurpând o treime din spaţiul străzii, cu ghivece de flori, cu plante debordând să se încolăcească pe colonadele stil, — au apărut peste tot. Grădini trase ca un sertar din prăvăliile până mai eri oblonite, să reverse în priveliştea urbană, optimismul şi estampele unui peisaj cu metrul. Oaze între macadamurile încinse, cu pietonii sfârâind în tigaia verii. Un sifon e un palmier, un pahar cu şpriţ, antidotul imediat al mercurului urcat. Oamenii caută un refugiu, o bucăţică de umbră salutară.

Perspectivele acestei veri se anunţă drastice... Meteorologii, grijulii şi devotaţi celor mai precise prognosticuri, au dat alarma: secetă, arşiţă, luni întregi ale unui anotimp sleind hain bieţii oameni. Luaţi măsuri! Faceţi-vă haine de păpădie, sandale, numai tălpi; asvârliţi pălăriile, luptaţi pentru abolirea surtucului, pentru introducerea cămăşii fără mâneci, excludeţi strangulatorul instrument al cravăţii.

O vară aprigă şi-a anunţat cruciada; după amieze insuportabile vă aşteaptă, nopţi cu zăduf vă pândesc. Poate de aceea v'am şi văzut gânditori în faţa primului şpriţ, inaugurând terasele. Nici muzica sonoră a metalelor, nici chelnerii îmbrăcaţi în alb cum sunt chirurgii, ducând primele baterii la ghiaţă, n'au reuşit să vă distragă.

TERASELE DIN CENTRU

Cazi în şirul de scaune sportive, ca vânatul în groapa mascată cu crenguţe. Te aşezi pe stradă ca o binefacere, hotărnicit de balustrada ad-hoc. Mesele s'au ocupat toate

de aceeaş lume de acum un an. Parcă a fost scoasă cu mobilele dintr'o magazie — cucoanele din seră — unde au hibernat.

Variază doar pălăriile feminine pe vârful capului înfăşurat în bucle de platină mici, fanteziste, din pai, — exact 5 grame — puse peste frunte puţin, reeditează o modă de acum 50 ani. Nu poţi contesta însă că nu sunt nostime.

Obrajii diafani în lumina becurilor se întorc chiar ei ca nişte faruri. Sunt admirate? O căprioară şi-a împrumutat ochii tuturor, chiar şi acei albaştri. O căprioară din poveşti. Mâinile luminoase ca nişte sufite, mişcă încete şi distins în jurul primei îngheţate.

Vis-à-vis de fiecare dintre cuconiţe stă dumnealui. Debutează, la rându-i, în căldură, la primul şpriţ. Şi-ar descheia năsturelul cămăşii, la guler. Şi-ar sufleca şi mânecile, dar... A stat o întreagă zi în aerul închis al biroului, a făcut şi ceva curse. Ce cald a fost azi!

Nici n'a stat să mănânce.

— Să mergem, dragă, să mai răsuflăm. M'a înebunit căldura! Las'o dracului de masă!

Deacasă până în centru, plimbarea în trăsură le-a servit prima porţie de răcoreală.

Au coborît la un colţ şi au pornit în cercetarea celei mai nimerite terase. Unde ştiu că e muzică bună, boschete, verdeaţă multă şi — el — şpriţurile cele mai faine. Dacă ar găsi, ca aseară, masa din dreapta orchestrei! Vezi şi cine trece pe stradă, şi toată lumea din grădină şi e un chelner care i-a servit foarte bine.

Bufetul acoperit de geamuri e aranjat cu comestibilele ca o măiastră natură moartă.

Muschiurile ţinute la gheaţă sunt vizibil fragede şi grele de sânge. O divizie de mititei şi alte măruntaie de delicatesă.

În partea cealaltă secţiunea *peşte*. Un crap uriaş spintecat să i se vadă un bank de icre debordând din burta tăiată. In bot i-au pus o foaie de pătrunjel, parcă s'ar fi întors dela... păscut. Instalat într'un platou imens, peste bucăţi de gheaţă, ca o amfibie pe o banchiză polară.

Nisetrul e gata tranşat şi alte varietăţi de peşte mai mic invită şi reţine ochii. Dar calitatea lor e unanimă: sunt la gheaţă. Această prealabilă situaţie, te ispiteşte mai mult ca alimentul în sine.

— Nu m'o răcori friptura asta dacă aş mânca-o? şi gândul ăsta te decide s'o comanzi.

S'a întors la masă unde-şi lăsase nevasta tocmai când vioara executa un solo cucerindu-i pe toţi. A străbătut tiptil — dar afurisitul de pietriş tot a scârţâit — distanţa, printre valurile melodioase şi s'a aşezat fără să scoată un cuvânt.

Muzica evada din grădină şi umplea bulevardul constelat de cinematografe şi firmele luminoase, brutalizat de tramvaie şi foind de lume. Evolua peste capete zăpuşite, mângâia auzul asurzit de vacarmul permanent.

Cei mai fericiţi sunt aceia din grădină. De la zece la unu noaptea, trei ore de imperioasă recreaţie, de o îngurgitare lentă a o duzină de spriţuri, de muzică cu repertoriu ales. Trei ore de evadare din aerul fiert din casă; trei ore de binemeritată răzbunare. Trei ore de acumulare a unui depozit de aer plăcut de „rezistenţă" pentru mâine, când iar o să fie tot atât de parşiv de cald.

— Ce plăcut e! Dar e unu! Să nu pierdem tramvaiul. Şi mesele încep să se golească, bateriile să plece cu gheaţa topită, cu sticlele goale. Până mâine seară.

In jurul becurilor fluturii zburătăcesc. Edison cu geniala lui invenţie le-a creiat un viciu şi un centru de gravitaţie. A plecat şi ultima pereche. Grădina a rămas după grilaj ca o menagerie de lemn.

TERASELE DE RANG MARE

Sunt ale barurilor, au diseur şi jazz condus de d... orchestra cu fracuri bleu şi tichiuţe la fel. In boschetele elegante becuri discrete luminează frunzişul cu diverse nuanţe pentru stimmung. O răcoare de boltă o exală prundişul bine stropit. O atmosferă de lume bună face sforţări să se impună.

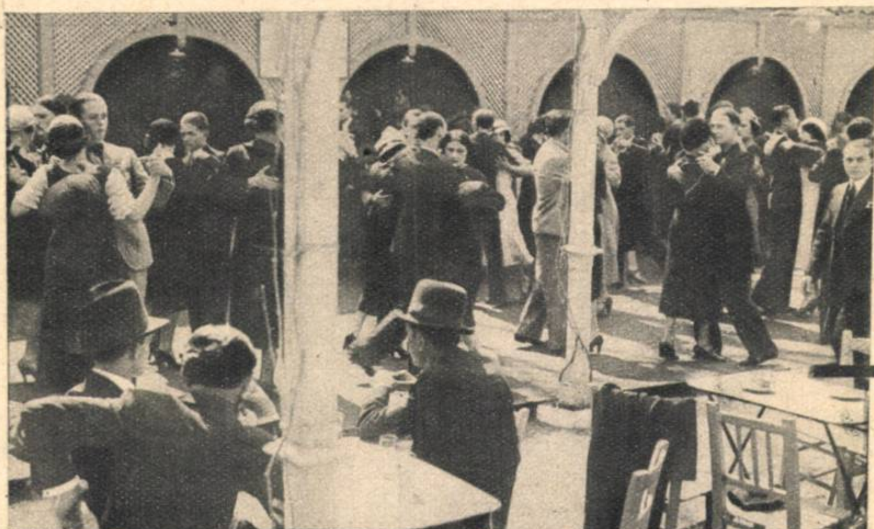
— Chéri c'est bête mais, ça m'amuse!

Aci spriţul, popularul, democratul spriţ s'a transformat într'un distins şi exotic cocktail. Dar lumea e venită pentru aceleaşi considerente mânată de căldura de peste zi, egală indiferent pentru cine, una şi aceeaş. Figurile sunt mai afectate, cu o blazare să pară drept distincţie. Citronadele se beau cu un pai, supte de o gură ca o monogramă roşie.

O pereche domină un boschet într'o nonşalanţă cauzată de inexistente cauze wertheriene. Chelnerul pătrunde să umple cupele, elegant şi se retrage după ce-a înfăşurat iar butelia între pătrăţelele de ghiaţă din frapieră.

Pe bucăţica de parchet — ca în boîte-ele parisiene. — se dansează lent şi catifelat şi toată ambianţa are ceva neverosimil şi arbitrar.

Intr'un singur loc unde există şi o piscină rece, aceeaş lume va consuma ca şi anul trecut, café glacé şi se va uita absentă în apa care ar putea

S'au deschis grădinile în aer liber. Dansul este în toi, în timp ce înnăuntru, la bar, se pregătesc după cele mai perfecţionate sisteme băuturile răcoritoare.

răcori mai bine ca ori şi ce. Dar nu-i aşa de chic, şi...

Lumea frequentatoare a barurilor-grădină, n'a învăţat încă să se răzbune pentru vara ce-o flagelează o zi întreagă. N'a învăţat, fiindcă nu concepe să irupă din formula rangului ei social şi să reacţioneze omenesc. Din nu ştiu ce masohism, persistă să vrea să renunţe la atâtea inutile obiecte de îmbrăcat.

Nici chiar acum, când un suflu sportiv a răsturnat toate rigidele convenţiuni. S'au făcut concesii până la o anumită limită, dar nimeni încă n'a avut curajul maximumului de eliberare. Un pantalon, o flaneluţă sportivă, o pereche de sandale. E cel mai radical.

Dar dacă nu concep, nimeni nu e de vină.

CÂRCIUMA DIN ŞOSEA

E cea mai autentică reprezentantă a sezonului, a spriţului. Chiar atunci când se află ascunsă într'o curte din dosul prăvăliei într'o periferie.

Un tei îşi amestecă parfumul cu mirosul de mititei şi cu romanţa simţită a lăutarului.

Spriţul e respectiv o baterie şi, dacă se poate, cu „repetir". Nu degeaba a adus nea Ghiţă coscogeamitea burtă şi frumuseţe de mustaţă, pe care şi-o suge după ce-a golit stacana! Cămaşa cu înflorituri de borangic, ascunde, un piept de urs, roşu şi încins. Nu-l poţi răcori aşa cu una cu două. Şi mai ales dacă vine baragladina să-i tragă la ureche una de inimă albastră. Şi teiul care îl transportă şi trece prin sufletul lui, la cea mai lină boare?!..

Nea Ghiţă bea de obiceiu singur. Numai aşa poţi degusta bunătate de spriţ şi să-l simţi că-ţi merge la inimă. Şi numai dumnealui ştie să-l aprecieze, d-lui carele nu-şi petrece vilegiatură decât în stricta lui mahala şi în cele câteva eşiri, „la iarbă verde".

Cu el spriţul e în largul său şi poate combate serios. Incercările în barurile luxoase au dat greş. Nu-i gâtlej fârtate şi pace! Să vii colea la neica, să-i arate cum se bea! Pentru compatibilitatea aceasta regatul spriţului rămâne tot în cârciuma cu renume. Prin Orzari, Mandravela, Tei. Aci să se facă plebiscitul, aci, să vii să votezi cu d-lui!

*

Sezon al arşiţei omul, a învăţat să te domolească, Omul cu spriţul! Sezon al fierbinţelei, soseşte excortat de o baterie, cu care eşti sistematic bombardat!

S. TANEVICIN

Dolores Del Rio cu două nedespărţite prietene ale ei din cetatea filmului.

DOLORES DEL RIO FRUMOASA MEXICANĂ

Chintesenţa cumpătării, a statorniciei, a înţelepciunei. O existenţă retrasă şi cuminte. — Rândurile de mai jos sunt numai pentru acei care cred în iubire.

SCUMPĂ cititoare şi prietene cititor, dacă tu cauţi aventura în viaţa de toate zilele a lui Dolores del Rio, abate-ţi de pe acum privirea de la aceste pagini. Dacă îţi închipui că ai să găseşti alături de sufletul ascuns al unei fete cronicele mai mult ori mai puţin picante din Hollywood, rândurile acestea nu sunt pentru tine. Dacă tu crezi că Dolores ar fi o soră a Gretei, a Marlenei sau a Gloriei Swanson, a unuia şi a tuturor meteorilor scânteietori cari străfulgeră noaptea misterioasă a cinematografului, se cuvine ca eu să-ţi arăt îndată că e o greşeală. Iar dacă tu numai pentru simplul fapt că Dolores e o mexicană caşi Lupe Velez presupui că una îi seamănă celeilalte, zău, te înşeli amarnic... Puţine eroine dela Hollywood sunt, ca aceste două compatrioate, la polii unei antiteze atât de perfecte: cu cât Lupe înseamnă capriciu, volubilitate, nebunie, cu atât Dolores e chintezenţa statorniciei, a cumpătării, a înţelepciunei. Cea dintâi s'a ridicat din mijlocul poporului, precum ţi-am istorisit odată, pe câtă vreme cealaltă coboară dintr'o rasă nobilă. Cu cât Lupe se complace într'o reclamă sgomotoasă, cu atât Dolores duce o existenţă retrasă şi cuminte. Cea dintâi pare-se că e născută să se frământe pe scândurile prăfuite ale scenelor şi studioului, cealaltă a fost născută, poate, să troneze într'un somptuos, puţin cam mohorât şi inaccesibil palat al unui trufaş Grande de Spania.

Cariera cinematografică a lui Dolores dacă practic e un succes şi, fără tăgadă, unul din cele mai mari, spiritualiceşte e o eroare. Şi din erori se nasc dramele, se nasc oamenii mari şi tot astfel cei mici. Un cinic obişnuia să spue că dacă lumea pe acest pământ ar fi mereu virtuoasă şi fără pată, am avea cu fericirea perpetuă, lipsită de orice umbră, plictiseala apăsătoare şi incurabilă a unei omeniri fără istorie şi deci fără dramă. Iată de ce ursita care a adus numai iubire în viaţa lui Dolores del Rio, cântecul pasionat al unui suflet candid, poate să intereseze numai pe ultimii credincioşi ai acelei divinităţi misterioase care într'o zi i-a schimbat pe bărbaţi în eroi, iar pe femei în sfinte.

Scumpă cititoare şi prieten cititor, până acum, mi-ai fost un tovarăş credincios de drum în călătoria anevoioasă, dar şi plăcută ce am făcut-o prin viaţa câtorva din artistele tale preferate. Ştiu că în nopţile lungi de iarnă m'ai urmărit cu drag şi prin mine, care le-am cunoscut de-aproape, ai aflat şi tu bucuriile, amărăciunile, luptele şi triumful lor, mai totdeauna meritat. Astăzi însă, vom sta de vorbă în alt chip şi, fiindcă vreau să te pregătesc, căci calea se anunţă lungă, te rog să-mi răspunzi:

— Crezi tu în iubire?

Dacă stai în cumpănă, află că povestea aceasta nu e pentru tine!

Una din cele mai recente fotografii ale Doloresei Del Rio.

(Foto R. K.

*

Statul Durango — aproape de două ori mai întins decît ţara noastră — este únul din cele mai vaste şi despopulate ţinuturi din confederaţiunea mexicană. Capitala, care poartă acelaş nume, se poate mândri că a dat Hollywoodului două celebrităţi mereu în floare: Ramon Samaniegos, zis Novarro şi Dolores Asunsolo, văduvă del Rio. Dacă tatăl lui Novarro e numai un simplu dentist, în schimb părinţii lui Dolores aparţin celei mai nobile societăţi din Durango. De acord cu soţia sa, don Herman Asunsolo socoti că aerul dela Durango avea să ofilească această floare scumpă a sângelui său şi, cum nu voia ca Dolores să crească asemeni unei mici sălbatece şi nici chiar să fie educată ca orice fiică de burghez, o trimise încă dela vârsta de zece ani la Mexic, între călugăriţele mânăstirei Sacre-Coeur. Acolo, copilăria lui Dolores se scurse luminoasă şi netedă; călugăriţele sunt nespus de bune cu ea, încă cel mai entuziasmat este bătrânul don Pedro, Dolores e eleva lui preferită, este aceea care înţelege îndată paşii, timpii, gesturile, pauzele. Şi de multe ori,

bătrânul profesor trebue să-şi muşte buzele ca să nu-i spună fetei: „Dar tu eşti o dansatoare înăscută; trebue să continui să dansezi; sunt sigur că vei deveni una din cele mai vestite dansatoare din lume!...". Dar asemenea cuvinte nu se pot spune într'un colegiu de călugăriţe. E mai bine ca fata să ignoreze însuşirile ei uimitoare. E mai cuminte să tacă...

Şi anii trec... Fetiţa din Durango devine o domnişoară înzestrată cu toate virtuţile. Sub clima caldă a Mexicului, fetele trec de timpuriu dela adolescenţă la tinereţe. Şi poate de aceea doresc iubirea, cu mai multă înfiorare, cu mai multă aprindere.

— Trăiam într'un cerc de fete romanţioase care visau iubirea cu ochii deschişi. Nu e de mirare, aşa dar, că am început şi eu să mă îndrăgostesc de o umbră; şi, dintr'o fantasmă plăsmuită de închipuirea mea, am făcut încet-încet o fiinţă vie, reală, pe care-o chemam la mine cu nume nemai grăite încă, pe care-o îmbrăţişam nebună în nopţile de nesomn. Eram convinsă că gândindu-mă la *el* mereu, aveam să reuşesc a-i transmite gândurile mele, să-l fac să audă chemarea mea, să-l târăsc hipnotizat sub ferestrele mânăstirei, unde-l îmbiam să-mi scrie câteva rânduri. Şi în fiecare zi aşteptam această scrisoare care trebuia să-mi vie dela un necunoscut, care pentru mine era fiinţa-soră a inimei mele. Bine'nţeles, scrisoarea n'a venit niciodată şi nici un tânăr n'a îndrăznit să se plimbe pe sub ferestrele mânăstirei, iar experienţele mele de telepatie nu mi-au adus altceva decât nişte dureri cumplite de cap... Trecură repede şi anii mei de învăţătură. Nu împlinisem încă patrusprezece ani când tatăl meu se hotărî să pornim într'o călătorie prin Europa. Cu aceasta, o epocă din viaţa mea se închidea iremediabil. Dintr'o copilă, mânăstirea făcuse o domnişoară care cunoştea istoria Spaniei şi a Mexicului, geografia celor două Americi, engleza şi franceza, dansul, muzica, ba chiar şi pictura. Insă inima nu mi-o educase nimeni şi poate asta era cu neputinţă de făcut. La 14 ani, o fată mexicană e femee şi eu eram într'adevăr o mică femee brună, cu părul negricios, cu sufletul dornic să se avânte spre marele şi fascinantul mister: iubirea. Un an de zile a durat călătoria noastră prin Europa, din care o bună parte am petrecut-o în Spania. Mi-aduc aminte că acolo, la Sevilla, părinţii mei înduioşaţi de pasiunea ce-o aveam pentru dans, consimţiră să iau câteva lecţii cu un profesor renumit. Sub conducerea înţeleaptă şi binevoitoare a acestui don Miguel, am putut să devin în scurtă vreme o balerină care se pricepea să danseze de minune tango şi fandango. Când am fost chiar sigură de faptul acesta, mi-am cumpărat din micile mele economii un strălucitor costum spaniol şi-i anunţai pe părinţi şi prieteni că Dumineca următoare... aveam să debutez. Şi, în sfârşit, ziua cea mare sosi. Cu prilejul unei serbări de binefacere, la care am fost cerută să contribui şi eu cu modestele-mi mijloace, asistenţa a fost cu drept cuvânt fermecată. Ba, câţiva impresari cutezară să se prezinte tatălui meu, întrebându-l dacă acceptă pentru mine un angajament strălucit la unul din teatrele locale.

— Dar e o copilă!... Nu vedeţi că e o copilă!

Rezultatul succesului meu fu întoarcerea pripită în Mexic. Intr'o seară, în casa unor prieteni, îmi fu prezentat Don Jaime del Rio.

— Un tânăr şi foarte promiţător romancier... — adause stăpâna casei. Ii strânsei mâna, distrată — şi după cinci minute îl uitasem cu desăvârşire...

O elegantă atitudine a minunatei Dolores Del Rio.

Dolores Del Rio şi Gene Raymond, ultimul ei partener.

*

Inapoiată din Europa, Dolores nu mai îndrăzni să danseze înaintea tatălui ei. Micile-i păcate... dansante le făptuia acum în secret, în complicitate şi numai faţă cu prietenele ei intime. Astfel, într'ascuns, faima de balerină de mare clasă a lui Dolores începu să-şi facă drum prin societatea înaltă din oraşul Mexic. Insă i-ar fi lipsit triumful şi aplauzele încurajatoare fără intervenţia providenţială a unei doamne. Această doamnă se devotase cu trup şi suflet unui institut de binefacere şi, singura ei grijă de toate zilele, era să procure fonduri acestui aşezământ. Intr'o zi, din anul 1921, doamna se gândi că spre a veni mai cu folos întru ajutorarea protejaţilor săi nu era decât un singur mijloc: să organizeze o serbare. Bine'nţeles, o cerură părinţilor şi pe Dolores. Don Asunsolo se lăsă înduplecat, iar doamna fu entuziasmată. Atunci, nişte friguri ciudate puseră stăpânire pe Dolores: în primele zile se amuzase, apoi puţin câte puţin, îşi luă rolul în serios. Probele urmau una după alta până ce simţia că puterile o părăsesc. Ce însemnau oare frigurile acestea? Mândrie? Ambiţiune? Dorinţa inconştientă de a străluci? Nu. Era o aspiraţie confuză şi vijelioasă, era presimţirea unui eveniment, sentimentul că pentru ea, seara aceea avea să aducă ceva hotărîtor. Şi într'adevăr, după ce-şi execută partea ei din program, un potop de aplauze se abătu asupra fetei, aplecată în cea mai frumoasă şi clasică închinare. Minune, stupoare, entuziasm frenetic. Lumea se strânse în jurul ei, pe când cei mai distinşi cavaleri şi-o disputau pentru dansurile următoare.

— Nu mai dansez în seara asta.. e prea mult... — răspunse Dolores. Prefer să fumez o ţigare... Douăzeci, treizeci de port-ţigarete se deschiseră într'o clipă; ea alese pe cea mai apropiată poate pentru că, fără să-şi dea seama, fusese ademenită de mâna aristocratică şi nervoasă care o întindea. Luă o ţigare şi ridică ochii spre a-i mulţumi necunoscutului. In clipa aceea fugară, privirile lor se înfrăţiră. Tânărul îi şopti cuvinte care nu se pot traduce. Farmecul se risipi pe loc.

— *Senorita,* nu mai mă recunoaşteţi?

— ?

— V'am fost prezentat acum câteva luni... Sunt Jaime del Rio...

Şi chiar în seara aceea îşi făgăduiră iubire şi credinţă eternă!...

Umbra dulce, fiinţa închipuită, necunoscutul pe care Dolores îl evocase în nopţile de nesomn din mânăstire, cu fantezia ei aprinsă, misteriosul mesager al dragostei, — venise! Avea un chip, un nume, o voce şi pe buzele fetei palpita încă înfiorarea primului sărut. Dolores avea 16 ani, Jaime 26. Dar după câteva luni, secretul le deveni lor înşile nesuferit. Atunci, voiră ca toţi să-l cunoască, toţi să fie martori ai fericirei lor triumfale, să fie amanţi şi soţi înaintea lui D-zeu şi a oamenilor. Părinţii nu se arătară nici surprinşi, nici nemulţumiţi şi logodna fu anunţată peste câteva luni...

*

Apoi veniră în Europa. Din călătoria lor făcură un pelerinaj de frumuseţe: au revenit să vadă Sevilla, unde Dolores învăţase să danseze ca nimeni alta, cutreerară Spania în lung şi'n lat şi adese-ori spuneau că ar fi atât de frumos să rămână acolo, pentru totdeauna, *să se întoarcă* definitiv — cum zicea Jaime — în vechea patrie. Trecură în Italia. Şi fiecare oraş, fiecare colţişor de pământ, fuse un fel de paradis unde iubirea lor descoperia fiori şi bucurii nebănuite. I-am întâlnit şi cunoscut la Amalfi, iubindu-se în umbra trandafiretului de acolo, într'o vară când şi eu mă săturasem de atâtea evocări şi lacrimi plimbate zilnic pe Calea Apiană, afară din Roma. Se iubiră sub umbra albastră a monumentelor cetăţii eterne, se iubiră în legănatul adormitor al gondolelor veneţiene, îngropară orice amintiri despre lume în liniştea sfântă din vecinătatea lacurilor lombardiene. La Berlin, se rătăciră ca doi copii prin verdeaţa pădurilor care încoronează oraşul; la Paris se îmbătară de distracţii, umplând zeci de cufere cu toate nimicurile din lume; dela Londra fugiră în Scoţia solitară şi sălbatecă, iar din Scoţia, străbătând acelaş drum ca Tristan şi Isolda, debarcară la Lisabona...

După un an de hoinăreli s'au întors în Mexic, la Durango, cu un singur dor, cu un singur gând: să se iubească mereu, să ocolească amărăciunile vieţii...

*

Cugetă bine, scumpă cititoare, la cele ce vreau să spun: iată-te acum în faţa a doi soţi fericiţi. Nimic nu lipseşte mulţumirei lor: sunt tineri, frumoşi, se iubesc ca nimeni pe lume, sunt bogaţi, au o locuinţă somptuoasă, — cuib divin de dragoste — şi oricând ar dori sunt gata să reînceapă peregrinările lor dragi prin omenire. Dar par'că te aud spunându-mi îmbufnată:

— Povestea d-tale, de azi, e plicticoasă!

Şi vei avea dreptate...

Or, pentru ca povestea să nu fie plicticoasă, m'am gândit să turburăm într'un fel oarecare, liniştea soţilor noştri. Vrei? Şi voiu aduce acum în scenă un al treilea personaj: e vorba despre d-l Edwin Carewe. Să-i facem cunoştinţa acestui om care va avea o influenţă hotărîtoare în destinul lui Dolores del Rio. D. Edwin Carewe este astăzi o personalitate de prim ordin în Hollywood. Ca toţi directorii, avea şi el mania să descopere artiste noui şi să le schimbe în „stele", cât mai repede cu putinţă. In goana aceasta după viitoare celebrităţi, Carewe veni prin anul 1925 la Durango, împreună cu soţia lui. In 24 de ore după sosirea lor, bravii duranghezi aflară cu o mândrie legitimă că oaspeţii lor erau din Hollywood şi că se îndeletniciau cu cinematograful. Aceasta fu de-ajuns ca soţii Carewe să fie preţuiţi ca doi magi capabili să însufleţească visuri pe un simplu petec de pânză albă. Atunci, cele mai distinse familii durangheze se întrecură în a-i avea ca musafiri, curioşi şi excepţionali, pe soţii Carewe. Del Rio îi întâlniră la o petrecere, în casa unui prieten şi se grăbiră să-i invite la vila lor. Evenimentul acesta a fost hotărîtor în soarta lui Dolores del Rio. Cu prilejul serbărei organizată în cinstea oaspeţilor, Dolores a cântat şi dansat cum nu mai ştiuse să facă niciodată.

— Nu ştiu ce orgoliu nemăsurat mă însufleţea în seara aceea. Poate şi gândul că aveam înaintea mea mai mult judecător decât spectator pe un om care lansase multe artiste cu faimă şi care zilnic era pentru atâtea femei un fel de ursită care putea să le ducă la celebritate sau să le arunce în umbră, mă îmboldi să mă întrec pe mine însămi. Da, o mărturisesc sincer, mi-am dat silinţa să-l uimesc pe Carewe. Dacă ai spune că presimţeam ceea ce avea să se întâmple, că într'un mod oarecare nutriam speranţa tainică de a ajunge o stea, te-ai înşela. Căci, dacă în locul unui director venit din Hollywood, aş fi avut în faţa mea pe Anna Pavlova, starea mea sufletească ar fi fost identică. N'am o amintire precisă despre seara aceea, decât că mă cuprinsese un fel de vrajă, ne mai încercată până atunci. Mă năpădi dorinţa de-a mă lăsa cu totul în voia muzicei, să devin muzică eu însămi. Când am sfârşit eram prea excitată şi la început n'am auzit nici felicitările soţilor Carewe. Angajamentul ce mi s'a propus, îndată ca artistă şi nu ca artistă principală, ci de-adreptul ca stea, orizonturile unei vieţi noui care se deschideau tinereţei şi iubirei noastre, m'au îndemnat să mă hotărăsc, să accept, cu consimţământul soţului meu. Şi, la două zile după aceste evenimente, eram toţi patru în drum spre Hollywood...

*

Acum vre-o trei ani mă aflam la Balcic. Nu ştiu nici astăzi ce rost şi doruri m'au înpins să mă aciuiez pe-acolo, totuşi sunt sigur că nu frumuseţea locului pe care eu, veşnicul blazat, nu i-am descoperit-o niciodată! Ca răspuns la câteva rânduri ale mele, iată ce-mi scria Jaime del Rio de care, cu vremea, mă legase o prietenie afectuoasă:

„Scumpe domn,

Iată-ne de şase luni la Hollywood. Locuim destul de comod într'o vilă graţioasă, lucrată în stil spaniol. Dolores a terminat primul ei film: *Joana* şi prietenul Carewe, sub mâna căruia lucrează, e în al noulea cer. Dar îţi mărturisesc sincer că eu nu sunt deloc entuziasmat de noul nostru fel de viaţă, şi pricinele, precum vei

vedea, sunt cam multe. Intâi, pentrucă nu-mi place să apar peste tot locul ca secretarul soţiei mele; al doilea, pentrucă nu pot să sufăr ca ea să lucreze: biata Dolores mi-e sechestrată timp de douăspreezce ore pe zi, iar când sfârşeşte, e frântă de oboseală. Al treilea, pentrucă o văd pe soţia mea devenind un lucru neînsemnat, o jucărie în mâna regizorului. Al patrulea, ziariştii din Hollywood sunt nesuferiţi; pe contul lui Dolores s'au scris şi continuă să se scrie tot soiul de năzbâtii, iar eu trebue să mă resemnez; gândeşte-te că la fiecare film nou ziariştii tipăresc fraze ca aceasta: „Dolores del Rio şi actorul cutare se iubesc?" La început, mă înfuriam, dar Carewe mi-a atras atenţia că aşa ceva e neapărat trebuitor, ba chiar se plăteşte, că face parte din reclama necesară ca să lanseze noua stea. Dolores e fericită. Ea e ultima atracţie din Hollywood. Zilele acestea ne-a vizitat un tânăr duranghez, Ramon Samaniegos, căruia aci i se spune Ramon Novarro. Să-ţi descriu adevărata mea stare sufletească, e greu deocamdată. Imi ceri să-ţi spun sincer dacă sunt mulţumit de noua mea viaţă şi îţi răspund: Nu! Numai Dolores e par'că vrăjită. O iubesc prea mult ca să văd cu ochi buni cum fiece strein pune stăpânire pe ea. Nu, dragul meu, nu sunt mulţumit deloc, dar aş fi ultimul dintre oameni dacă pentru egoismul meu nesăbuit şi, cine ştie, pentru gelozia mea, aş sacrifica fericirea lui Dolores care e tot aşa cum ai cunoscut-o: cea mai drăgălaşe şi înflăcărată soţie din lume. Munceşte mult, căci cinematograful e un fel de vampir nesăţios şi se întoarce acasă zdrobită, sleită de puteri. Acum realizează *Gloria*, un film de război şi rolul pe care-l deţine o entuziasmează. Carewe, e cel mai bun prieten din lume şi i-a propus de pe acum să reînoiască contractul pentru încă patru filme. In curând, vila noastră va fi gata. Decorurile şi mobilierul pe care-l vezi în fotografia ce ţi-o trimite Dolores au fost orânduite sub privegherea unui foarte simpatic arhitect, d-l Cedric Gibbsons, director-scenograf la Metro..."

✱

Trec luni... trec ani... Steaua lui Dolores se aprinde victorioasă şi strălucitoare. Dar vedeţi, atâta belşug de lumină nu e deajuns să alunge umbra care năpădeşte sufletul lui Jaime. Şi nici să oglindească pricinile şi amărăciunile acestei drame secrete de care nimeni nu-şi dă seama. Insăşi Dolores n uvede. Soţul ei a fost totdeauna o fire închisă şi fantastică: un poet, un visător, un îndrăgostit de frumuseţe şi de aceea îl place. Jaime e gelos ca orice mexican şi de multe ori îl obsedează gândul să se smulgă pe sine, s'o smulgă pe Dolores, mai ales, din atmosfera aceea şi să fugă amândoi, departe. Intr'o lume de actori, un spectator nu poate să reziste mult. Viaţa la Hollywood, pentru cine nu participă la ea, e plictisitoare ca şi cum ar asista din fotoliul unui teatru gol la o repetiţie în care n'ar avea voie să se amestece. Şi Dolores, n'are timp şi nici putinţa să vadă sbuciumul soţului ei iubit. Pe de altă parte, Carewe nu-i dă nici cel puţin o zi de odihnă. Dacă Jaime ar fi ştiut să-i împărtăşească lui Dolores această stare, drama vieţii lor s'ar fi încheiat în chip fericit, în loc să sfârşească pe neaşteptate, în tragedie. Dar Jaime socoti că cel mai nimerit mijloc de-a o readuce la sine, la altă viaţă pe Dolores a lui, era să se depărteze. Va pleca; se va duce în Europa, va călători... îşi va trăi şi el viaţa în loc să apară ca o simplă şi stingheritoare umbră a soţiei sale. La Hollywood, bărbaţii „stelelor", dacă nu sunt ceva în industria filmului sau cel puţin actori reputaţi, lumea îi preţueşte ca pe acele doamne bătrâne care fac pe guvernantele fetelor. De aceia va pleca. Şi Dolores nu se miră şi nici nu protestează. Ea, dacă va putea, avea să-l urmeze îndată ce va sfârşi *Invierea*, filmul în care a pus toată fiinţa ei însăşi, deoarece rolul tolstoian al Maslovei, îi place nespus de mult.

Şi Jaime pleacă. Acelea au fost ultimele lor sărutări. Dacă Dolores ar fi putut să aibă cea mai mică presimţire că se despărţia de un muribund, cu siguranţă că ar fi dat pustiei cinematograful, pe Carewe, pe Maslowa, pe contele Tolstoi şi universul întreg. Dar muritorii sunt fericiţi tocmai pentru că ignorează viitorul. Zi cu zi, telegraful şi poşta aduc lui Dolores veşti din partea lui Jaime. Telegramele şi scrisorile lor se încrucişează regulat. Nici o umbră nu întunecă dragostea lor. Jaime e tot un amant drăguţ, Dolores cea mai dulce dintre soţii. Jaime e la Paris, Dolores turnează scenele Paştelui rusesc; Jaime e la Roma, Dolores suspină înaintea judecătorilor din Moscova; Jaime e la Berlin şi Maslova îşi începe urcuşul calvarului spre Siberia. Berlinul — scrie Jaime — e un oraş foarte interesant; filmul *Invierea*, scrie Dolores, va fi o capodoperă. Triumful meu!

Apoi, scrisorile din Berlin se răresc; în locul lor vin telegrame scurte. Dar şi telegraful amuţeşte câteva zile. Insfârşit, soseşte o telegramă. Dar... E oare cu putinţă? Un impiegat telegrafist din Hollywood cere stăruitor New-York-ul. New-York cere Portsmouth. Portsmouth cere Hamburg. Hamburgul cere Berlin, iar Berlinul cere o clinică, un hotel, vrea explicaţii. De dincolo de Atlantic o biată fiinţă năucită de durere, vrea să afle cum, pentru ce, iubirea ei, viaţa ei, însăşi raţiunea ei de a fi, a putut să se stingă singură, printre streini, într'o cameră albă, departe de toţi. Şi răspunsul nu zăboveşte: o apendicită simplă, nepăsarea lui Jaime care crede că e o indigestie, răul care se agravează, intervenţia tardivă a chirurgului, agonia, moartea...

Şi murise singur. Fiindcă rămăsese singur...

✱

Dolores nu poate să mai plângă: frumoşii ei ochi s'au secat de lacrimi.

Dolores nu mai poate să doarmă, pentru că în vis se întoarce umbra adorată, iar somnul şi uitarea izbăvitoare sunt leacuri pe cari nu le poate da nici un doctor.

Dolores nu poate să moară: e prizoniera vieţii; nălucile o pândesc ziua şi noaptea.

E cuprinsă de o nebunie dulce; diagnosticul medicilor se tălmăceşte în cuvinte grele: nevroză, idei fixe, istovire generală. Se îmbolnăveşte de friguri şi delirul o zguduie fără milă. Iar în delir, se întoarce trecutul, aşa cum poate să se întoarcă viziunea înfricoşătoare a unui naufragiu. Şi în vreme ce o biată umbră urmăreşte fantomele timpurilor care nu mai sunt, numele ei străbate glorios prin omenire. Un film măreţ, *Invierea*, o aduce triumfătoare înaintea sălilor uluite şi entuziasmate. Sucesul îi zâmbeşte, numele ei flutură pe toate buzele; e frumoasă, tânără, pare născută spre a iubi şi a fi iubită. Şi pe când mii, sute de mii de fete o invidiază, sărmana umbră urmăreşte o altă umbră prin grădina singuratecă şi păzită a unei case de sănătate.

Trec iarăşi câteva luni. La Hollywood se spune că Dolores a înebunit de dragoste. Ce vreţi, şi soarta are ciudăţeniile ei. Altele trec lesne de la un divorţ la altul, ea însă e incapabilă să se împace cu gândul că iubirea ei a murit. Asta e totul.

Dar un tânăr curagios, care stătuse de-o parte până atunci, se hotărăşte să smulgă morţii această floare abia îmbobocită. E Cedric Gibbons. Dacă până mai ieri fusese un prieten discret care făcuse cea mai frumoasă locuinţă pentru femeia pe care o admira fără nădejde, dar din tot sufletul, acum e un frate devotat, un luptător neîmblânzit. Cine va învinge? Răul sau dragostea cea nouă? Moartea sau viaţa?

Zilele se scurg, aşa cum s'au scurs de când e omenirea... In cinema se petrec transformări radicale. Arta mută căpătase cuvânt. Alte stele noui se ivesc pe firmament. Şi timpul, marele doctor, o însănătoşeşte şi pe Dolores del Rio. Din toate părţile i se oferă angajamente strălucite. Maruşka, Dansatoarea din Rio Grande, Ramona, Dansatoarea roşie, Femeia pierzării, Setea aurului, Luana fecioara sfântă (acesta lucrat sub regia lui King Widor), sunt atâtea capod'opere care nu se putea să fie uitate. Ea însă vrea să călătorească şi vine din nou în Europa, pelerină a dragostei, să caute pe drumurile Sevillei şi ale Romei, umbra scumpă a celui iubit. Se duce la Berlin ca să readucă în patrie ultimele rămăşiţe ale lui. Se întoarce apoi în America cu această cenuşă pe care o mută în oraşu-i natal, la Durango, unde dorm de veci şi strămoşii ei...

După succesul răsunător al *Invierii*, am mai admirat-o încă odată într'o lucrare nouă, în *Evangelina*...

La 3 August anul acesta, doamna Dolores Gibbons împlineşte 29 ani. A fost şi poate va continua să mai fie una dintre artistele cele mai sincere şi alese pe care le-a avut Hollywoodul, pentru roluri de îndrăgostită, care dă totul şi nu cere în schimb nimic. Iar bărbaţii, chiar dacă ar fi ingraţi, nu o vor uita atât de lesne ca pe oricare alta din semenele ei.

Poate ultima amintire ce-o vor păstra despre ea va fi un trandafir roşu în colţul gurei, ah! gura aceea voluptoasă care a zdruncinat atâtea minţi!...

BĂTRÂNUL MORMON

Din istoria anecdotică a neamului

UN başboer ŞI FATA LUI

de C. GANE

O jupâneasă de neam mare turcită la Constantinopol.

NEAMUL Dudeştilor foarte îşi ţinea nasul sus. *Ighemonic* ca al lor nu prea avuseseră mulţi boeri în Ţara Românească. Tocmai vechi nu era, că abia sub *Matei Basarab* se ridicase căpitanul *Radu Dudescu,* dar acesta ajunse repede la cele mai înalte trepte ale boeriei, iar când muri în 1680, el lăsă fiului său, pe care tot *Radu* îl chema, o avere mare şi un nume însemnat. Acest fiu, însu-

Constantin Racovitză

rat în anul 1700 cu *Maria Cantacuzino,* fata vestitului stolnic *Constantin* [1]), făcut mare paharnic sub Brâncoveanu, avu mai apoi norocul de-a ajunge a fi şi cumnat de Domn, când fratele nevestei sale, *Ştefan Cantacuzino,* fu numit în 1714 Voevod al Munteniei. Mărirea aceasta îl duse repede până la marginea prăpastiei, de-a şi căzut în ea. Căci în adevăr, abia doi ani mai târziu, în 1716, *Ştefan Vodă* fu mazilit şi dus, împreună cu familia sa, la Constantinopol, unde-şi află moartea, prin spânzurătoare, el, tatăl său, şi cumnatul.

Averea bătrânească o moşteni fiul său *Constantin,* care după moartea tatălui său, fugi, de groaza Turcilor, în Austria. Acolo, cu bani mulţi, poate că şi cu făgădueli de supuşenie, cumpără de la Impăratul *Carol al VI-a* titlul de conte al sfântului Imperiu, Graf, sau mai curând *Grof,* cum spuneau Românii, după expresia ungurească. Intors apoi în ţară cu această batalama la mână, el ceru în căsătorie pe o Domniţă, fata lui *Antioh Vodă Cantemir.* Făcut mare logofăt în 1734, mare spătar în 1749, şi mare vornic în 1760, el ajunse a fi şi *Baş-boier,* un rang nou născocit de Fanarioţi, şi care însemna *„întâiul boier al ţării",* dându-i dreptul să se poarte cu un caftan deosebit de ale celorlalţi şi cu un calpac mai înalt, de ajungea aproape pe al lui Vodă. Toate aceste onoruri însă nu-l mulţumiau. Titlurile sale de conte şi de başboier, marea sa avere, faptul că mamă-sa fusese soră de Domn şi nevastă-sa Domniţă, îl făceau să viseze, mai ştii Doamne ce, poate chiar scaunul ţării. In tot cazul *„deşi era om prea înţelept"* dupăcum spunea mai târziu unul din nepoţii săi, banul *Mihai Cantacuzino „deşi om prea înţelept, dar vrea el să fie la toţi Domnii cel d'intâi sfetnic, şi nu vrea să o capete aceasta prin osteneală. ci să-l aibă cam d'o frică, şi pentru această elatomă (păcat) pururea făcea ceartă şi da pricină de scandal".* Cu voevozii *Ghiculeşti* cei tineri a fost omul acesta mereu în ceartă, iar *Nicolae Vodă Mavrocordat* din pâra lui a fost mazilit.

Având *Dudescu* pe fiul său *Nicolae* la Constantinopol, unde pare a-l fi trimis să înveţe carte, se înţelese într'o zi cu el, prin mijlocirea a patru boierinaşi pe care-i expediase acolo, pentru a pârî pe Mavrocordat cum că în şasesprezece luni de domnie ar fi luat din ţară zece mii de pungi de bani. Poarta, lesne încrezătoare, scoate pe acesta din domnie, îl surghiuneşte tocmai în ostrovul *Mitilenului* (Lesbos)

Vedere generală a Bucureştilor în 1700

în marea Egee, şi trimite în locul lui Domn la Bucureşti pe *Constantin Racoviţă.* Insă cum zavistia nu doarme, vorba cronicarului, cum sosi noul Domn în capitală se pomeni la curte cu vărul său primar *Dumitraşcu Racoviţă Vornicul,* care-i spuse din partea Dudescului bun sosit şi-l înştiinţă că de vrea să se odihnească în ţară „apoi să umble după pofta lor", dându-i şi o foaie cu numele boierilor care trebuiau căpătuiţi, de la cel mai mare până la cel mai mic. Racoviţă însă înţelegea să domnească după placul inimii sale, nu după a Dudescului. Şi aşa numi în ranguri pe boierii pe care-i poftea el, făcându-şi prin fapta aceasta din baş-boierul Grof *Constantin Dudescu* un duşman de moarte. Neputând-o însă ţine nici Vodă multă vreme cu duşmănia baş-boierului în spinare, el hotărî să se scape de el, născocind următoarea drăcească alcătuire: pe de o parte aduse din Constatinopol pe fiul acestui, Nicolae Dudescu, făcându-l mare vistier, iar pe bătrânul el însuşi îl îmbrăcă cu blană de samur, poruncind ca nimic să nu se urnească în ţară fără sfatul lui, — iar pe de altă parte lucra la Poartă din răsputeri pentru a pricinui pieirea acestui om, pe care, cu toată puterea ce aveau voevozii de viaţă şi de moarte asupra supuşilor lor, totuş nu îndrăsnia să-l omoare fără vină vădită. Intru împlinirea acestui scop Racoviţă însărcină pe omul său de încredere, grecul Stavrachi, să spue vizirului că deşi Dudescu fusese acel care pârîse pe Mavrocordat că a furat din ţară zece mii de pungi, apoi dacă din aceşti bani nu s'au găsit decât şapte mii de pungi, pricina e că cele trei mii lipsă tocmai Dudescu ştia unde sunt şi nu voia să le destăinuiască ascunzătoarea. In urma acestei pâri — adevărată sau nu — vizirul porunci ca toţi boerii care aveau vre-o ştire despre aceşti bani să fie închişi şi bătuţi, până vor mărturisi ascunzătoarea. Atât aştepta şi Vodă Racoviţă. Cum primi această poruncă, cum mi-l băgă pe groful Dudescu, cogemite de başboier ce era, întâi în închisoarea Curţii Domneşti, iar după câteva zile, ridicându-l de acolo *„îl închise în temniţă cu hoţii şi cu ucigaşii, fără aşternut, băgându-l în fiare de picioare şi cu lanţuri de gât".*

Vodă Racoviţă era însă un om bolnav şi cam beţiv. Fusese el în tinereţe om de ispravă şi chiar bun voevod, dar de când îi murise femeia pe care o iubise cu o nebună patimă *(Doamna Sultana,* fiica lui *Sulgearoglu),*

Dumitraşcu Racovitză

nemai putându-se mângâia în nici un fel, se hotărî să asculte de Scripturi şi să bea din sângele Domnului. *„Mânca aftion dimineaţa"* zic Letopiseţii *„şi la vreme de chindie bea pelin cu ulciorul şi toată ziua se afla tot vesel".* Astfel se întâmplă că la câteva săptămâni după închiderea Dudescului în temniţă, Vodă se îmbolnăvi, şi căzând la pat cu fierbinţeală, au prins prietenii grofului de veste şi s'au apucat să răscoale mahalălile Bucureştiului împotriva Domnului. Mergând la închisoare *„au scos de acolo pe Dudescu, şi văzându-l norodul aşa legat în lanţuri şi în fiare mai mult s'a întărtat, şi a mers o parte la capugibaşa cu jalbă, iar altă parte la Curtea Domnească".*

Vodă zăcea acum de opt zile în pat. Răscoala aceasta îl amărî adânc, şi, din cauza boalei, lipsit fiind de putere şi de voinţă, el porunci doar să se închidă poarta palatului, pe care să i-o păzească ce brumă de gardă o mai fi fost pe atunci, iar în timpul acesta, în iatacul lui *„hotărî să se omoare"* [2]). Dar, drept credincios ce era lui Dumnezeu şi principiilor sale, nu întrebuinţă nici cuţitul nici ştreangul, ci se apucă să bea liniştit patru sticle de apă de melisa *„iar peste 6 ceasuri a murit".*

Aceste se întâmplau în iarna anului 1764. In primăvară, prin Martie, Poarta rândui Domn în Muntenia pe *Ştefan Racoviţă,* fratele mortului. Bietul Dudescu

1) Fratele lui Şerban Vodă. El făcuse şcoală la Padova în Italia, trecea drept unul din cei mai învăţaţi bărbaţi ai timpului său, şi fu sfetnicul intim a trei Domni: frate-său Şerban, nepotul său Constantin Brâncoveanu, şi fiul său Ştefan.

2) Mihai Cantacuzino în „Genealogia Cantacuzinilor".

exasperat că vin tot în scaunul țării numai dușmani de-ai lui, fiind acum de altfel și bătrân, se lăsă de toată deșărtăciunea vieții lui trecute, și îmbrăcând haina călugărească, merse la o mânăstire să-și isprăvească acolo în tihnă puținii ani ce-i va dărui încă Dumnezeu. Anii aceștia fură numai doi. In 1766, către toamnă, muri între zidurile acelei mânăstiri pocăitul călugăr ce fusese în vanitoasa sa viață de mirean nepot și ginere de Domn, bașboier român și grof austriac.

Din căsătoria lui *Constantin Dudescu* cu *Maria Cantemir* se născuseră numai doi copii: un fiu, *Nicolae*, despre care a fost vorba mai sus, și o fată *Zoița* 3). *Nicolae Dudescu*, însurat cu *Anița Știrbei* și ajuns mare ban prin 1780, a fost un om șters, o slabă trăsătură de unire între cei doi *Constantini*, sburdalnicul său tată și neastâmpăratul său fiu, care a fost și cel din urmă vlăstar în linie bărbătească al neamului său. Istoria vieței acestui ultim Dudesc e mai interesantă decât cel mai pasionant roman; ea va trebui să fie descusută odată și așternută pe hârtie. Se vede că sângele acestor boieri atât de Români păstrase ceva din arșița soarelui Italiei și din generație în generație isbucnia în clocote în vinele unuia din ei. Astfel dacă în linie bărbătească generația dintre cei doi Constantini a fost mai potolită, apoi focul neamului s'a răspândit îndeajuns în sufletul unei femei, într'al *Zoiței*, sora lui *Nicolae*. Măritată de tânără cu un văr de-al ei, *Matei Cantacuzino* (fiul lui *Gheorghe*, marele ban al Olteniei, și nepotul lui *Șerban Vodă) Zoița Dudescu*, femee cu temperament, își nenoroci cu totul soțul. Nu spun documentele ce anume făcea, dar cu puțină bunăvoință ne putem închipui ce fel de trai o fi avut bietul *Matei Cantacuzino*, când citim în geneologie mai sus citată a *Banului Mihai* că: *„Această Zoiță era o femee foarte desfrânată; dar cât a trăit bărbatul ei, cel ce era om deosebit, frumos, cilibiu, blând și înțelept, el acoperia greșelile ei, iar după moartea lui i s'a descoperit firea"*.

Și fiindcă poftele aceste trupești sunt în deobște legate cu mari cheltueli, fie la bărbați fie chiar la femei, *coana Zoița*, de cum se călugări tatăl ei și-și împărțise averea între cei doi copii ai lui, se găsi nedreptățită la împărțeală și prinse din această pricină o ură nemaipomenită pe blândul ei frate *Nicolae*.

In 1766, când muri bătrânul bașboier *Dudescu*, *Zoița* era văduvă. Ne mai având nici bărbat nici tată, care să-i „acopere greșelile", ea își dete arama pe față. Luându-și copiii, toți încă nevrâstnici, anume pe *Constantin*, pe *Nicolae*, și pe *Maria*, gătindu-se noaptea pe furiș, părăsi Bucureștii, și'ntr'un rădvan cu șase telegari porni înspre Dunăre, pentru a merge la Constantinopol să pârască la divanul vizirului pe fratele ei, că i-ar fi mâncat averea. Se vede treaba că în divanul domnesc al lui *Alecu Scarlat Ghica* n'avea coana Zoițica încredere. Dar *Nicolae Dudescu* prinse de veste de „soția" ce voia să i-o facă soră-sa. Cu carte gospod la mână se luă după ea, și, prinzând-o peste Dunăre la Rusciuc, o aduse înapoi în țară. Iar a doua zi, sub strașnică pază, o trimise cu copii cu tot la mânăstire la *Mărgineni*, în Ilfov. Acolo rămase *Zoița Cantacuzino* mai bine de un an, până se pomeni într'o zi cu vizita unui văr de-al bărbatului ei, *Mihai Cantacuzino* vistierul (din șireaua lui Drăghici), care venia să-i spună că ar dori să-și logodească pe fiica-sa *Păunica* cu fiul ei mai mare, *Constantin*. Coana Zoița nu spuse *nu*, dar puse o condiție: să o scoată pe ea dela mânăstire. Și astfel au legat vorba împreună, și mergând vistierul *Mihai* la *Niculae Dudescu*, *„au mers apoi amândoi cu rugăminte la Vodă și au slobozit-o de la închisoare"*.

Iar mai apoi s'a făcut și nunta cu veselie mare, cum se și cuvine la casele boierești, între *Constantin* și *Păunița*, și toată cheltuiala pe seama vistierului *Mihai* a fost. La acea nuntă s'o fi împăcat *Zoița* cu fratele ei *Nicolae* și i-o fi făcut jurământ să se lase de apucăturile ei.

Insă, vorba Românului, lupu păru-și schimbă, dar năravul ba. Nu trecu multă vreme și tomnatica *Zoițica* se dete în dragoste cu un boiarinaș, *Matei Poenaru*, om lacom, care o sfătui să nu se dea bătută în privința clironomiei, c'a fost nedreptățită la împărțirea averei părintești, ci să meargă amândoi la Stambul să facă pâră la divanul vizirului. Zis și făcut. Pentru a doua oară, noaptea într'ascuns — părăsindu-și de data aceasta copiii la București în plata lui Dumnezeu — porni coana *Zoița* cu iubitul ei la Constantinopol. Pentru a fi mai în siguranță pe drumurile acele necunoscute, ei luară tovarăș de drum pe un turc, prieten de-al lui sau de-al ei, nu se știe. Mai aveau și două slugi, un țigan și o țigancă.

Dar abia trecură Dunărea că turcul își scoase iataganul din teacă și omorî pe Poenaru, pe țigan și pe țigancă. Rămas acum singur cu Zoița, o duse într'un oraș din Bulgaria, cel dintâi în care ajunseră, și înfățișându-se dinaintea cadiului, zise tovarășei sale că pentru a merge la Stambul să se jăluiască de frate-său, trebuie mai întâi să facă în fața judecății dovada că ea este în adevăr sora lui *Nicolae Dudescu*, *„și de vreme ce ea nu știe turcește, el va vorbi despre partea ei; fără numai, când va întreba-o cadiul de este așa, ea să zică că așa este și din din a ei voie"*. Și așa s'a întâmplat că, Turcul tălmăcind mereu și cadiul întrebând pe *Zoița* de este așa și cu voia ei, biata femeie, neînțelegând turcește și crezând că este vorba de moștenirea ei, tot spunea la toate: „așa este șid ni voia mea" — și s'a pomenit deodată că era turcită și măritată cu Turcul!

Luându-și ilam de adeverință la mână, cinstitul Musulman plecă cu noua lui cadână la Stambul, încercând acolo să ciupească ce-o putea din averea Banului Nicolae Dudescu. *„Dar nimic n'a putut să strice fratelui ei, și așa, ticăloasa, fără voia ei a rămas turcoaică, și petrecând câțiva ani în sărăcie, a murit la Constantinopol"*.

Et sic transit gloria... Dudescorum gentis!

3) G. O. Lucca în „Genealogia a 100 de case" mai arată și alți copii, pe care însă nu-i cunoaștem.

Furtună
IN EXTREMUL ORIENT

Culisele politicei Ja oniei, Rusiei şi Americei.

PRIN tratatul de pace dela Tangku încheiat la 31 Mai 1933 între China şi Japonia, ostilităţile între aceste două ţări au încetat. Japonia a ajuns astfel în posesia unui imperiu colonial cu o suprafaţă echivalentă cu aceea a Germaniei, Belgiei şi Frnţei laolaltă.
Inglobarea teritoriului cucerit în. un stat nou (Mandciuko) şi întronarea unui urmaş al vechei dinastii mandciuriene, ca stăpânitor al acestei ţări, schimbă prea puţin faptul că, Mandciuko a devenit o colonie a japonezilor, în care ei îşi exercită singuri întreaga putere economică şi politică.
Manciuria se remarcă, nu numai printr'o mare fecunditate a solului, ci şi prin însemnate bogăţii subterane, ca mine de cărbuni şi zăcăminte de minereuri.
Cucerirea lor de către Japonia însemnează, din punct de vedere geografic, economic şi strategic, o uriaşă sporire a puterii imperiului nipon, iar pentru ţările din Occident, pierderea unui important debuşeu, cu o populaţie de vreo 40 de milioane.
In ce priveşte Rusia, faptul constitue o nouă primejdie strategică, precum şi o permanentă ameninţare a poziţiei sovietelor în oceanul Pacific.
Faptul că o asemenea deplasare de forţe, rezultată dintr'un războiu

de cucerire pe teritoriul asiatic, s'a putut realiza fără intervenţia unui atac militar din partea marilor puteri, e o dovadă de marea artă politică a guvernului japonez.
Acest guvern a întreprins penetraţia în Manciuria tocmai în momentul în care marile puteri, interesate în Extremul Orient, erau atât de preocupate de dificultăţile lor interne, încât nu puteau acorda decât o atenţie redusă, evenimentelor din Manciuria, mărginindu-se la simple proteste, prin intermediul Societăţii Naţiunilor.
Anglia abandonase etalonul aur şi se găsia în toiul unor greutăţi cu dominioanele, Rusia era preocupată de lucrările celui de-al doilea plan cincinal, iar Statele Unite de noua lor organizaţie economică.
In chipul acesta, Japonia a avut mâna liberă în Extremul Orient şi nu s'a lăsat abătută din calea sa, nici de către intervenţiile Societăţii Naţiunilor — din care dealtfel Japonia s'a retras — nici de prescripţiunile pactului celor nouă puteri, încheiat în anul 1922. Acest pact, prin care Statele Unite, Anglia, Franţa, Italia, Belgia, Olanda, Portugalia, China şi Japonia se legau să asigure inviolabilitatea statului chinez, şi să respecte principiile unei politice de libertate a comerţului, contrazice în mod flagrant penetraţiunea în Manciuria.

O POPULAŢIE EXCESIVĂ

Oricât de puţin ar fi îndreptăţită, din punctul de vedere al dreptului internaţional, ocuparea Manciuriei ea reprezintă totuş numai un capitol din lupta pentru existenţă a unui popor greu încercat.
Prin creşterea excesivă a populaţiei arhipelagului japonez, această ţară prezintă astăzi aspectul unui cazan cu aburi supraîncălzit.
Supapele de siguranţă, pe care le reprezentau teritoriile de emigrare din Statele Unite, Australia şi Canada, au fost închise în timpul din urmă, prin interdicţia imigrării în aceste state.
Astfel, presiunea supra-populaţiei îşi caută astăzi curs liber pe coasta asiatică.
Poporul japonez a crescut dela 33 milioane de locuitori în anul 1860, la 35 de milioane în 1933.
Creşterea anuală a populaţiei se ridică în prezent la vreo 900.000 de oameni.
Pentru a face o comparaţie cu Statele Unite, care posedă de două ori atâţi locuitori ca Japonia, vom menţiona faptul că întregul teritoriu al Japoniei nu e mai mare decât statul Californiei.
Comparând densitatea populaţiei din Belgia, ţara cea mai populată din Europa şi Japonia, constatăm că în Belgia avem 680 locuitori pe kilometrul patrat pe când în Japonia acest număr se ridică la 1100.
In Statele Unite densitatea populaţiei pe kilometru pătrat este numai de [illegible]29.

CALEA FERATĂ DIN ESTUL CHINEI

Prin penetraţia Japoniei în Manciuria au fost lezate în primul rând interesele sovietelor. Tensiunea, care există actualmente între cele două state, a urmat ca o consecinţă logică.
In anul 1929 Ruşii au întreprins o expediţie de sancţiuni împotriva satrapului mandciurian Hsuhriang, care alungase pe funcţionarii ruşi ai liniei ferate din China orientală.
Această linie ferată, care reprezintă o derivaţie a liniei transsiberiene şi duce dela Cita, la răsărit de lacul Baical, prin Charbin spre Wladiwostok, era administrată de o comisie comună ruso-chino-japoneză.
In decursul acestui conflict cu guvernatorii pomeniţi, s'a ajuns la o înţelegere între Rusia şi Japonia, în sensul ca fiecare din aceste state să lase mâna liberă celuilalt, în cazul când unul din ei s'ar găsi într'un eventual conflict cu autorităţile chineze locale.
După ocuparea Manciuriei, japonezii au procedat aproape la fel ca şi satrapul chinez, isgonind personalul rusesc de pe calea ferată a Chinei orientale.
Această cale ferată are pentru Rusia o importanţă mai mult economică decât strategică. Ea este o legătură între Cita şi Wladiwostok, cu vreo 300 de klm., mai scurtă decât drumul transsiberian, dealungul fluviului Amur. Totuş, întrucât ultima linie trece numai prin teritoriul rusesc şi este puternic întărită, ea rămâne principala legătură strategică cu porturile ruseşti din Orient.

ULTIMUL RĂSBOI

Raporturile actuale între Rusia şi Japonia prezintă o mare asemănare cu situaţia din anii 1903 şi 1904.
Pe atunci, guvernul rusesc exploata în plin construcţia liniei transsiberiene. Manevrele şi recrutările între lacul Baical şi oceanul Pacific erau la ordinea zilei. In acea epocă, Rusia avea încă în Pacific o însemnată flotă de răsboiu care proteja bogatul trafic comercial din China, America şi coloniile engleze spre porturile ruseşti.
Svonurile de răsboiu se potoliră însă repede. Ziarele începură să prezinte ca ceva absurd faptul că Japonia ar putea cuteza să atace puternica Rusie. Guvernul şi publicul îşi îndreptau atenţia mai mult spre situaţia internă. Totuş, în noaptea de 9 Februarie a anului 1904, flota rusească, care se găsia în apele Japoneze a fost torpilată fără nici un aviz, de către flota amiralului Togo, în portul fortăreţii ruseşti Port-Arthur, şi a fost aproape complet distrusă. Abia în urmă a venit declaraţia de războiu.
In ceeace priveşte înarmările japonezilor în Manciuria, am avut prilejul să aflăm unele amănunte dintr'o cuvântare, pe care generalul Vasili Blucher, comandantul forţelor din Siberia Orientală, a ţinut-o la 11 Februarie crt., la congresul general al partidului comunist din Moscova.
Din spusele acestuia, rezultă că japonezii dispun în Manciuko de 130.000 de soldaţi din trupele proprii, 110.000 de oameni din trupele regulate mandciuriene şi 12000 ruşi albi.
In ultimii doi ani s'au construit căi ferate strategice, pe o lungime de aproape 1000 de km., care duc toate spre graniţa de nord.
Deasemenea, japonezii au construit câteva sute de kilometri de şosele pentru automobile, lucrare justificată numai de interese strategice. 50 de aerodromuri au fost instalate în Manciuria şi 500 de avioane japoneze stau mereu gata de pornire.
Japonezii afirmă, la rândul lor, că Rusia sovietică dispune în Siberia orientală de trupe de patru ori mai numeroase decât acelea ale japonezilor în Mandciuria.
Din alte isvoare, aflăm că astăzi în Wladiwostok sunt concentrate mai multe trupe decât pe vremea generalului Kuropatin. Din cauza intenselor transporturi de trupe, traficul călătorilor pe linia transsiberiană este considerabil redus. După câte afirmă un comunicat din Londra, ruşii au ajuns să recunoască că traseul feroviar transsiberian cu o singură linie, nu poate asigura posibilităţile necesare unei rezerve, nici aprovizionarea unei mari armate cantonată la Wladiwostok. Din această cauză, ei ar fi depozitat în această fortăreaţă cantităţi fantastice de muniţiuni, materiale de răsboiu şi alimente.
Tokio se găseşte numai la o depărtare de 1000 de kilometri de Wla-

diwostok şi chiar dacă flota japoneză va stăpâni oceanul, este sigur că aviatorii mai îndrăsneţi ar putea ajunge în câteva ceasuri dela Wladiwostok la Tokio.

RĂSBOIUL INEVITABIL

Pregătirile răsboinice urmează în Japonia mai febril încă decât în Rusia. In presa japoneză generali influenţi publică numeroase articole relative la inevitabilul răsboi ruso-japonez, a cărui isbucnire e prevăzută cu siguranţă până cel mai târziu în anul 1936.

Fostul ministru de răsboi Sadao Araki a fost ameninţat, de un reprezentant al propriei lui caste, cu un atentat „patriotic", dacă nu va aduce „rectificarea" graniţelor japoneze. Ce se înţelege prin această „rectificare", ne lămuresc pe deplin declaraţiile generalilor japonezi. E vorba nici mai mult nici mai puţin decât de unirea Coreei şi teritoriului Mandciuko cu Siberia orientală (la răsărit de lacul Baikal).

Toate aceste ţinuturi urmează să formeze un imperiu unitar, care ar duce la alungarea ruşilor de la Oceanul Pacific. Valea fecundă a fluviului Amur, care poate hrăni ea singură o treime din actuala populaţie a Japoniei, înfăţişează visul poporului nipon.

DAR AMERICA?

Inainte însă ca Japonia să păşească la un schimb de vederi cu Rusia, ea trebue să-şi îndrepte privirile spre răsărit, spre puternica citadelă a Americei de Nord. E greu de admis că Statele Unite ar putea privi cu pasivitate întemeierea unui nou mare imperiu pe coasta asiatică, imperiu care ar primejdui, nu numai prestigiul rasei albe în general, ci şi multe interese comerciale ale Uniunei, precum şi independenţa insulelor Filipine.

O Rusie desprinsă dela coasta Pacificului nu ar mai putea furniza nici un ajutor, într'un eventual conflict între Japonia şi statele Unite ale Americii.

Se crede, în general, că Rusia va căuta să evite un răsboiu cu Japonia, până în momentul când se va putea bizui pe sprijinul Statelor Unite, cel puţin într'o anumită măsură. Se speră că America va prelua misiunea de-a menţine libertatea drumului maritim spre Wladiwostok.

Aceasta ar atrage însă complicaţii răsboinice între Japonia şi Uniunea americană.

Japonia se teme mai puţin de flota de răsboiu a Statelor Unite decât de flota ei aeriană. Casele de lemn şi de hârtie din marile oraşe japoneze, situate în general pe coastă, oferă un obiectiv foarte comod, pentru bombardările aeriene.

In stadiul actual al aviaţiei, atacurile aeriene pot fi dirijate, nu numai din vasele care servesc ca bază aeriană, ci şi din Alaska spre Aleute şi din Hawai deasupra insulelor Midway.

INGRIJORAREA AMERICII

Fără îndoială că între Statele Unite şi Japonia există o neîncredere accentuată reciprocă, cu toate încercările necontenite de a o masca prin manifestări de prietenie. O autoritate militară recunoscută, generalul William Mitchel, a luat faţă de problema japoneză, o atitudine, pe care o exprimă în termenii următori:

„Dela răsboiul ruso-japonez, lumea japoneză se simte chemată să-şi extindă stăpânirea asupra întregei Asii, asemenea unui Genghis-Khan, pentru a se ridica apoi progresiv la rangul unei mari puteri mondiale.

Pentru înfăptuirea acestor planuri, e nevoe în primul rând, ca toate insulele, care se găsesc între peninsulele Kamciatka şi Malaiana, să fie aduse sub stăpânirea niponă şi prin aceasta să se ajungă la stăpânirea coastei orientale asiatice, pentru a asigura importul petrolului din Borneo şi Indiile orientale olandeze.

In regiunea cuprinsă între 50 şi 20 de grade longitudine, între Kurille şi insula Botel Tobago, depărtată numai cu 60 de mile de insulele Philipine, japonezii şi-au înfăptuit proectele lor.

Un alt punct din programul japonez este cucerirea Philipinelor şi a insulei Borneo.

Dacă Statele Unite ar acorda independenţa Philipinelor, se poate prezice cu siguranţă că în curând un ofiţer, un negustor sau un turist japonez va fi omorît acolo, ceeace ar creia pretextul necesar unei ocupaţiuni.

Stăpânirea coastei orientale asiatice de către japonezi ar ameninţa nu numai prestigiul Statelor Unite, ci şi interese vitale comerciale, transformând oceanul Pacific într'un spaţiu gol pentru Uniune.

Japonia este vulnerabilă, întrucât pentru aprovizionarea ei cu petrol, cositor şi alte materiale prime, ea este dependentă de importul prin oceanul chinezesc. Or, aci submarinele ar putea stânjeni considerabil traficul vapoarelor. In schimb, Japonia se teme prea puţin de flota maritimă americană.

Japonia deţine un mandat asupra insulelor Mariane, care se înşiră într'o serie aproape neîntreruptă dela Nipon şi prin aceasta, stăpânesc, din punct de vedere strategic, legătura între Statele Unite şi Philipinele.

Multe din aceste insule au fost amenajate ca aeroporturi, şi orice flotă, care ar părăsi Honolulu, ar fi expusă atacurilor distrugătoare ale avioanelor.

Totuş, Japonia are o teamă considerabilă de flota aeriană americană, care o îngrijorează mai mult decât forţa aeriană britanică şi franceză. Intr'adevăr, atacuri aeriene din Alaska, Honolulu sau insulele Midway pot exercita un efect dezastruos asupra Japoniei".

Recentul schimb de note între secretarul de stat american Hull şi ministrul de externe al Japoniei Hirota, schimb ce urmăria să liniştească încordarea dintre cele două state — nu poate fi interpretat altfel decât ca o manifestare de prietenie între doi adversari, care-şi amână tranşarea unui conflict numai pentru că sunt absorbiţi de alte preocupări.

Acela însă care vrea să cunoască adevărata situaţie a Japoniei, va trebui să citească aşa numitul *„Memoriu al lui Tanaka"*. E vorba de un memorandum, întocmit în anul 1927 de generalul Tanaka şi care cuprinde, fixate în toate amănuntele, planurile răsboinice ale Japoniei într'un viitor mai îndepărtat. Acest document a parvenit — prin mijloace necunoscute — în mâinile americanilor. Fireşte autenticitatea lui a fost contestată de oficialitatea japoneză. In acest document se vorbeşte categoric de o invazie viitoare a Japoniei în America, iar distrugerea flotei americane e indicată ca ceva absolut natural.

CONTRADICŢII ACUTE IN JAPONIA

E bine să mai aruncăm încă o privire asupra situaţiei interne a Japoniei. Structura lăuntrică a imperiului nipon e astăzi mult mai puţin stabilă ca acum un deceniu. Capitalismul a creeat în Japonia contradicţii, pe care nu le găsim în nici o altă ţară din lume.

Intocmai ca şi în America, cea mai mare parte a ţării aparţine unei pături superioare restrânse, alcătuite din câteva familii puternice. In faţa unor Morgani şi Vanderbilţi japonezi: *Mitsui, Mitsubishi, Yosuda*, etc., stă marea masă a micilor fermieri şi a lucrătorilor industriali, al căror standard de viaţă abia se ridică deasupra celuia al unui culi chinez.

Salariile zilnice în fabricele japoneze, pentru o zi de lucru de 10-12 ore, sunt următoarele: lucrătorii mineri: *30 lei*, ţesătorii de mă

tase: *40 lei*, mecanicii: *90 lei*, lucrătorii la porţelan: *60 lei*, cei din industria chibriturilor: *40 lei*.
Numai patriotismul fierbinte al japonezilor a reuşit să treacă peste această prăpastie socială, care e mult mai adâncă decât în America, ţara clasică a capitalismului.
Totuş, vechile înclinaţii feudal fataliste ale japonezilor n'au putut împiedica ca în massa unui proletariat atât de răspândit şi exploatat în mod sistematic, să prindă preceptele socialiste şi comuniste.
Mişcările greviste, care acum un deceniu erau un fenomen necunoscut în aceste ţinuturi, nu mai sunt astăzi o raritate.
Astfel în anul 1932 au avut loc peste 2000 de lock-out-uturi. Mai bine de 3000 de japonezi, cunoscuţi prin principiile lor comuniste, se găsesc în închisoare.

RĂSBOIUL COMERCIAL

Ascensiunea industriei japoneze, în cursul ultimilor trei ani, a produs în lumea întreagă o adevărată uimire şi adesea chiar îngrijorare.
In diferite puncte ale globului, Japonia a lansat produsele ei la preţuri derizorii, care sfidează orice concurenţă. Acesta este în special cazul cu mătasea artificială, becurile electrice, mărfurile de porţelan, bicicletele, etc., mărfuri destinate să cucerească pieţele, care aparţineau înainte popoarelor europene.
Progresul uriaş al exportului japonez, care după statisticile nipone a crescut în 1932 cu 51 la sută faţă de anul precedent, înfăţişează un fenomen din cele mai stranii şi impresionante în această epocă de criză economică generală.
Această ascensiune crează însă în acelaş timp şi momente de gravă primejdie. Intr'adevăr, corpul economiei japoneze este dependent în mare parte de importul din afară, în ceeace priveşte fierul, cărbunele şi petrolul. Din pricina lipsei acestor materii prime, industria japoneză s'a desvoltat în mod unilateral. Astfel, pe când industria uşoară a devenit foarte puternică, (51 la sută din lucrătorii japonezi sunt ocupaţi în industria textilă), industria grea este aproape neglijată. Or, este desigur un punct slab al industriei japoneze faptul că 60 la sută din producţia sa este avizată exclusiv la conjunctura exportului şi, ca atare, depinde, într'o mare măsură, de liniştea situaţiei internaţionale. Germania şi chiar Anglia, de exemplu, n'au exportat niciodată mai mult de un sfert din produsele lor industriale, iar Statele Unite se mulţumesc cu o cotă de export de 10—12 la sută.
Deaceea, pe cât de asigurată pare situaţia Japoniei din punct de vedere strategic, pe atât este ea de primejduită sub raportul economic.

M. S.

Recital de dans

Vineri seară, a avut loc la Opera Română, un recital de dans, susţinut în întregime de mica Magdalena Rădulescu, elevă a maestrului Anton Romanovski.
Deşi o remarcasem în „Zâna Păpuşilor" şi „Noaptea Valpurgiei" din Faust, totuş ne îndoiam că mica balerină va putea duce pe fragezii săi umeri, bogatul şi complexul program pe care ni-l anunţa.
Temerile noastre ne-au fost împrăştiate chiar de la primul dans „Duioasă amintire" de Bozini, în care ritmica se înbina într'un chip atât de desăvârşit cu muzica, în cât ne-a înduioşat în mod deosebit.
In Kobold de Grieg, mica artistă s'a relevat într'un expresionism avântat şi plin de înţeles, dovedind inteligenţă şi simţ desăvârşit.

EPIDEMIA BANDIȚILOR LICEENI

Cum vor fi pedepsiți criminali precoci: — Medicii psihiatri propun fără milă „sterilizarea“ !

PARE a fi un vis urât, un coșmar: nici nu ne-am deprins încă bine cu ideea, că deputatul Eusebiu Popovici a fost într'adevăr ucis de copii de casă bună, — printre cari un fruntaș de clasă — și iată că autoritățile descopăr, la scurte intervale, alte cete de elevi criminali: la Iași, la București... Se pare că ar fi o epidemie!

Procesul degeneraților, cari au comis groaznicul asasinat din str. General Angelescu, a fost repartizat la secția V-a a tribunalului de Ilfov, — fiind sorocită ziua de 1 Iunie pentru judecarea acestor triști eroi-pioneri ai bandelor de adolescenți intelectuali.

Conform legii, fiind vorba de minori între 15—20 ani, *ei vor fi considerați ca având discernământ.* Pedeapsa lor este însă cu un grad mai jos de cât aceea a adulților, trecuți de 20 ani. In cazurile când aceștia din urmă ar primi muncă silnică pe viață, minorii în vârstă de 15—20 ani primesc 5 până la maximum 15 ani închisoare.

Dealtfel în curând vor fi judecați și ceilalți copii mai mici de 15 ani, goniți de acasă spre a-și câștiga existența, și cari au ucis în cursul lunei trecute, pe un precupeț în Prelungirea Rahovei, rănind grav pe soția lui. Pe aceștia legea îi consideră, în principiu, *ca fiind fără discernământ.* Deci aceștia ar putea să fie absolviți, după cum sunt absolviți copiii până la vârsta de 8 ani, cari — ori ce ar face — nu sunt trimiși în judecată, legea considerându-i ca absolut iresponsabili.

Este rolul procurorului de a dovedi că asasinii din prel. Căei Rahovei au avut discernământ. In caz contrar, dacă reprezentantul ministerului public nu va reuși să facă această dovadă, se prea poate ca ei să fie excluși de la pedeapsă.

In schimb, Mak și Nellu, celebritățile triste din str. General Angelescu, precum și eroii din Str. Principatele Unite, fac să se vorbească mereu despre dânșii, spre deosebire de primii, pe cari lumea i-a uitat aproape.

STERILIZAREA

D. *doctor I. Stănescu,* psihiatru legist, propune *sterilizarea* delicvenților, astfel ca aceștia pe viitor, să nu mai poată procrea, societatea fiind scutită de urmașii lor.

D. doctor Stănescu crede că închisoarea nu înspăimântă și nu moralizează. Nici măcar pedeapsa culminantă, condamnarea la moarte, nu sperie. Fiul unui pungaș de buzunare va deveni, aproape inevitabil, spărgător. Iar fiul spărgătorului se va „perfecționa“ și el; căutând să întreacă pe tatăl său, va deveni, de pildă, „asasin“ sau hoț la drumul mare... E un fel de voluptate a acelora, cari se consideră victime ale societății și se declară dușmani ai acesteia, să sufere închisoarea... așa cum au suferit părinții lor. După ce se eliberează din închisoare, își continuă activitatea nefastă. Dealtfel părinții exercită o sugestie asupra copiilor:

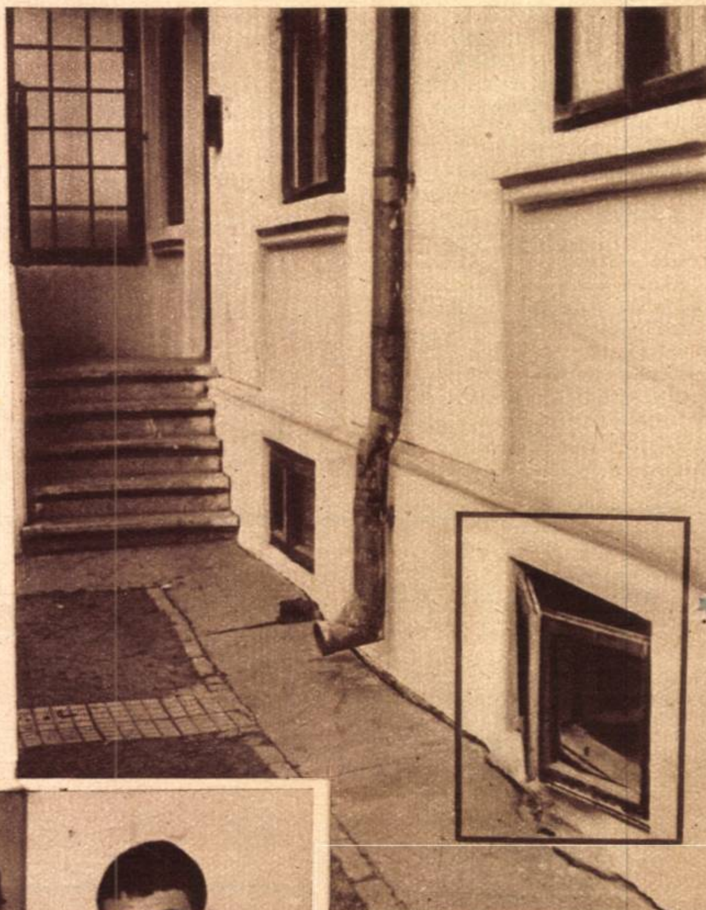
— „Fac așa, cum a făcut și tata!“ — spun toți copiii, cărora la o anumită vârstă li se reproșază o pornire morbidă.

D. inspector sanitar doctor G. Preda, directorul general al spitalului de boli nervoase și mintale, a propus sterilizarea, în anumite împrejurări, încă de acum câțiva ani, la un congres medical național român. D-sa cerea atunci ca această dispoziție să fie introdusă în lege, sterilizarea urmând să se facă numai după o scrupuloasă anchetă și o condamnare dictată de un tribunal special, în care ar urma să figureze și medici psihiatri.

Acum în urmă, d. prof. I. Moldovan a scos și d-sa o lucrare, în care se ocupă de „eugenie“.

CE ESTE „EUGENIA“?

Prin „eugenie“, d. prof. I. Moldovan înțelege *„igiena națiunei“.* Neologismul acesta n'a apărut decât acum zece ani în limbagiul nostru medico-social, deși Galton, un contimporan al lui Darwin, voia să înțeleagă prin „national eugenics“, știința garantării unei posterități, născute în condițiuni perfecte. Lamarck, marele naturalist fran-

In fotografiile noastre vedem:
Ferestrele deschise ale camerei din subsolul casei din Str. Principatele-Unite, unde se întâlneau cei cinci criminali precoci împreună cu o prostituată și o elevă de la liceul Carmen-Sylva.
D. doctor I. Stănescu, medic alienist, care propune sterilizarea delicvenților și asistenților minori.

Cei cinci elevi de liceu

cez, autorul doctrinei transformismului, susţinea, că o calitate dobândită, fie fizică, fie intelectuală este transmisibilă urmaşilor, aşa încât, descendenţii încep viaţa lor organo-psihică, la un nivel mult superior, aceluia al părinţilor. In acest sens, îmbunătăţind condiţiunile de propagare a speţei, se va putea spera la ridicarea nivelului psihofizic al societăţii noastre, neîncetat supusă variaţiunilor pe care le poate produce lupta pentru existenţă. „Lamarckismul" se completează cu „darwinismul".

MEDIUL SOCIAL

Conform acestor două doctrine evoluţioniste se pot distinge două tipuri din punct de vedere morfo-bio-psihic : *„genotipul"*, care cuprinde totalitataea dispoziţiunilor moştenite şi *„fenotipul"*, care cuprinde totalitatea caracterelor dobândite, împrumutate din mediul înconjurător, spune d. dr. I. Moldovan.

Se poate, foarte deseori, ca un copil cu o ereditate ireproşabilă să devină asocial, infractor, delicvent sau criminal, datorită faptului că în lipsa unei educaţii, sau datorită unei educaţii vicioase, s'au desvoltat în el „calităţile inferioare", acelea pe care Lombroso le-a desemnat sub denumirea de „reminiscenţe atavice", „ancestrale".

Comparând complexul de dispoziţiuni ereditare, cu o grămadă de pietricele de mozaic, d. profesor I. Moldovan spune, că mâna fatalităţii, influenţa educaţiei, ca şi mediul ambiant, plasticizează în mod definitiv forma caracterului.

RĂSBOIUL A DUS LA DEGENERARE

D. doctor I. Stănescu, psihiatru legist din Paris, pe care l-am citat mai sus, a fost medic al spitalului de boli mintale din Sibiu, medic la colonia de minori dela Gherla şi acum, în urmă, medic al spitalului de la închisoarea Văcăreşti. D-sa este unul dintre cei cari cunoaşte foarte bine chestia.

Reproducem următoarele interesante consideraţii, pe care le-a făcut d-sa într'o convorbire avută cu autorul acestor rânduri, — consideraţii cari vor fi citite de cei ce se interesează de problema criminalităţii la copii:

— Actualmente selecţiunea naturală este simţitor redusă, datorită faptului că răsboiul a lăsat pe mulţi dintre „tinerii viguroşi" pe câmpul de luptă. Psihoza, pe care a creiat-o acest cataclism european, a dus în mod fatal la degenerarea morală a rasei. Formele de nebunie sunt azi cu mult mai variate, iar victimele mult mai numeroase ca odinioară.

DREPTUL DE PROCREARE TREBUE LIMITAT

— Răspunderea pentru generaţiunea, care ne împinge dela spate, trebue să fie singura noastră preocupare socială. In interesul unanim al colectivităţei trebue să ridicăm dreptul la procreare al imbecililor de toate categoriile şi în special al criminalilor — spune d. doctor Stănescu.

In caz contrar, urmaşii lor vor constitui, în sânul societăţii viitoare, o netăgăduită dovadă de păcate ale părinţilor.

Sterilizarea, stârpirea răului din rădăcină, constitue „ultima ratio" a eugeniei sociale.

E NEVOE DE O LEGIFERARE

Fără îndoială, nu sunt pentru o exterminare în „massă" a glandelor sexuale, — ne spune d. doctor Stănescu — întrucât, în afară de elementul genital, asemenea glande conţin şi un element endocrinian, indispensabil organizaţiunii biologice.

Pe lângă aceasta, la indivizii bătrâni, o asemenea operaţiune — castrarea naturală — aduce senilitatea, prin forţa lucrurilor. La femee fenomenul intervine la o vârstă aproape stabilită.

Reglementarea avorturilor voluntare, practicarea lor pe o scară mai întinsă, recunoaşte, printre alte motive, importantele argumente de ordin eugenic. Dacă, unor paralitici generali, unor alcoolici, unor epileptici, etc., le interzicem de a avea urmaşi, întrucât asemenea descendenţi vor fi în majoritatea cazurilor, candidaţi ai azilelor de nebuni, acelaş imperativ raţional trebue să ne determine să procedăm şi cu clienţii periculoşi din penitenciare.

Printre aceştia trebue să socotim în primul rând pe aceia a căror conştiinţă este zugrumată de crime şi delicte de tot felul, încă din cea mai fragedă copilărie.

Ce fel de element mai poate fi pentru societatea de azi, şi ce fel de garanţii mai poate prezenta pentru societatea viitoare, un individ, al cărui suflet nu se deosebeşte întru nimic de acela al unei fiare sălbatice?

Colectivitatea are interesul să-l elimine, împiedecându-l de a transmite calităţile lui ereditare sau dobândite.

CUM SE PROCEDEAZĂ IN STRĂINĂTATE

Metoda aceasta, practicată întâia oară în Danemarca, a dat rezultate surprinzătoare, împiedecând, după părerea lui Goll, jurisconsult danez, *săvârşirea crimelor de domeniul pasiunei*, permiţând unor indivizi anormali (pensionari ai azilelor) de a trăi în societate, îmbunătăţind sănătatea psihofizică a indivizilor prin lipsă de reproducere. (Eug. Petit şi dr. G. Buzoianu, citate din „Candide").

Răsbunarea nu mai trebue să fie astăzi, faţă de criminalii noştri, una din preocupările sociale.

Dar opera, de o netăgăduită valoare este aceea de a face „prin castrare", „profilaxie socială". Când minorii vor afla de sterilizare, — conchide d. dr. Stănescu — când vor şti că în urma unui delict sau unei crime vor suferi o castraţiune parţială sau totală, frica aceasta le va stăpâni pasiunea — în majoritatea cazurilor de natură sexuală — şi va fi pentru dânşii un mijloc de înfrânare.

SE POT APLICA PRINCIPIILE EUGENETICE LUI DINESCU ŞI COMPLICILOR LUI?

Legea nu poate avea efect retroactiv. Dealtfel nici nu există încă o lege ci numai o simplă propunere a medicilor psihiatri.

Astfel fiind, Dinescu, Răşcanu, Grigoriu, liceeni dela Iaşi şi cei cinci elevi complici din ultima bandă descoperită la Bucureşti, vor ispăşi pedeapsa blândă dictată de codul penal, sau legea Mârzescu. Iar când vor eşi din închisoare se vor putea însura şi vor avea — poate — copii...

Totuşi, deşi profani în materie şi având în faţă părerea emisă de specialişti cu reputaţie, să ne fie îngăduit de a face, cu toată rezerva cuvenită, câteva observaţii. Nu totdeauna oamenii cum se cade dau naştere la copii buni; iar pe de altă parte, mulţi oameni valoroşi au avut părinţi stigmatizaţi.

Tatăl lui Beethoven era un beţiv; Haydn s'a născut dintr'un om de nimic, fiind al 11-lea copil.... Pe de altă parte, părinţii criminalilor din str. General Angelescu sunt oameni onorabili, stimaţi de toată lumea, fruntaşi de valoare al societăţii bucureştene.

Cum s'ar fi putut aplica, în aceste cazuri, principiile eugeniei?

Pe de altă parte, se citează delicvenţi precoci, cari după prima lor faptă rea, comisă în copilărie sau tinereţe, devin, mai târziu, oameni cum se cade.

Acum, când endocrinologia, adecă studiul secreţiunilor interne, explică multe fenomene psihice, până astăzi considerate misterioase, de ce să nu admitem, că la o anumită vârstă, anumite glande nu-şi fac datoria? Adolescentul, delicvent, nu ar fi deci, complect responsabil de faptele sale. El trebue considerat, poate, în multe cazuri, ca un bolnav, pe care trebue să-l supravegheze medicul.

Deşi purtarea tinerilor bucureşteni a înfiorat pe toată lumea, stârnind o desaprobare generală, îndrăsnim totuş să prezentăm chestiunea şi sub această latură mai umană, mai îndurătoare.

Desigur, discuţia nu este închisă. Repetarea, la scurte intervale, a acestor grozăvii, va mai ţine mult timp chestia la ordinea zilei şi mulţi vor avea să-şi spue cuvântul.

ALEX. F. MIHAIL

O gură cu adevărat curată și sănătoasă

nu este numai de o importanță decizivă pentru sănătatea dinților, ci și pentru sănătatea întregului organism.

GURA este vestibulul organismului şi în acest vestibul se află dinții. Gura mai este calea cea mai directă, cea mai scurtă către centrul organismului omenesc, de care este legată prin tuburi groase. Cine are în vedere şi ia în considerație acest lucru, pricepe de îndată dece perfecta curățenie a gurei — curățenie care împiedică existența, desvoltarea şi înmulțirea microbilor în intrarea organismului — este o necesitate imperioasă.

Apa de gură Odol este preparatul ideal pentru acest scop. Având un efect puternic și totuși un gust plăcut, această apă de gură ucide micro-organismele, curăță *toată gura*, apără dinții contra cariei şi întregul organism de orice infecție.

Apa de gură Odol are o mare putere antiseptică și o reacțiune alcalină. Prin această reacțiune, cea mai mare adversară a dinților — aciditatea (acreala) gurei — *este cu succes combătută.*

Apa de Gură

ODOL

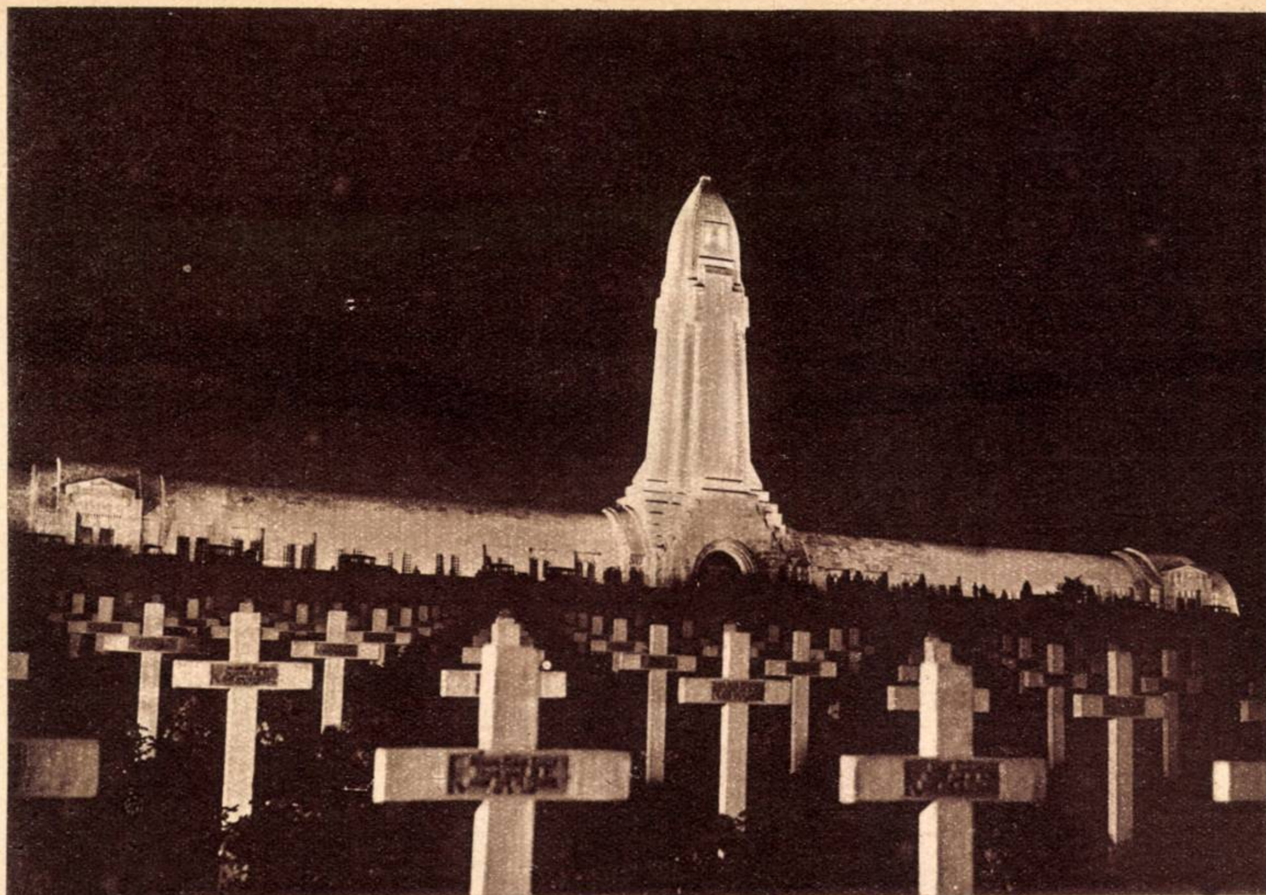

FUMATUL, DESCOMPUNEREA RESTURILOR DE MÂNCARE, BĂUTURILE au o înrâurire rea până și asupra respirației celui mai sănătos om. Intrebuințarea zilnică a apei de gură ODOL este cea mai bună garanție că respirația Dv. este normală și sănătoasă.

REALITATEA ilustrată

MĂRIA SA BANUL

ANUL VIII No. 382
20 MAI 1934

La cimitirele eroilor din întreaga țară s'au ținut Joi slujbe religioase pentru pomenirea acelor cari și-au jertfit viața pentru întregirea neamului.
Este o zi de reculegere pentru toată lumea, o zi înălțătoare, când patimile, ura, răutatea, trebue să dispară.
Nu trebue să uite nimeni **că atâtea** sute de mii de oameni și-au amestecat sângele cu pământul țării noastre. Eroismul lor să fie pildă neperitoare pentru urmași. Adevăratele puteri ale neamului să fie astăzi mai mult decât oricând unite, pentru a se păstra intact ceeace s'a făurit cu atâta sacrificiu. Clopotele vor răsuna în cimitire, iar din morminte, soldații noștri vor propovădui urmașilor pacea și liniștea. Să-i ascultăm!

ZIUA EROILOR

REALITATEA ILUSTRATĂ

Director: NIC. CONSTANTIN

Apare săptămânal în 32 pagini mari, cu un supliment gratuit de 48 pagini. Un exemplar 10 Lei

PREȚUL ABONAMENTULUI:
PE UN AN . . . . . 400 LEI
PE ȘASE LUNI . . . . . 200 „
PE TREI LUNI . . . . . 100 „

REDACȚIA ȘI ADMINISTRAȚIA
București Str. CONST. MILLE 5-7-9
TELEFON 3-84-30

Imprimată la foto-rotogravură în atelierele „Adeverul" S. A

Duminica trecută a avut loc la Ismail instalarea noului episcop de Ismail şi Cetatea Albă.
In fotografiile noastre vedem:
Delegaţiile diverselor comune venite să aclame pe noul episcop.
Noul episcop pe scaunul episcopal. Mitropolitul Gurie citeşte gramata.

Instalarea episcopului Dionisie la Ismail

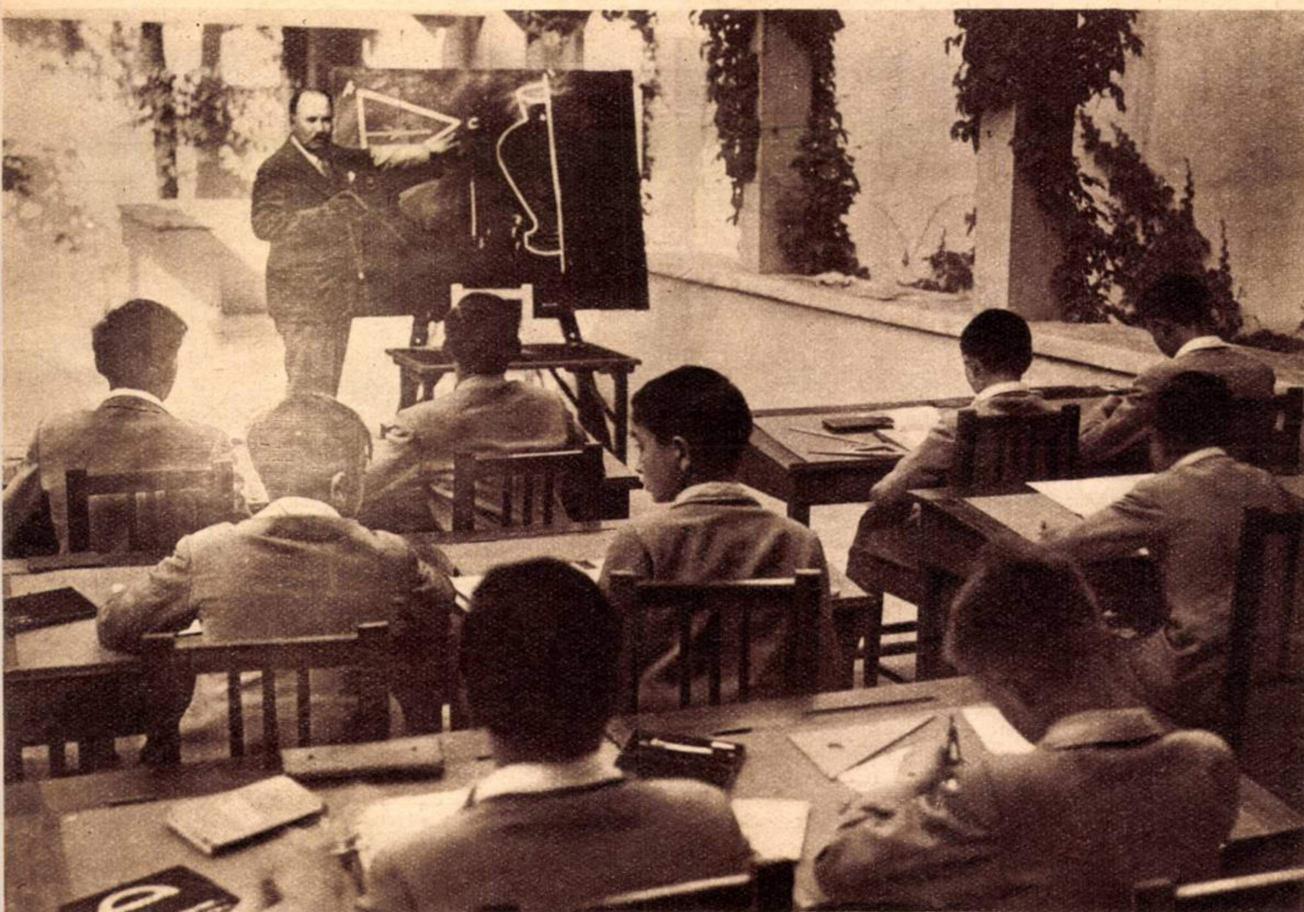

Clopotele au bătut toată ziua în oraş pentru a vesti tuturor instalarea noului episcop.
Episcopul Dionisie şi Mitropolitul Gurie sunt primiţi cu pâine şi sare de primarul oraşului.

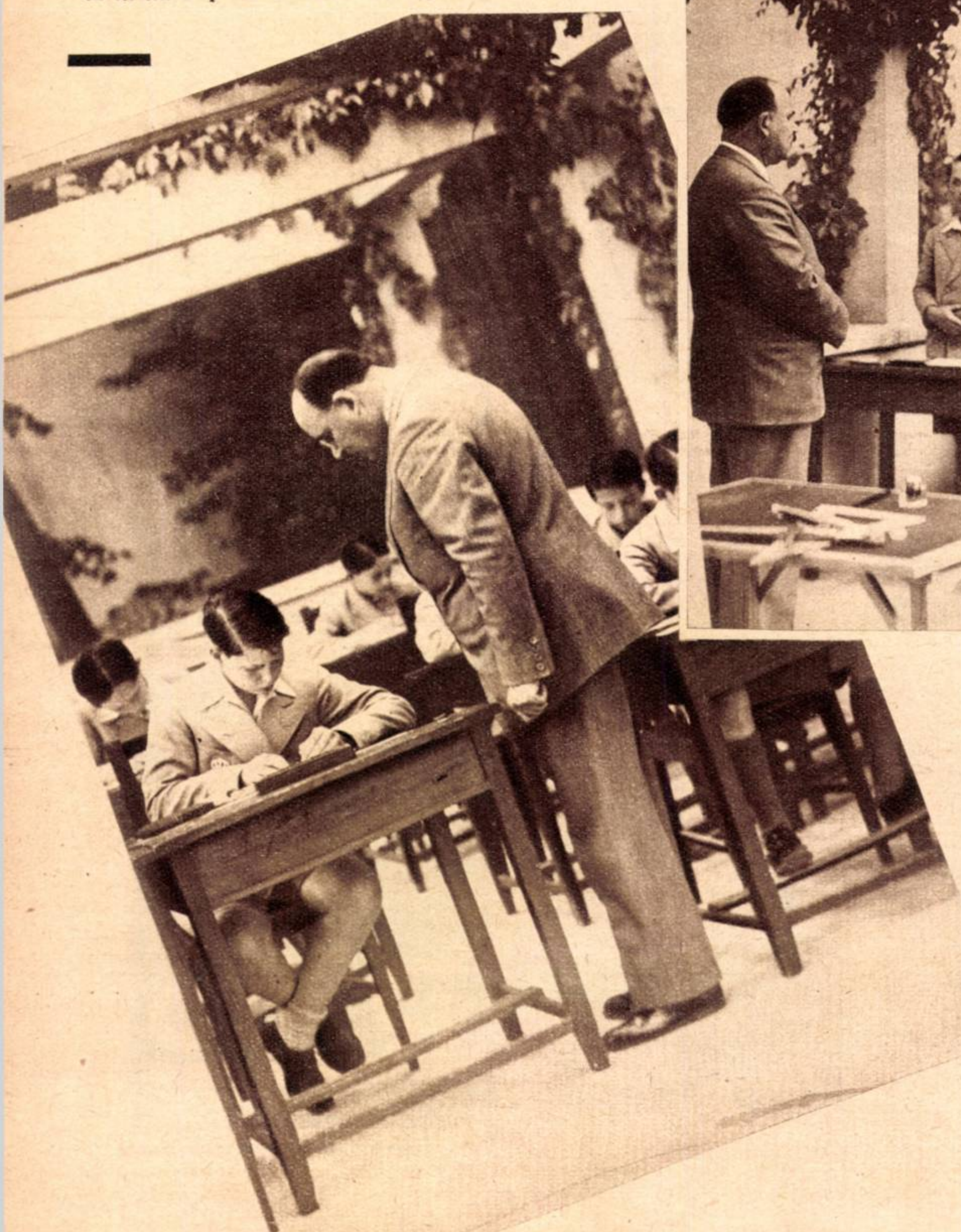
După instalarea episcopului procesiunea pe străzile oraşului.

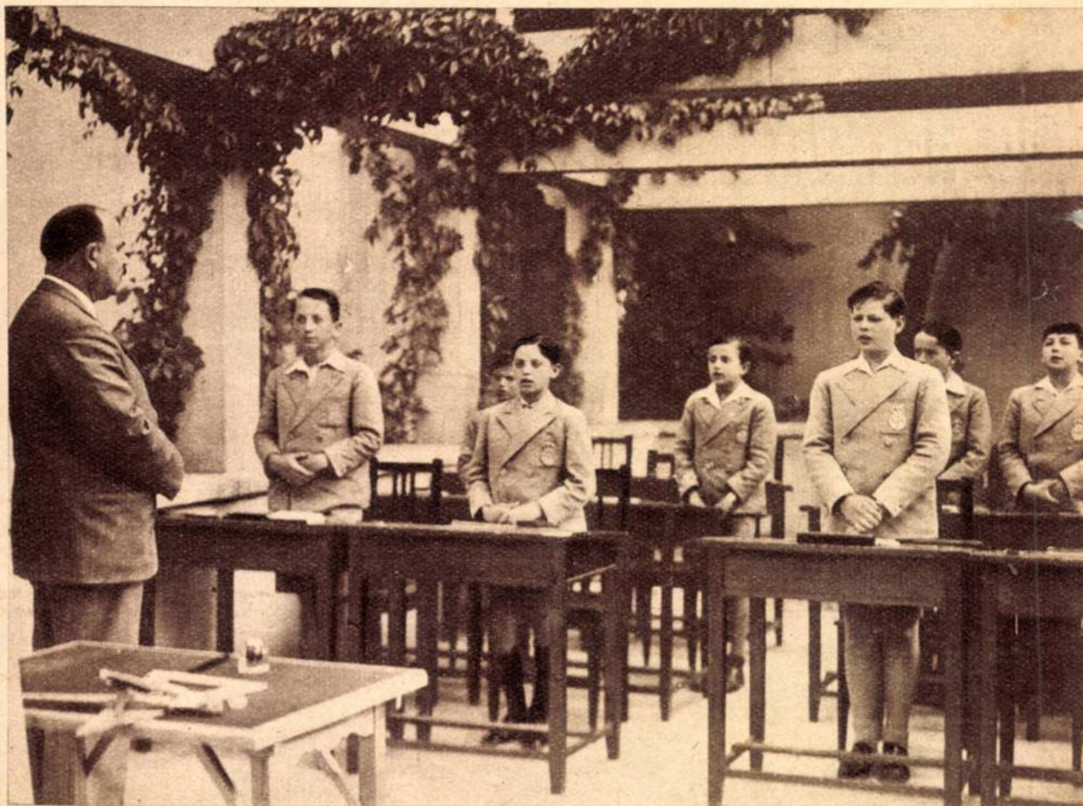
(Foto Berman)

Clasa în aer liber a Voevodului Mihai

Fotografiile noastre au fost luate de Berman in cursul orei de lucru a d-lui profesor Saxu. D. profesor explică elevilor, inspectează apoi lucrările Voevodului Mihai şi face la urmă împreună cu elevii, rugăciunea.

Odată cu înflorirea copacilor şi cu venirea razelor dogoritoare de soare, clasa Voevodului Mihai s'a mutat în aer liber. In curtea palatului Regal din Calea Victoriei, într'un loc umbrit, liniştit, cursurile decurg cu o regularitate matematică, întocmai ca la liceele de stat.

Disciplina este perfectă. Profesorii pun întrebări fiecărui elev în parte şi fiecare se ridică în picoare când îşi dă răspunsul.

Suveranul apare adesea inopinat în timpul cursurilor pentru a se interesa personal de activitatea şcolară a Voevodului.

După terminarea cursurilor, elevii se ridică în picioare şi cântă în cor „Hristos a'nviat din morţi". Apoi începe joaca. In curtea palatului, este un loc destul de mare. Voevodul are un submarin căruia îi dă drumul în lac. Apoi împreună cu colegii de clasă începe să-l bombardeze.

Sunt zile în care cursurile se ţin la palatul Cotroceni. Mai ales în zilele când se prevede în program educaţia fizică. In numărul viitor vom publica fotografii dela aceste cursuri.

SPORT

Duminică a avut loc inaugurarea noilor terenuri de tennis Doherty din Bulevardul Elisabeta.

Jolyon a câştigat Duminică la Băneasa premiul Mihail Marghiloman.

Foot-ball

LOTUL de jucători din care se va forma echipa României, ce va înfrunta reprezentativa Cehoslovaciei la 27 Mai a. c., a fost fixat. Următorii jucători se vor deplasa la sfârşitul acestei săptămâni la Triest, în vederea acestui evenimen: Zambori, Pülock; Vogl, Albu, Burger, Deheleanu, Kotormani, Morawetz, Cuedan; Bindea, Covaci, Sepi, Bodola, Dobay, Baratki, Ciolac.

Aplaudăm gestul Federaţiei noaştre, care trimite echipa cu o săptămână înainte de dispută, pentru aclimatizare şi cunoaşterea terenului de joc.

Divizia Naţională, dat fiind matchul dela Triest, îşi suspendă activitatea pentru trei săptămâni. Dacă această pauză este indiferentă pentru susţinătorii echipelor din seria B, unde situaţia în clasament a echipelor corespunde exact cu posibilităţile echipelor, este în schimb motiv de paroxistică nerăbdare pentru cei din seria A, unde clasamentul actual permite la nu mai puţin de patru echipe să termine în fruntea, plutonului, odată cu consumarea ultimei partide a seriei. Iată situaţia în această atât de disputată serie:

Crişana	11	7	3	1	27—12	17
Chinezul	12	8	0	4	29—18	16
Venus	1	7	1	4	31—21	15
Universitatea	12	6	1	5	28—17	13
AMEFA	11	5	2	4	20—19	12
C. F. R.	10	5	1	4	20—23	11
Braşovia	12	1	2	9	16—34	4
Tricolor	12	1	2	9	12—38	4

A. Ţ.

Unde fabrică bani Statul?

Câteva amănunte despre vechea „Monetăr e".

IMI aduc aminte din copilăria mea, despre o clădire cu parter, ce era la Şosea, şi care pe frontispiciu avea firma: *„Monetăria Statului"*. Treceam cu oarecare respect pe lângă acest grav institut, care punea în circulaţie simbolul, ce urma să aducă mai rar fericirea, — fiind menit să fie, în mod obişnuit, punctul de discordie şi obârşia multor drame omeneşti.

Este curios, că despre această Monetărie dela Şosea, nu s'a scris mai nimic. Nu există nici un istoric al ei, iar persoanele, cari par mai bine informate nu ştiu să spue decât foarte puţin.

CE ESTE AZI IN FOSTUL LOCAL AL MONETĂRIEI?

De când îl ştiu, s'a mai clădit acolo un edificiu în etaj, în roşu, neterminat; în faţă este acum expoziţia permanentă a şcolilor de meserii.

Am putut culege prea puţine date din volumul jubilar al „Monitorului Oficial", unde am găsit următoarele rânduri:

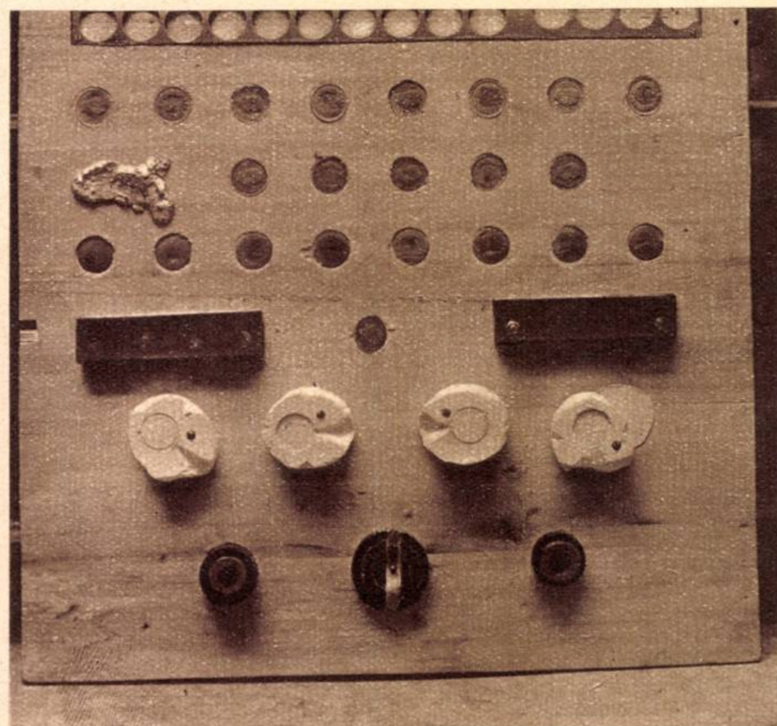
„In cursul anului 1884 atelierul pentru confecţionarea timbrelor a fost trecut la Monetăria Statului, situată pe Şoseaua Kisseleff".

Mai aflăm, răsfoind acelaş volum, că de la 1884 şi până la 1901, fabrica de timbre a format o direcţie comună cu Monetăria Statului. In localul Monetăriei, fabrica de timbre ocupa o parte din aripa stângă a clădirii, cu un singur atelier.

La 1901 „monetăria" s'a desfiinţat „deoarece n'avea ce lucra" ni se spune, iar fabrica de timbre devenind un fel de moştenitoare a ei, a fost trecută sub aceiaşi direcţiune cu fabrica de chibrituri Filaret, depinzând deci direct de Direcţiunea Generală R. M. S.; iar la 1 Ianuari 1928, fabrica de timbre a trecut sub direcţiunea „Monitorului Oficial şi imprimeriilor Statului".

Frontispiciul şi faţada monetăriei Statului.
...şi banii „fabricaţi" de o bandă de falsificatori prinşi recent în Capitală.

Este foarte puţin ceeace am putut culege. Dar e curios că nici la Ministerul de Finanţe n'am găsit pe nimeni să ne spue mai mult despre istoricul „Monetăriei Statului".

FABRICA DE LA IAŞI

Rămâne să apelăm la memoria noastră şi să mai adăugăm amănuntul că în timpul războiului, tipografia numită Goldner, din Iaşi, din apropiere de „Teatrul Naţional", a fost însărcinată să tipărească hârtia-monedă, pe care o punea atunci în circulaţie guvernul român.

BUCLUCUL MONEDEI DIVIZIONARE

După războiu, Statul român a comandat în Franţa şi în Anglia confecţionarea monedelor divizionare, de o sută de lei şi a celor mai mici.

Din nefericire, monetăria franceză a fabricat nişte monede defectuoase, cu bule de aer, mici plesnituri, etc., iar Ministerul de Finanţe a făcut marea greşală să accepte, fără opunere, toate aceste monede rău fabricate, dintre cari multe aveau un sunet mat, ca de plumb şi deci trebuiau topite din nou.

FALSIFICATORII

Din pricina acestei confuzii, mulţi falsificatori de monede şi-au putut plasa fabricatele lor, cu atâta uşurinţă.

Intr'un rând, prin prăvălii, pe trotuare, prin tramvaie, prin birourile comerciale, la percepţii şi alte autorităţi oficiale, toţi oltenii caşi negustorii cei mai gravi, toată lumea, trântea moneda de o sută de lei, care pe unde putea, o zăngănea pe degete, o suna pe o piatră...

Acum însă s'au ivit nişte falsificatori, cari fabrică moneda din tablă de aramă argintată. Ei au reuşit să pue în circulaţie monede, cari au un sunet vesel argintiu, fiind mai cu îngrijire lucrate decât cele ale monetăriei din Franta.

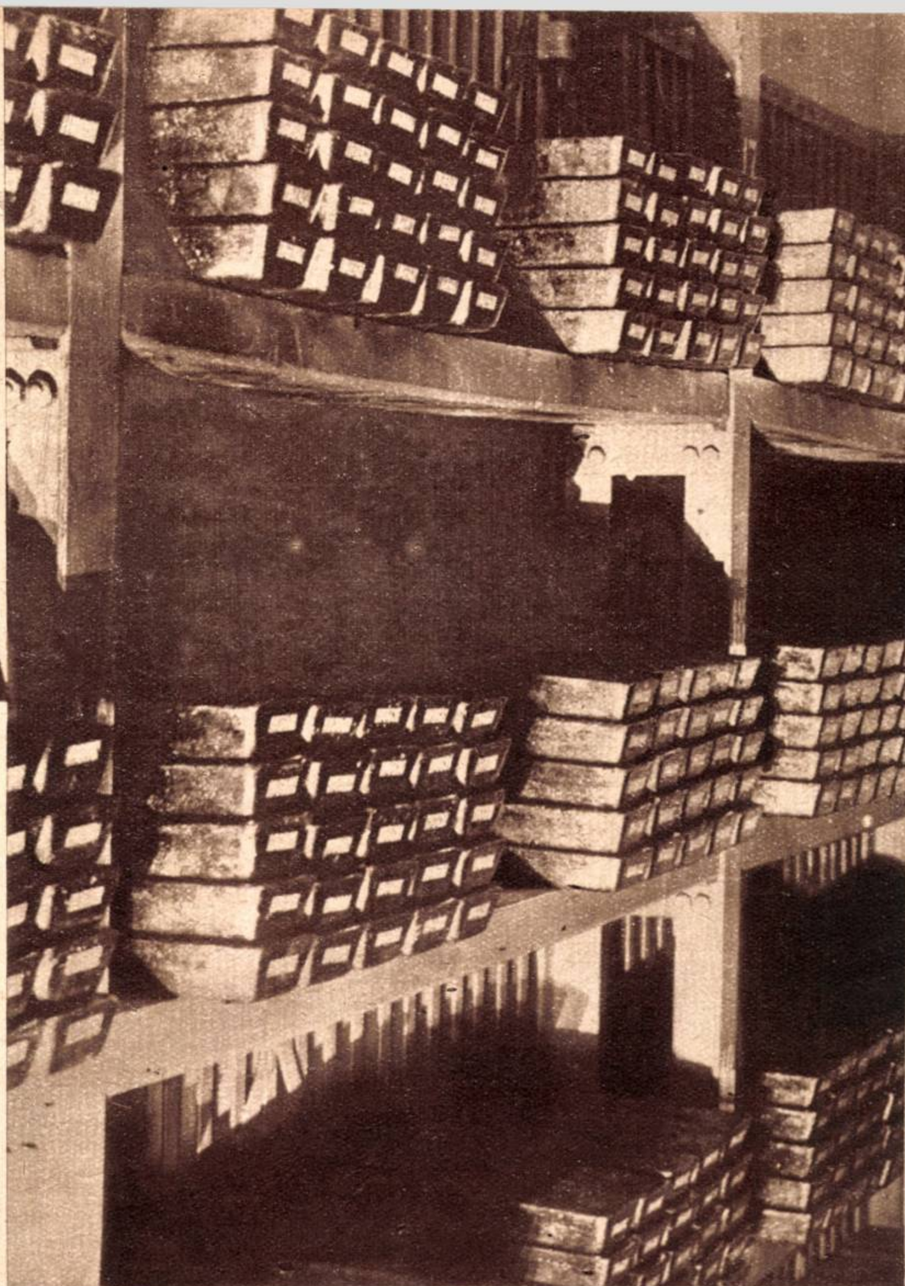
De atunci lumea s'a descurajat şi nu mai bate monedele.

Cetăţeanul, care are de primit vreo monedă de o sută de lei se uită la zimţi, ca să fie regulaţi, mai examinează cu neîncredere luciul, scoate un oftat lung şi apoi o bagă resemnat în buzunar.

GH. NECULCEA

SE VA MAI REINTOARCE TEZAURUL dela MOSCOVA

Ce a fost transportat acolo şi ce a mai rămas neprădat?

IN ziua de 15 August 1917 era mare fierbere în gara Iaşi. Erau acolo douăzeci de vagoane încărcate cu bijuterii, bani şi alte valori de ale Casei de depuneri. Se svonise în oraş, că nemţii sunt pe punctul de a trece Siretul. Transporturile Băncii Naţionale a României plecaseră mai de mult. Se prepara acum ultimul transport al Casei de depuneri. A fost ca un val vârtej, o furtună, o panică ce a întrecut pe cele de prin secolele trecute, când se auzia strigătul „*Vin turcii!*" sau „*Vin tătarii!*"

Locomotiva din capul convoiului de vagoane era sub presiune.

La fiecare ceas veniau ordine şi contraordine.

Toată lumea îşi pierduse capul!

Generalul Masaloff, care era pe atunci la Iaşi şi reprezenta Rusia la noi, stăruia mereu pentru trimiterea tuturor valorilor la Moscova. Era de altfel o politică de duplicitate. După cum se vede din raportul secret dela 7/20 Nov. 1916, al Ministerului de răsboiu rus, generalul Polivanow, — raport publicat de guvernul Sovietelor — Rusia oficială de atunci urmăria îngenuncherea României, „ale cărei interese erau contrare celor ruseşti".

D. C. Ionescu, fostul director al Casei de depuneri, care dormia în vagoanele tixite cu comori pe liniile de garaj, amâna mereu plecarea, îngrijorat de soarta ce ar putea-o avea tezaurul pus sub paza sa.

Totuş, la un moment dat, a fost un asalt al diferitelor personalităţi marcante aflătoare la Iaşi. Unul aduce în staţie un geamantan, altul un pachet, altul o ladă... Era tot ce avea fiecare mai de preţ: bijuterii, blănuri, covoare scumpe, tablouri, bani... Nici nu mai era timp de făcut vre-un inventar sau de dat chitanţă. Lucrurile se aruncau pur şi simplu în vagon, fiecare rugând pe directorul Casei de depuneri să accepte coletul pe încredere, chiar fără nici o formalitate. Numai să-l ia cu dânsul! Singura condiţie, care se implora, era ca trenul să plece imediat, spre a nu fi capturat de nemţi!

In cele din urmă a fost sugestionat şi valorosul om de stat Emil Costinescu, care a avut un cuvânt hotărâtor în această chestie. Protocolul de luare în primire a tezaurului Casei de Depuneri a fost semnat de d. Titulescu, pe acea vreme ministru de finanţe, de d. C. Ionescu, director al Casei de Depuneri şi de d. Masaloff, reprezentantul nefast al Rusiei.

Şi convoiul cu comori a plecat! Era o valoare de aproape opt miliarde lei, pe care o pierdea România!

Pe drum, directorul Casei de Depuneri a aflat despre succesele românilor la Mărăşeşti şi a voit să se întoarcă. Dar s'au opus ruşii: vagoanele au fost nevoite să-şi urmeez calea mai departe spre Kremlin...

De altfel ministrul României la Petrograd, Diamandi, s'a dovedit ca un diplomat cu totul neperspicace de oarece vedea toate lucrurile în roz. Cu câteva săptămâni înainte de isbucnirea revoluţiei, el a pus la cale o vizită în Capitala Rusiei, a principelui moştenitor român, însoţit de primul ministru Ionel Brătianu. De altfel, Rusia era pentru şeful guvernului nostru de atunci, „un stat puternic, aşezat pe baze solide, cu o organizaţie trainică, cu viitor strălucit şi, pe deasupra, şi interesată la mărirea României".

CE A TRIMIS BANCA NAŢIONALĂ IN RUSIA ?

D. Const. I. Băicoianu, directorul Băncii Naţionale, arestat de nemţi în timpul ocupaţiunii, căci se opunea la urcarea artificială a mărcii în dauna leului românesc, a binevoit să ne dea următoarele date cu privire la ceea ce acest institut bancar românesc a trimis în Rusia, până în Februarie 1917:

Peste trei sute de milioane (exact 314.580.466) lei aur în 2140 casete sigilate şi alte şapte casete în valoare de şapte milioane lei aur, cuprinzând bijuteriile reginei Maria.

In valoarea de azi a aurului, se poate preţui la aproximativ zece miliarde lei suma trimisă, în Ru-

Blocuri de aur în tezaur. Descărcarea unui transport de aur sosit dela Banca Angliei în Capitală.

sia, de către Banca Națională a României.

Guvernul lui Ion Brătianu continua să acorde cel mai larg credit regimului putred rusesc, chiar după isbucnirea revoluției. După inceperea prăbușirii, toate încercările de a restabili Rusia țaristă, toți aventurierii, cari urmăriau acest scop, erau priviți cu simpatie de I. Brătianu: Kornilov, Kaledin, Duchoniu, S. Korapadski și mai târziu Wrangel și Kolceag.

CUM AU GARANTAT PUTERILE MARI

In ziarul *România*, din 21 Ianuarie 1918, a apărut un comunicat oficial, arătând că tezaurul a fost dus la Moscova după invitarea Rusiei. Guvernul românesc văzând, la un moment dat, că tezaurul este în primejdie, l-a pus sub garanția colectivă a puterilor aliate.

Acestea au cerut sovietelor să le arboreze drapele deasupra imobilelor, cari adăpostiau valorile românești. Dar deoarece puterile aliate nu recunoșteau, pe atunci, guvernul maximalist, este lesne de înțeles de ce această cerere a obținut un răspuns ciudat.

Maximaliștii au declarat întâiu că *„fondurile românești depuse la Moscova sunt intangibile pentru oligarhia română. Guvernul sovietic își ia răspunderea păstrării acestor fonduri și a predării lor în mânile poporului român"*. Mai târziu însă rușii au spus că aceste valori reprezintă numai *„o parte din echivalentul numeroaselor depozite lăsate de armia rusească în România, depozite, cari întrec cu mult valoarea tezaurului de la Moscova"*.

CE AM PIERDUT?

Spre deosebire de cifrele globale arătate mai sus, culese de noi la Banca Națională și Casa de depuneri, găsim în expunerea de motive la budgetul general al Statului pe 1921-1922, sub semnătura d-lui N. Titulescu, cifra de 7.922.154.989 frcs, ca valoare a tezaurului.

Oricare ar fi cifra oficială, totuși e de observat că pentru comorile, trimise în Rusia, nici nu se poate face o valorificare precisă. O bună parte din tezaur este alcătuită din obiecte, ce nu se pot prețui. Ce valoare să dăm odoarelor mânăstirești din Moldova și din Muntenia? Cum să prețuim minunatele evanghelii de la Neamț, chivolele și epitrachilul de la Bistrița, toate darurile lui Vasile Lupul și ale soției sale, Tudosca, dela biserica Trei Erarhi din Iași? Intre aceste, era și acea minune de evanghelie, scrisă de Isidor din Bădăuți...

Apoi erau monedele și medaliile vechi românești ale Academiei și comorile dela Pietroasa, *unice*, care nu se pot plăti cu tot aurul lumii.

D-l D. Pătrășcanu, fost deputat, care cunoaște bine chestiunea, ne-a făcut o impresionantă enumerare, a comorilor românești transportate în Rusia:

— „Scrisuri și titluri ale tuturor băncilor, o parte din arhivele statului și ale ministerelor, actele orășenești ale Brașovului, aduse la București ca să fie salvate, picturile lui Grigorescu și alte tablouri rare din pinacoteca Statului și din muzeul Kalinderu, variatele gajuri ale Muntelui de pietate, prețioasele colecțiuni ale Academiei Române, compuse din numeroase documente originale, 300 de pergamente cu peceți domnești, 25 volume-manuscrise, române și slavone, tablouri și rarități, între cari vestitele „Răspunsuri ale Mitropolitului Varlam din 1644 la Catechismul calvinesc" *unicul exemplar cunoscut*, piese rare ale muzeului nostru de antichități, cuprinzând și vestita *Cloșcă cu puii de aur*, singura urmă de trecere a Goților pe la noi.

Odoarele lui Atanaric, tezaurul de la Pietroasa, era o podoabă a României, citată în toate manualele de artă veche; descris în amănunțime și râvnit de cele mai vestite muzee. Inscripțiile gotice, cu litere runice, au fost cetite cu emoție și tălmăcite în felurite chipuri de marii învățați ai lumii.

Se mai spune că s'au trimis la Moscova și unele manuscrise de ale maestrului Enescu...

CE A PIERDUT MITROPOLIA?

Nu știm dacă s'a publicat undeva vre-o listă exactă de tot ce au pierdut diferitele monăstiri și biserici.

Dacă odoarele scumpe ar fi rămas aci, la noi, poate călugării cucernici le-ar fi putut păstra cu prețul vieții lor, ascunzându-le prin cule și tainițe, după cum au făcut în decursul veacurilor, pe vremea când năvăleau tătarii și turcii prin meleagurile noastre. Dar așa, a plecat totul!

Iată câte ceva numai din colecția muzeului religios al Mitropoliei Ungaro-Vlahiei: evanghelii îmbrăcate în aur și argint, nouă mitre dintre cari unele cântărind un kilogram și jumătate *numai aur curat, smaragde și diamante.*

Una dintre aceste mitre era împodobită cu trei sute zece mărgăritare de mare preț.

Mai erau treizeci și opt de cruci de piept, încrustate cu diamante sclipitoare, de-ți luau ochii.

Impunătoare erau și cârjele înalte de aur împodobite cu basmale. Unele din aceste basmale erau înflorate cu aproape două sute de mărgăritare. Alte basmale aveau până la 43 rubinuri.

Erau patrusprezece cârje, dintre cari unele încărcate cu topazuri.

Apoi sacosuri, stihării, omofoare, epitrahile, rucavițe, mantile, covoare rare și scumpe, cari erau admirate de cei mai călători oameni și cari vizitaseră cele mai renumite muzee religioase din lume.

O întreagă bogăție! Câte Doamne și câte boeroaice, câte romånce de odinioară au lucrat luni și ani de zile, aplecate peste gherghetul lor, unde era prinsă o catifea de Genova, de Lyon, sau o stofă de aur adusă din Veneția și pe care ele brodau o perdea a Maicei Domnului sau vre-o altă minunată podoabă bisericească.

NEMȚII ȘI VALORILE ROMÂNEȘTI?

Ce ar fi făcut nemții cu comorile românești, dacă le-ar fi găsit aci?

Probabil că pe aur ar fi pus mâna. Totuș este de remarcat — după cum suntem informați din partea unor persoane autorizate de la Casa de Depuneri — că între 1 Sept. și până la 11 Nov. 1916 Casa de depuneri a funcționat la București. Conform dispoziției d-lui ministru de finanțe Emil Costinescu, toate valorile adunate între 1 Sept. și 11 Nov. au rămas la București, cu prilejul evacuării.

Nemții nu s'au atins de nimic... Casa de Depuneri și Consemnațiuni din București n'a avut să sufere nici un neajuns din partea Germanilor.

In schimb, se spune că primele zile ale revoluției rusești ar fi fost susținute cu aurul nostru, transportat la Kremlin.

Iar despre bijuteriile familiei regale, ziarul emigranților ruși din Paris, *„Poslednia Novosti"*, crede a ști că au ajuns în vila din stradela Chariton No. 75 din Moscova, unde fusese pe vremuri consulatul norvegian.

Tezaurul ar fi fost ascuns de consulul norvegian în zidul clădirii, la primul etaj, cu intenția ca să-l ridice la timp prielnic și să-l predea familiei regale românești. Dar mai târziu fiind silit să plece, misiunea cehoslovacă, s'a mutat la etajul al II-lea. Făcându-se reparații la etajul I-iu, prin anul 1923, bijuteriile ar fi fost descoperite și transportate în depozitele sovietelor — spune „Poslednia Novosti".

CLOPOTNIȚE VECHI

Zilele trecute m'am urcat pe treptele putrezite din clopotnița, cu zidurile crăpate de cutremure, a Mânăstirei din str. Mihai Vodă, unde sunt acum arhivele Statului. In grosimea temeliilor și sus la clopotniță se pot descoperi ascunzători, mai mari sau mai mici, lăsate în zidul de un metru și doi, grosime. Ochiul atent, surprinde asemenea firide și în zidurile, ce susțin bolta clopotniței din dealul Patriarhiei.

După cum, în vremea veche, comorile românești au fost ascunse prin tainițele mânăstirilor, prin culele cu ziduri groase, prin pivnițele fără fund, cetite și resfirate, prin peșterile de la poalele munților, pe sub vadul râurilor... tot așa s'ar fi putut găsi poate și acum ascunzători.

Totuș s'a întâmplat așa, că ceea ce, timp de secole s'a adunat și s'a transmis din generație în generație, să fie încărcat în mai multe convoae și să fie trimis plocon acelora, care credeau că România nu trebue luată de nemți, întrucât — spunea ministrul de răsboiu rus de pe atunci, — „chestia Constantinopolului și a strâmtorilor" cere ca porțiunea de pământ dintre Carpați Dunăre și Marea Neagră, alăturată Basarabiei „rusești" să devină o provincie a marelui imperiu al Țarilor.

Dar împrejurările au nimicit planurile, pline de trufie, ale vicleanului ministru de răsboiu al Rusiei țariste, care mai spunea că „românii își exagerează importanța". Viitorul rămâne să dea acum răspunsul la întrebarea pusă în capul acestor rânduri și să arate urmările intrigei pusă la cale de generalul Masaloff.

ALEX. F. MIHAIL

FEL DE FEL

Pilota franceză Maryse Hilsz, decretată recent campioană mondială, s'a reîntors de curând la Paris din raidul făcut în Japonia. In fotografia noastră Maryse Hilsz cu mama ei, mecanicul Prax şi zburătorii Costes, Breguet şi La Coste la sosirea ei pe aerodromul Bourget.

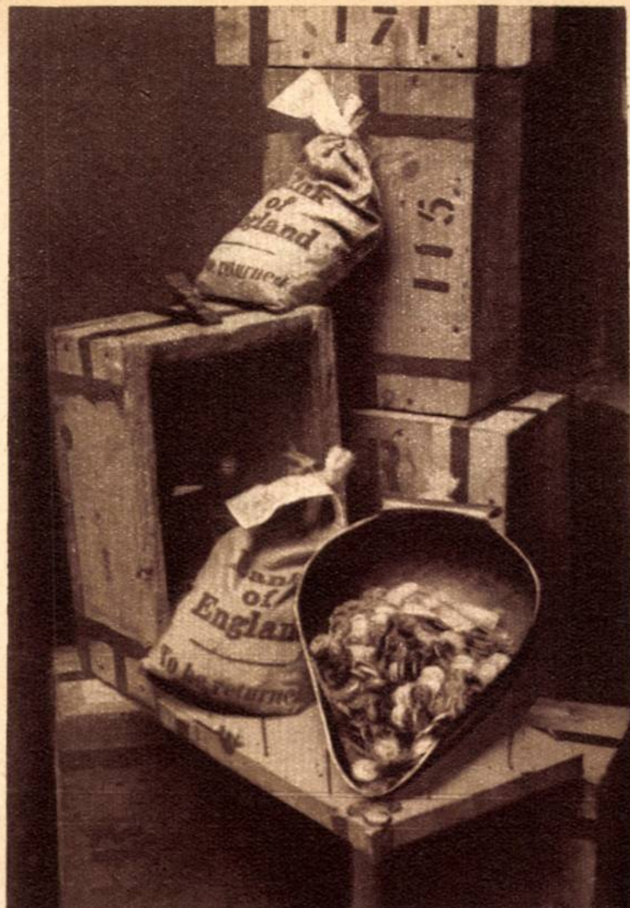

Atenţiune!... Bachara, acrobatul urşilor albi se produce!... In fotografia noastră îl vedem făcând tot felul de giumbuşlucuri cu un scaun.

Iată un minunat studiu fotografic!.. Flori de cireş pe locul Kawajuchi. In fund se vede muntele sfânt al Japoniei Fujijama. Imperechere impresionantă de alb şi negru, de linişte şi măreţie.

AURUL ȘI LEGENDA LUI

Câțiva inși ajungând mai puternici decât ceilalți au voit să se împodob ască într'un fel care să-i deosebească de restul mulțimii. Și astfel un lingușitor culese din nisip un soi de pietricică galbenă, strălucitoare și grea.

NU trebue să fii neapărat poet ca Virgiliu, ca să-ți închipui că oamenii au trăit multă vreme într'un chip simplu.

Vânând în pădure, păscând turmele în câmpii și cultivând văile, fiecare găsia cele trebuitoare pentru a-și mulțumi nevoile cu produsul muncii sale. Acel care voia altceva, schimba acest produs cu bunul vecinului. Și toată lumea era aproape fericită.

Totuș, câțiva inși, ajungând mai puternici decât ceilalți, au voit să se împodobească într'un fel, care să-i deosebească de restul mulțimei. Și astfel, un lingușitor culese din nisip un soi de pietricică galbenă, strălucitoare și grea, care-i păru atât de ciudată, încât o oferi stăpânului său. Acesta, la rândul său, găsi că pietricica era mai frumoasă decât penele cele mai splendide sau scoicile cele mai rare și și-o atârnă de gât. N'a trecut mult și n'a mai existat conducător, care să nu caute să-l imite.

Astfel a apărut aurul în omenire. Stăpânirea metalului prețios avea să dăinuească foarte multă vreme.

Nimeni nu s'a gândit la început să-l folosească pentru altceva decât pentru fabricarea inelelor, colierelor, diademelor și acoperirea idolilor.

A sosit însă o zi, în care oamenii inventivi s'au hotărît să folosească aurul, în loc de sare, ca mijloc de schimb.

Și oamenii au ajuns atât de nechibzuiți, încât ideia a întâlnit un mare succes. Se dădeau mai multe bunuri în schimbul unei cantități de metal fără folosință, decât în schimbul aceleași cantități de sare indispensabilă vieții.

Și în curând s'a stabilit o învoială generală, după care aurul slujia pentru a cumpăra orice.

Deaceea fiecare căuta să și-l procure prin toate mijloacele posibile. Metalul strălucitor a dat naștere la multe răsboaie. Mulți navigatori au pornit în aventuri, fie pentru a răpi aurul dela cei care-l aveau, fie pentru a-l descoperi în ținuturi necunoscute.

Chiar în această epocă existau totuș câțiva oameni, pe care zeii nu-i făcuseră nici „grădinari" nici „agricultori", oameni care nu erau „buni de nimic": poeții, în felul lui Homer.

Aurul, pus la balanță de cei care-l negociază. După cântărire el va fi topit pentru a se da forme noi, moderne.

Născocitori în dorințele ca și în povestirile lor, nimeni nu știa mai bine ca ei să-și închipue marile bucurii pe care, le dă stăpânirea marilor bunuri. Dar, incapabili de a câștiga ceva, nimeni mai mult ca ei nu simția prețul bogățiilor.

Imbrăcați în zdrențe sublime, încălziți de vinurile care se scurgeau de la mesele prinților, halucinați de foame, între cerșetori și câini, ei se vedeau pornind pentru cucerirea aurului și povestiau aceste aventuri în epopei fantastice.

Pentru a le face mai frumoase, amestecau întotdeauna intervențiile zeilor și povești de dragoste, știind că zeii sunt paznicii comorilor și femeile sunt necesare pentru folosirea plăcută a acestor comori.

Și astfel au adus o seninătate suavă, un belșug de peripeții în arta de a făuri aceste legende, însușiri pe care au știut să le scoată în evidență în întreaga lor literatură, ușoară și realistă totdeodată.

Povestea lui Hercule în grădina Hesperidelor avea numeroase versiuni. Unele îl înfățișau ucigând dragonul paznic al grădinii și luând el însuș merele de aur. După alte povestiri, el le-ar fi primit direct din mâna hesperidelor, pe care le-a sedus prin forța sa.

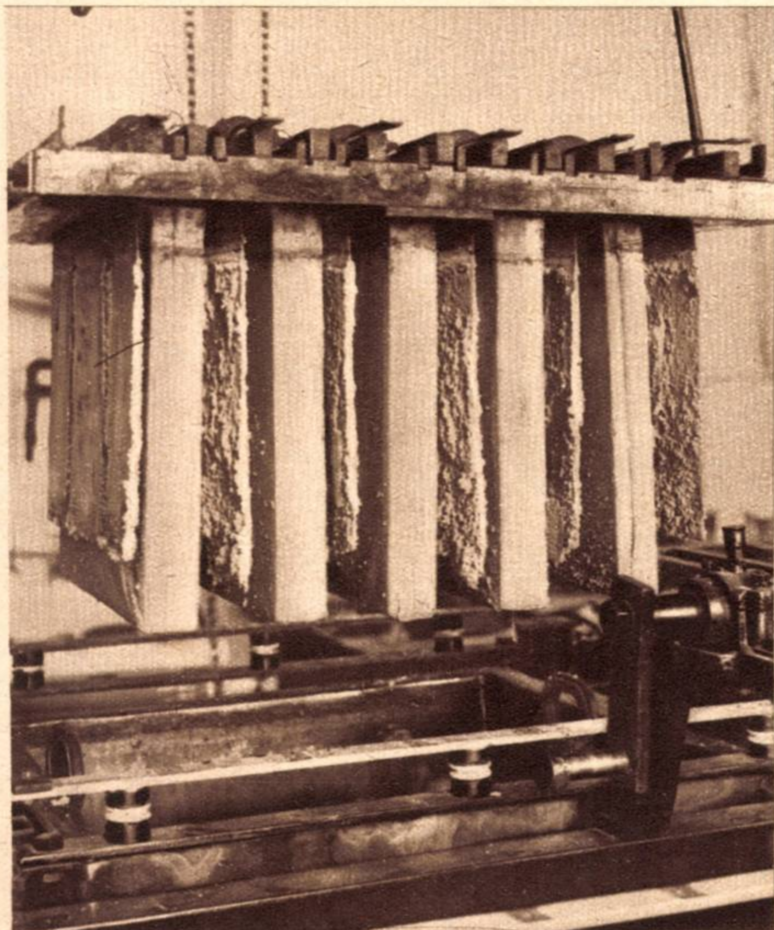
Se povestia deasemenea că ar fi trimis pe Atlas să le culeagă, în care timp el purta pământul în spinare, în locul acestuia.

Toate aceste povestiri, din care se străvede poate o amintire a Atlantidei, apreciază recolta câtorva mere

obiecte prețioase și sfinte făcute din aur.

ca o aventură vrednică de cel mai mare erou, numai şi numai pentrucă merele erau de aur.
Expediţia argonauţilor arată încă şi mai bine obsesia, pe care metalul galben o exercita asupra spiritului oamenilor.
Aci amănuntele întreprinderii dobândesc, prin preciziunea lor, o aparenţă istorică.
Din Iolcos, oraş din Tesalia, pornesc 50 de aventurieri ca să răpească lâna de aur şi s'o aducă regelui Etes.
Oamenii străbat Dardanelele, Marea de Marmara, Bosforul şi Marea Neagră. Şi Jason, nepotul regelui Iolcos, conducătorul expediţiei, ajunge în stăpânirea obiectului dorit, graţie fiicei regelui Etes, frumoasa Medeea, care nu-şi face nici un scrupul să păgubească pe tatăl său, pentru a ajuta pe un tânăr, cu care fuge.
Am fi ispitiţi că credem că Medeea era blondă şi că, comoara fabuloasă nu era altceva decât părul ei bălai, atât de greu ne vine să ne închipuim o lână de berbec, sub înfăţişarea unui metal.
Ar fi o greşală însă că credem că grecii aveau atâta consideraţie pentru femeile blonde, cu toate că nevestele lor erau brune.
E drept că Jason răpeşte şi pe Medeea, dar aceasta numai ca un... supliment. Obiectul adevărat al expediţiei era cucerirea aurului.
Grecii, în definitiv, erau săraci în aur, dar bogaţi în... imaginaţie.
Dealtfel, cele mai frumoase legende asupra aurului, şi în orice caz cele mai răspândite, s'au născut în ţările sărace.

Orientul, care a avut întotdeauna numeroase comori, nu ne-a transmis decât poveşti, ca acelea ale lui Ali-Baba, poveşti însă care n'au caracterul epic al tradiţiilor naţionale.
Franţa, ţara cea mai fertilă din Europa, s'a mărginit la fabula găinii cu ouă de aur, a cărei morală este de fapt o invitaţie pentru ţărani, de a nu căuta prea departe ceeace au la ei acasă.
Din pădurile sălbatice ale Germaniei a răsărit ciclul Nibelungilor, în care aurul Rinului ocupă locul cunoscut.
Dealtfel, aurul din această epocă îşi pierduse ceva din prestigiul lui. Creştinismul triumfător propovăduia că împărăţia cerurilor este de fapt închisă celor bogaţi şi blestema cultul viţelului de aur.
A fost nevoie de exasperarea mizeriei unui popor legat de un pământ mai arid decât ţărâna Greciei, pentru ca aceste visuri îndrăsneţe să se avânte încăodată din spiritul omenesc spre ţinuturile care ascundeau acest metal fabulos.
De astă-dată însă amploarea visului a fost depăşită de enormitatea comorilor cucerite. Faimoşii Hidalgo din stâncile Castiliei au găsit în palatele şi templele din Mexic şi Peru, tot ceeace era necesar ca să potolească poftele lumei vechi.
Timp de două veacuri, expediţiile care se întorceau din America vărsau în porturile Europei valuri de aur, atât de îmbelşugate, încât au ajuns să întunece şi prestigiul Eldorado-ului.
Aurul ucidea propria lui legendă.
Există totuş o legendă, după care el trebuia să fie desgropat din trecut şi să se transforme într'o realitate permanentă.
Abundenţa monedei de schimb, al cărui posesor devenia europeanul, i-a îngăduit acestuia să-şi mulţumească instinctul său pentru industrie şi trafic.
Şi astfel s'a născut omul modern, adică o fiinţă înzestrată cu putere nelimitată de a-şi înmulţi bogăţiile.
El reînviază aventura regelui Midas, care vedea schimbându-se în aur tot ceeace atingea şi care totuş, în această îmbelşugare, a murit din lipsă de hrană.
Căci dacă bunurile noastre nu sunt toate atât de lipsite de utilitate şi de atracţie, ca acelea ale nenorocitului rege legendar, ele sunt totuş neîndestulătoare pentru a ne procura fericirea.
Iată dece înţelepţii pretind că au ascultat în ţările încă sălbatice, şoaptele vântului, glasul naturii, murmurând sub frunzişuri, că şi noi avem asemenea regelui Midas, urechi de măgar.
Singura călătorie, pe care o mai putem visa acum — pentrucă o ştim imposibilă — este reîntoarcerea la „epoca de aur", vremea fericită, denumită astfel, pentrucă aurul era pe atunci încă necunoscut.

SB.

Monetele şi monetăriile de odinioară

de C. GANE

Care au fost banii intrebuinţaţi în ţările româneşti, cari voevozi au bătut monedă şi cum unii domni au falşificat bani s răini. Iată subiectul articolului de faţă.

I.

DIN maldărul de monete ce-au circulat în ţările noastre, numirile numai a trei din ele s'au păstrat până în ziua de azi: *banii, paralele* şi *leii* — iar cele două dintâi au căpătat şi o valoare simbolică, însemnând totalitatea monetelor în curs, româneşti sau străine, mijlocul de schimb, *l'argent, das Geld, The money*. A avea bani mulţi sau a nu avea bani, a avea parale sau a nu avea, înseamnă a fi bogat sau a fi sărac. Vom vedea îndată care este originea acestor trei cuvinte. Deocamdată să urmărim mai întâi care au fost, în mersul veacurilor, monetele străine ce-au avut curs la noi, precum şi monetele româneşti ce s'au bătut în ţările noastre.

Mihnea Vodă Radu (1659).

Incepând cu ţara Românească, constatăm că voevodatul acesta înjghebându-se prin anii 1300—1330, adică într'o vreme când Imperiul bizantin mai era în fiinţă şi regatul ungar încă atotputernic, e firesc că cele dintâi monede să fi venit din Byzanţ şi din Ardeal. După modelul acestora au şi bătut primii noştri voevozi întâiele monete naţionale. Astfel găsim, timp de aproape 150 de ani, circulând în Muntenia *perperul* bizantin *(hyperpyron)*, monetă de valoare mai mare, precum şi *asprul* bizantin, monetă de valoare mai mică. Aceasta din urmă fiind păstrată de Turci după cucerirea Byzanţului (1453), circulă în tot cuprinsul imperiului otoman, deci şi la noi, încă multă vreme, până în veacul al XVII-a. Primele monete bătute la noi iau deci şi numele şi aspectul *perperului*, cu deosebirea că valoarea lor era numai o treime din perperul bizantin. *Mircea cel Bătrân*, fiul său *Dan Voevod* şi *Vlad Dracul* bat astfel de monetă, numele ei rămânând atât de răspândit la noi, încât se înfiinţase şi o dare a *părpăritului*, care a ţinut până în vremea Fanarioţilor.

Din Ardealul învecinat ne-a venit, în epoca aceea, *dinarul* (denorius, denier) şi din Ungaria propriu zisă *florinul*, căruia i se zicea în popor *flurin* sau *ug*, plural *ughi*. Cuvântul „ug" era o prescurtare a vorbei slavone *florin ugărschi*=florin unguresc Acesta se întrebuinţa la plăţile mari, iar dinarul, care avea valoarea unei sutimi din florinul crăesc, la plăţile mici. Dela 1400 încoace au mai circulat în Ţara Românească fertunul german (Viertel, adică o pătrime de marcă) *ducatul veneţian*, care se bătea şi în Ungaria), iar după cucerirea Byzanţului *sultaninul* turcesc.

Din toate aceste monete enumerate mai sus, cea mai vechie, adică cea care a circulat în regiunele locuite de Români, *înainte* de înfiinţarea voevodatului Ţării Româneşti, pare a fi fost dinarul unguresc, venit pe calea Banatului Severinului. In veacul al XIII-lea, o parte din Banatul de azi (Est), precum şi o parte din Oltenia (Nord-Vest) forma o singură provincie supusă regelui Ungariei, care o guverna prin mijlocirea unui înalt dregător numit Ban, şi care locuia în Severin. Monetele care circulau în banatul Severinului erau fireşte ungureşti, iar cea mai curentă era dinarul, fiind cea mai măruntă, cea care se întrebuinţa la micile nevoi zilnice, reprezentând, după cum am văzut, numai a suta parte din florinul crăesc. Dinarul acesta întrebuinţat în Banatul Severinului luase numele de *banalis denarius*, adică *dinar bănăţean*, fiind la început de argint, şi ajungând a fi, prin crescânde aliage, de aramă. Acestui dinar Românul i-a zis *ban*, pentru a simplifica pe prea lungul dinarius *banalis*, precum prescurtase pe florinul ugarschi în *ug*. E de altfel probabil că procedeul să fi fost îndoit, vorba de *ban* fiind şi o desemnare a monetei ungureşti trecută prin ţara Banului de Severin[1]. In acest caz, *ban* ar însemna moneta Banului, precum *louis* a însemnat moneta lui *Ludovic* al XII-lea, regele Franţei (Louis XII), *napolean* moneta lui *Napoleon* I şi al III-lea, *ducat* moneta Ducelui din Veneţia, *sultanin* a Sultanului etc.

Benzi de şilingi falsificaţi de Dabija Vodă

Banul acesta ajunsese a fi o unitate de măsură, după care se calcula valoarea celorlalte monete. Aşa de pildă perperul valora 24 de bani, florinul, după cum am văzut, 100 bani, fertunul 35 de bani şi a. m. d. Totuş presiunile politice venite din Ungaria şi din Turcia, care avea la bază motive economice, făcură ca *banii* aceştia să fie cu încetul părăsiţi. De pe la 1430—60 ei nu mai circulau prin ţară, iar pe la 1500 tot comerţul se făcea în Muntenia cu Florini ungureşti, sau cu aspri bizantini, deveniţi turceşti. Cuvântul *ban*, prea intrat în obişnuinţa graiului pentru a dispărea cu totul, a început de atunci să ia semnificarea pe care o are şi azi, să se transforme adecă într'un termen generic, pentru totalitatea monetelor în curs (the money).

Cu acest înţeles a fost adoptat mai târziu cuvântul de ban şi în Moldova, deşi la început a avut şi acolo curs ca monetă curentă, după cum vom vedea.

In Moldova, cu alţi vecini şi cu alte legături negustoreşti decât Ţara Românească, în Moldova ceea care se afla la mijlocul marelui drum comercial ce lega Polonia de Crimeea, găsim mai întâi, ca monetă curentă, *zlotul tătăresc*, de aur şi de argint, cu valoarea cea mai mare. Zlotul acesta se numia tătăresc fiindcă prin Tătarii Crimeei îl cunoscuseră întâi Moldovenii; dar de fapt el era o monetă italiană, a Republicii Genoveze, care-şi avea în Crimeea vestita aşezare *Caffa*. Polonii, ale căror *ruble* circulau şi la noi, numiau aceşti zloţi genovezi tot ruble, aşa încât, când o convenţiune comercială se încheia, prin veacurile XIV şi XV, în ruble, e greu pentru noi azi de ştiut dacă era vorba de ruble polone sau de zloţi tătăreşti. Astfel de pildă cele 4000 de ruble de argint împrumutate de *Petru Vodă Muşat* lui *Vladislav Iagello*, regele Poloniei, prin 1380 (în schimbul cărora Vladislav a manetat Moldovenilor Pocuţia).

Circulau de asemeni în Moldova *florinii ungureşti, ughii*, precum şi *asprii* bizantini şi turceşti. Aceştia din urmă au umblat prin ţară până la sfârşitul veacului al XVI-a, *Alexandru Lăpuşneanu* şi *Petre Şchiopul* folosindu-se aproape numai de această monetă.

Cea mai răspândită monetă a fost totuş în Moldova, pentru început, *grosul* (plural *groşi*), care fiind o monetă mică de argint, lesne de întrebuinţat în afacerile mărunte, era echivalentul moldovenesc al dinarului din Muntenia[1]. De aceea găsim pe voevozii moldoveni din veacurile XIV şi XV bătând în monetăriile lor groşi, cărora le ziceau *bani*, după pilda voevozilor munteni care numiau bani dinarii bătuţi de ei. (Se găseşte uneori, dar foarte rar, ca de pildă sub Ilieş Vodă, fiul lui *Alexandru cel Bun*, expresia de groşi din moneta noastră în loc de „bani").

După Bătălia de la Mohaci 1526, când a căzut Ungaria după dominaţiunea turcească, Casa de Austria, care a pescuit întotdeauna în apă tulbure, s'a aşezat într'o parte a Ungariei, întinzându-şi negoţul spre răsărit, şi de atunci a început să circule la noi, în amândouă ţări, monetele austriace. Dintre aceste, cea mai importantă era *talerul*, care era de două feluri (având şi o valoare deosebită) şi anume: talerul care avea pe el o coroană, *Kronenthaler* (valoare 50 de aspri) şi cel care avea pe el un leu, *Lowenthaler* (valora 40 de aspri). Acestuia din urmă i-a zis Românul scurt: *leu*, rezervându-şi expresia de *taler* numai pentru kronenthaler.

Iată deci actul de naştere al Leului românesc, care în România unită va deveni moneta oficială a ţării, luându-şi ca subdiviziune pe străvechiul BAN din părţile Severinului.

Monetă polonă cu stema Moldovei

De la 1600 la 1700 au mai circulat în ţările noastre *patronicii* poloni=9 bani, şi *galbenii* ungureşti, cărora li se zicea şi *roşi*, din cauză că erau de aur. Aceştia erau egali în valoare cu *ducaţii* veneţieni sau ungureşti. Pe

1) Banatul Craiovei a fost înfiinţat mai târziu.

1) Numele de Gros venea de la prescurtarea inscripţiei de pe monetă: „*Gros. Arg.* Trip." ceea ce însemna „*Grosus Argenteus Triplex*" etc.

la mijlocul veacului al XVII-a groşii şi banii dispar cu desăvârşire şi nu mai rămân în circulaţie decât leii, talerii, galbenii, patronicii şi aşprii turceşti. In secolul al XVIII-a apar fel de fel de monete noi, de provenienţă turcească, austriacă, polonă, italienească, olandeză, franceză etc. Iată numele celor mai importante: *costanzii, orţii, şălăii* (solidi, sous), *polturacii, suştaşii, pitacii*, etc., etc., toate de valoare mică; şi însfârşit, tot în această categorie de valoare măruntă: *paraua*, monetă turcească, care făcea *40 de parale un leu*, şi care a avut norocul, tot din pricina micei sale valori care o făcea să circule pretutindeni, să rămână în limbă echivalentul simbolicului *ban*. *„Sunt parale, nu's parale"*, cântecul societăţii burgheze, astupat pe alocurea cu pumnul, dar prea mult deasupra şi deseori mult dedesubtul acestui curs. Iar sub domnia lui Cuza-Vodă lucrurile nu se schimbară mult. Abia sub Carol I, de la 1867 încoace, s'a putut vorbi la noi de un sistem monetar românesc, a cărei binefăcătoare influenţă asupra vieţei economice n'a întârziat a se arăta [1]). Atunci s'a şi introdus, la 1 Ianuarie 1868, moneta reală de cont a României, *leul* şi subdiviziunea sa *banul*.

II

Am văzut mai sus că primii noştri voevozi moldoveni şi munteni băteau monete naţionale, a căror enumerare aici ar fi prea lungă, dar care se pot vedea de amatori în colecţiunile Academiei Române şi ale Muzeului Municipiului Bucureşti. Dreptul de-a bate monetă fiind un drept

Moneta lui Despot Vodă din 1563.

strident pentru a nu pătrunde în urechile bătăuşilor.

Pe la sfârşitul veacului al XVIII şi din ce în ce mai mult într'al XIX-lea, odată cu creşterea şi întinderea negoţului românesc, pătrund în ţară monetele străine de valoare mare: *galbenii* austriaci, olandezi, veneţieni (*ţechini* = sequins) a căror valoare era (prin 1822) 19 lei un galben. Apoi *ludovicii* (louis) restauraţi, ai lui Louis-Philippe (=36 lei), *Stambolii* turceşti (= 9 lei), şi în sfârşit cunoscuţii *irmilici* sau *icoşari* (primul cuvânt e turcesc, al doilea grecesc), de aur, valorând 20 de lei.

Pentru monetele mai mici circulau în secolul al XIX-a *scuzii* (scud, écu=2 florini), *sfanţii* (zvanziger=20 kreuzer) *pitacii* (= 13 parale) şi *rublele* ruseşti, care, cu toate desele ocupaţiuni moscovite şi cu toate sforţările lui Kiseleff, au circulat totuş foarte puţin la noi.

Trebue luat aminte că cel puţin de la 1800 încolo, monetele străine aveau două cursuri la noi, *un curs comercial*, stabilit de libera transacţie a negoţului, şi *un curs oficial*, decretat de Domni şi recunoscut de Ruşi şi de Turci. Numai monetele cu acest din urmă curs erau primite la Visteria statului. Aşa încât „valutele" acestea arătate mai sus nu aveau stabilitate şi nu numai fiindcă erau două cursuri, dar pentrucă chiar aceste cursuri variau, fie după bunul plac al Domnilor, fie după influenţele puterilor străine. Aşa de pildă, deşi de la 1830 şi până la Unire cursurile oficiale trebuiau să fie calculate în conformitate cu dispoziţiunile Regulamentului Organic (Art. 81 şi 65), adecă un galben austriac sau olandez, să fie egal cu 31 lei, 20 parale, totuş sub presiunele când ale Austriei, când ale Rusiei sau ale Turciei, valoarea lui era deseori de suveranitate, voevozii şi l-au exercitat câtă vreme au fost ţările lor neatârnate. Dar de când Turcii au cucerit Byzanţul şi puterea lor s'a întins din ce în ce mai mult asupra ţărilor dunărene, de când au început acestea a plăti regulat tribut Porţii, Sultanul a privit baterea monezilor la noi ca un act de emancipare, de nesupunere. O interzicere formală de-a bate la noi monete n'a existat niciodată, totuş voevozii au încetat de la sine exercitarea acestui drept, ei care nemaifiind aleşi de popor, ci fiind numiţi de Poartă, ştiau foarte bine ce era şi ce nu era pe placul Turcului. Aşa dar, în Muntenia de pildă, nu s'au mai bătut monete româneşti de la mijlocul veacului al XV-a, de la *Vlad Dracul*, iar Domnii cari mai târziu s'au încumetat să facă lucrul acesta, câte unul de veac, *Mihai Viteazul* într'al XVI-lea, *Mihnea Radu* într'al XVII-lea şi *Constantin Brâncoveanu* într'al XVIII-lea, au fost priviţi de Poartă ca rebeli. In Moldova, care a fost supusă mult mai târziu, s'au bătut monete până în preajma anului 1500. Insă şi acolo, voevozii cari au făcut mai apoi lucrul acesta, un *Iacob Eraclide Despotul*, un *Ion Vodă Cel Cumplit*, un *Dabija*, n'au fost priviţi cu ochi buni de Turci.

Aşa dar monete naţionale n'au fost la noi decât în veacul 14 şi 15, cu puţinele excepţii arătate mai sus, pentru vremile de mai târziu. Totuş, precum se băteau în Polonia monete cu steaua Moldovei (rezervate exclusiv comerţului dintre aceste două ţări) astfel au fost şi voevozi români cari au bătut monete străine, ca de pildă *Eremia Movilă*, autorizat la aceasta de către cancelarul Poloniei *Zamoiski*. Şi odată ce, în bănăriile existente, s'au bătut monezi şi în toiul atotputerniciei turceşti, fie monete româneşti ale voevozilor rebeli, fie monete străine ale voevozilor autorizaţi, s'a întâmplat să fie şi voevozi cari să bată monezi străine, fără autorizarea statului respectiv, cum a făcut probabil *Despot Vodă*, şi în tot cazul desigur, în Moldova, *Istrati Dabija, Gheorghe Duca* şi *Ilieş Alexandru*, iar în Muntenia *Mihnea Radu* (toţi în secolul al 17-lea). Astfel de clandestine operaţii erau curate falsificări de monezi, împotriva cărora statele păgubite făceau amarnice plângeri la Poartă [1]).

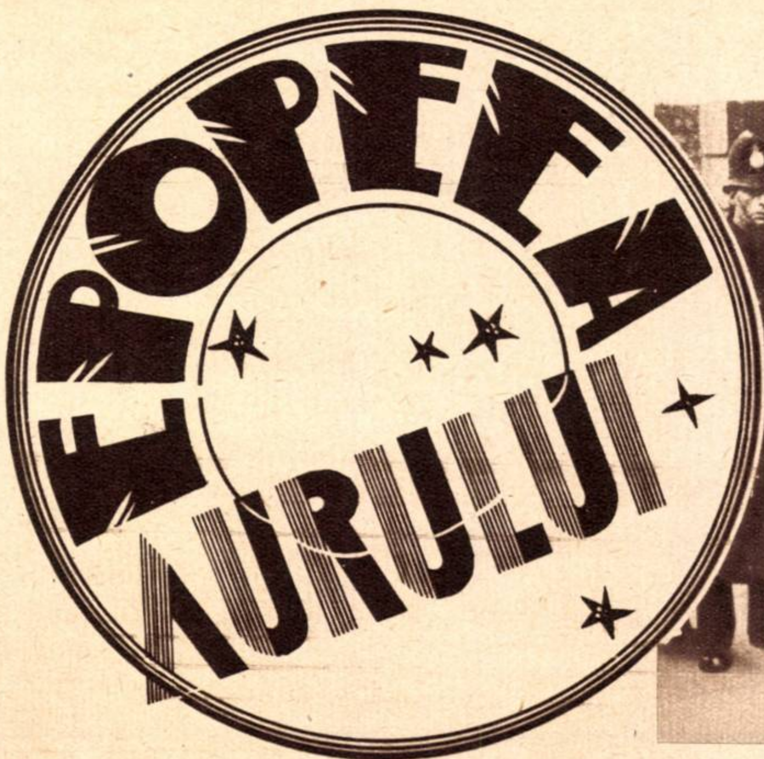
Bănăriile mai cunoscute erau pentru Moldova la Suceava, în cetate, şi pentru Muntenia probabil la Târgovişte. Dar în timpul acesta din urmă s'a descoperit una la Snagov, pe insulă, în spatele bisericii, care poate data de pe vremea când voevozii munteni băteau monete româneşti, dar care în tot cazul s'a dovedit a fi fost şi bănăria lui *Mihnea Vodă Radu*, care pe lângă monetele cu chipul său, ce le făcea în ciuda Turcilor (1659) apoi mai bătea şi altele false cu chipul lui Gustav Adolf, în paguba Suedezilor.

In veacurile al 18-lea şi al 19-lea nu s'au mai bătut de loc monete la noi, nici adevărate, nici false, până la începutul domniei lui Carol I. Iar în veacul al XX-lea se bat monete de tot felul, şi adevărate şi false, numai că falsificatorii, ne mai fiind voevozi, nu se mai bucură de impunitate, şi — dacă sunt prinşi — înfundă puşcăria.

C. GANE

1) M. Gr. Romaşcanu: Contribuţie la Istoria monetară a Principatelor. 1932, p. 12 şi urm.

1) „Unii leşi au adus în Polonia nişte şălăi mincinoşi din Moldova" (cronicarul Ion Pasek); sau plângerea trimisului austriac Kinski, în 1677, că Domnul Iliaş Alexandru „a bătut bani rei cu numele şi stema Poloniei".

Metalul strălucitor îmbrățișează întreaga activit te omenească, din vremurile cele mai îndepărtate și până în zilele noastre.

POEZIA va găsi vreodată un subiect mai vast și mai minunat decât aurul?

Illiada și Odiseea, Eneida, Paradisul pierdut, aceste capod'opere ale poeziei epice apar atât de plăpânde și de searbăde față de ceeace am putea numi o „epopee a aurului".

Metalul strălucitor îmbrățișează întreaga activitate omenească, din vremurile cele mai îndepărtate și până în zilele noastre.

El pune la contribuție științele pure și aplicate, ca și artele; el atinge toate domeniile: mitologia, istoria, geografia, teologia, alchimia, psihologia, chimia, fizica, mineralogia, economia politică, știința financiară...

Am putea spune că se confundă cu istoria civilizației. Ce roman de aventuri poate fi mai uimitor decât istoria acestui metal, căruia omenirea i-a închinat un cult pasionat, ridicându-l la rangul de zeu? S'au prăbușit imperii, s'au ruinat religii, de când se desfășoară pe planeta noastră imensa dramă milenară, iar aurul continuă să-și impună mereu oamenilor stăpânirea sa triumfătoare.

Și totuș, putem oare visa o obârșie mai simplă și mai puțin supranaturală? Acest zeu nu este desigur un fiu de zeu!

El s'a născut în sânul materiei impure, confundat cu celelalte elemente fizice, pe vremea când globul pământesc, în fuziune, se sbătea dureros să se organizeze după legile naturii.

Dar viitorul zeu purta deja intr'însul semnul predestinării sale. Era înzestrat să cunoască triumful.

Căci lucrul cel mai curios e desigur faptul că înainte de a ajunge, prin consimțământul universal, bunul cel mai prețios al oamenilor, talisman magic, capabil să dea posesorului toate bucuriile pământului și întreaga putere a lumii, aurul, prin însăș compoziția lui, calitățile lui fizice, inalterabilitatea, raritatea, culoarea strălucitoare, s'a afirmat ca metalul rege și a rămas de atunci cu toate cuceririle uimitoare ale științei, care n'a reușit nici să-l înjosească, nici să-l detroneze.

Tronurile de drept divin s'au arătat mult mai fragile decât tronul de drept pământesc pe care și l'a cucerit aurul prin meritele lui, înainte de a fi înălțat la rangul de divinitate.

In această religie profană a oamenilor pentru aur, diferite împrejurări frizează miracolul. In afară de activitatea sa neegalabilă, întrucât cultul aurului se confundă cu istoria omenirii, există și caracterul de universalitate, pe care l-a îmbrăcat întotdeauna. Nici un popor, în nici o epocă nu i-a contes-

Un important transport de aur în Anglia. Detectivii însoțesc cu revolverele întinse pe purtătorii comorii

Minerii căutători de aur

Aducerea unui transport de aur